

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Danutė BARAKAUSKIENĖ

**KAIMO GYVENTOJŲ NEFORMALIAUS TĘSTINIO UGDYMO
TOBULINIMAS, VYKDANT ES KAIMO PLĖTROS PROJEKTUS
GRUZDŽIŲ ŽEMĖS ŪKIO MOKYKLOJE**

Magistro darbas

Šiauliai, 2007

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

**KAIMO GYVENTOJŲ NEFORMALIAUS TĘSTINIO UGDYMO
TOBULINIMAS, VYKDANT ES KAIMO PLĖTROS PROJEKTUS
GRUZDŽIŲ ŽEMĖS ŪKIO MOKYKLOJE**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas (03S)**

Magistro darbo autorius Danutė Barakauskienė

Vadovas doc.dr. Jonas Jasaitis

Recenzentas.....

MAGISTRO DARBO RECENZIJA

Magistro darbo autorius

Darbo tema

.....
.....

Recenzentas

.....

1. Tyrimo problematikos ir aktualumo pagrindimas

.....
.....
.....
.....

2. Temos ir problematikos atitiktis darbo turiniui ir studijų kryptčiai

.....
.....
.....
.....

3. Tyrimo tikslo realizavimo lygis

.....
.....
.....
.....

4. Tyrimo objekto identifikavimas ir tyrimo metodų taikymo kokybė

.....
.....
.....
.....

5. Teorinių šaltinių analizės kokybė

.....
.....
.....

.....
.....
6. Tyrimo rezultatų pagrįstumo lygis

.....
.....
.....
.....
.....
7. Rezultatų naujumas, jų teorinis ir praktinis reikšmingumas

.....
.....
.....
.....
.....
8. Išvadų pagrįstumas, rezultatų, siūlymų, prognozių logiškumas

.....
.....
.....
.....
.....
9. Autoriaus savarankiškumas nagrinėjant temą, jo asmeninis įnašas

.....
.....
.....
.....
.....
10. Stilius ir kalbos taisyklingumas

.....
.....
.....
.....
11. Mokslinių šaltinių, dokumentų, statistinių duomenų panaudojimas

.....
.....

12. Darbo techninis įforminimas

.....
.....
.....
.....
.....

13. Recenzento suformuluoti klausimai darbo gynimui

.....
.....
.....
.....
.....

14. Galutinė recenzento išvada, įvertinimas pažymiu

.....
.....
.....
.....
.....

Data: Parašas, vardas, pavardė

Danutė Barakauskienė „Kaimo gyventojų neformalaus tęstinio ugdymo tobulinimas, vykdamas ES kaimo plėtros projektus Gruzdžių žemės ūkio mokykloje“: socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas(03S). Magistro studijų baigiamasis darbas. Mokslinis vadovas doc. dr. Jonas Jasaitis, Šiaulių universitetas, Socialinių mokslų fakultetas, Vadybos katedra. Šiauliai, 2007 – 80 p., 11 lentelių, 20 paveikslų, 8 priedai.

SANTRAUKA

Darbas atliktas dalyvaujant Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto Kaimo plėtros tyrimo centro programoje „Kaimo gyventojų neformalaus tęstinio ugdymo tobulinimas ir švietėjiškos veiklos organizavimas Šiaulių ir Telšių apskrityse“. Tyrimo metodai: mokslinės literatūros, normatyvinių dokumentų ir statistinių duomenų analizė, anketinė keturių respondentų grupių apklausa, gautų duomenų analizė matematiniais ir grafiniais metodais.

Darbą sudaro trys skyriai, baigiamosios išvados, literatūros sąrašas, 6 priedai. Tyrimų duomenys atsispindi 11 lentelių bei 20 paveikslų. Kiekvienas skyrius baigiamas išvadomis, išplaukiančiomis iš jo turinio.

Įvade akcentuojami tyrimo uždaviniai ir užduoties vykdymo etapai.

Magistrinio baigiamojo darbo pirmajame skyriuje (teorinėje dalyje) apžvelgiama Lietuvos žemės ūkio universiteto, Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto, Šiaulių, Klaipėdos universitetų atlikti kaimo plėtros tyrimai per pastaruosius metus (2002 – 2007), išryškinamas daugiafunkcinis Lietuvos kaimo modelis, atskleidžiama, kaip kinta mokymosi poreikiai, kokius naujus reikalavimus tęstiniam profesiniam ugdymui išskėlė Lietuvos įstojimas į Europos Sąjungą (ES). Analizuojama, kaip yra skatinamas kaimo gyventojų mokymas, konsultavimas pagal Bendrojo programavimo dokumente (BPD) numatytas priemones, aptariamas specialistų rengimas Lietuvos agrariniame sektoriuje.

Antrajame skyriuje analizuojama Gruzdžių žemės ūkio mokyklos veikla, tobulinant kaimo gyventojų tęstinį ugdymą, Technikos ir technologijų mokymo centro įkūrimo idėja ir pagrindinis projekto tikslas – dalykinių technologinių kompetencijų atnaujinimas žemės ūkio technikos ir technologijų profesijos mokytojams, ateityje galėsiantis teikti kvalifikuotas žemės ūkio techniko ir žemės ūkio technologijų mokymo paslaugas Lietuvos profesijos mokytojams, žemės ūkio konsultantams, dieninio skyriaus moksleiviams, tęstinio suaugusiųjų ugdymo ir kvalifikacijos kėlimo kursų klausytojams.

Trečiajame skyriuje aptariami ir analizuojami vykdomo kaimo gyventojų tęstinio profesinio ugdymo vertinimo tyrimų duomenys, išryškinama mokymo įtaka jų tolimesnei ūkinei veiklai, populiariausios mokymo formos ir programos.

Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos. Labiausiai žemdirbiai vertina jiems teikiamas konsultacijas, o gauta informacija leidžia apibūdinti dabartinę kaimo gyventojų ugdymo būklę, problemas.

Danutė Barakauskienė „Development of informal continuing training for the rural people, realizing the EU rural development projects in the Gruzdžiai Agricultural School”: Social science, management and administration (03S). The masters study final work. The scientific supervisor doc. Dr. Jonas Jasaitis, Šiauliai University, Social Science Faculty, Management department. Šiauliai, 2007 – 80 p., 11 tabular, 20 pictures, 8 annexes.

SUMMARY

The work is accomplished during participation with Šiauliai University Social Science Faculty in the program of the rural development research centre about “Development of informal continuing training for the rural people and organization of the educational work in the Šiauliai and Telšiai district. Research methods: analysis of scientific literature, normative documents and statistical data, questionnaire survey of four respondent groups, analysis of collected data using mathematical and graphical methods. The study is composed of three chapters, final conclusions, references, 6 annexes. The data of the research is reflected in the 15 tabular and 20 pictures. Each chapter is finishing by conclusions following its content. In the introduction is emphasized the tasks of the research and stages of the task performance.

In the first chapter of the masters study (theoretical part) is reviewing rural development research of late years (2002 – 2007) accomplished by Lithuanian University Of Agriculture, Lithuanian Institute of Agrarian Economics, Šiauliai University and Klaipėda University . The multifunctional Lithuanian rural model is emphasized and disclosed how the needs of learning is changing, what kind of new requirements for the continuing vocational training brought the Lithuania’s entrance into the EU. It is analyzed, promotion of the rural residents training, consulting according to the implements provided in the Single Programming Document (BPD), is discussed the training of the specialists in the Lithuanian agrarian sector.

In the second chapter is analyzed: the work of the Gruzdžiai Agricultural School made to improve the continuing training of the rural residents; the idea of the establishment of the Technical and technology training centre and the main aim of this project – is renewing of the subjects technological competency for the agricultural and vocational teacher of technology. In the future it could provide a qualified agricultural technical and agricultural technology training services for the Lithuania’s vocational teachers, for the agricultural consultants, for the full- time students, for the students of the continuing vocational training and of the qualification raising classes.

In the third chapter is discussed and analyzed the data of the research on how is assessing the performed continuing vocational training for the rural people, is emphasized training influence

on the farther agricultural work. As well is discussed and analyzed the most popular training types and programs.

In the end of the study is given the conclusions and recommendations. Overall majority of the agriculturalists very appreciate provided consultations, and received information allow to describe the present conditions and problems of rural people training.

TURINYS

SANTRAUKA	7
SUMMARY	9
LENTELIŲ SĄRAŠAS	12
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	13
PRIEDŲ SĄRAŠAS	14
I. KAIMO GYVENTOJŲ SITUACIJA NEPRIKLAUSOMYBĘ ATKŪRUSIOJE LIETUVOJE	21
1.1. Prieškario (1922 – 1940) Lietuvos pamokos.....	21
1.2. Okupacinio laikotarpio padariniai žemės ūkiui ir visuomenei	22
1.3. Naujų žemės savininkų pasirengimas ūkininkauti atkurtoje valstybėje.....	23
1.4. Žemdirbių galimybės Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare	26
II. GRUZZIŲ ŽEMĖS ŪKIO MOKYKLOS VEIKLA, TOBULINANT KAIMO GYVENTOJŲ PROFESINĮ RENGIMĄ.....	30
2.1. Šiuolaikinė mokymosi bazė.....	30
2.2. Kaimo gyventojų profesinis tęstinis ugdymas taikant palytėjimo strategiją.....	36
2.3. Šiuolaikinės taikomos mokymosi formos	40
2.4. Mokymo programų sukūrimas.....	42
III. KAIMO GYVENTOJŲ TĘSTINIO PROFESINIO UGDYMO VERTINIMAS	45
3.1. Pedagogų, dėstančių kaimo gyventojų mokymo kursuose, apklausa	45
3.2. Mokinių, besimokančių žemės ūkio mokyklose, apklausa	49
3.3. Žemdirbių tęstinio mokymo tobulinimas	52
3.3.1. Respondentų charakteristika	52
3.3.2. Žemdirbių dalyvavimas tęstiniame profesiniame ugdyme	59
3.3.3. Profesinio mokymo įtaka žemdirbio ūkinės veiklos tobulėjimui	66
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	69
LITERATŪRA	74
Monografijos ir kita pagrindinė mokslinė literatūra.....	75
Straipsniai, mokslinės ataskaitos, kiti leidiniai	75
Interneto šaltiniai	77
Direktyviniai dokumentai	78
PRIEDAI.....	80

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Gruzdžių žemės ūkio mokyklos SSGG analizė (41 p., 41).....	34
2 lentelė. Programos „Žemės ūkio technologijos ir ekologinė žemdirbystė“ mokymo planas.....	43
3 lentelė. Gruzdžiuose vestų kursų vertinimas.....	49
4 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių.....	52
5 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą amžiaus grupėse.....	54
6 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal pagrindinį užsiėmimą amžiaus grupėse.....	54
7 lentelė. Respondentų apsirūpinimas technika amžiaus grupėse.....	58
8 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal tai, kaip lavina savo profesinį pasirengimą.....	59
9 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal, ar patenkinti savo profesija ir ar norėtų ją keisti.....	62
10 lentelė. Respondentų pageidavimas mokytis nuotoliniu būdu.....	66
11 lentelė. Profesinio mokymo įtaka ekologiškam ūkininkavimui.....	66

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Klausytojų skaičiaus kitimo įvertinimas (vertinimų pasiskirstymas, proc.)	45
2 pav. Pedagogų kvalifikacijos kėlimo paskatos (vertinimų pasiskirstymo vidurkis)	46
3 pav. Pedagogų kvalifikacijos kėlimo būdai (vertinimų pasiskirstymo vidurkis)	47
4 pav. Tęstinio ugdymo tobulinimo būdai (vertinimų pasiskirstymas, proc.)	48
5 pav. Kodėl tu mokaisi žemdirbiškos specialybės (vertinimų pasiskirstymas, proc.)	50
6 pav. Dėstytojų darbo įvertinimas (vertinimų pasiskirstymas, proc.)	51
7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį amžiaus grupėse (proc.)	53
8 pav. Respondentų nuosavo ūkio pasiskirstymas pagal veiklos pobūdį (proc.)	55
9 pav. Respondentų produkcijos ekologiškumo pasiskirstymas (proc.)	56
10 pav. Respondentų ūkio pelningumas (proc.)	57
11 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal pagrindinį pajamų šaltinį (proc.)	59
12 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal pagrindinį žinių šaltinį (proc.)	60
13 pav. Žemdirbių mokyme dalyvaujančios institucijos (procentais)	61
14 pav. Žemdirbių pageidavimas dalyvauti juos dominančiuose kursuose (proc.)	63
15 pav. Patogiausias kursų lankymo laikas (atsakymų pasiskirstymas procentais)	63
16 pav. Pageidautina kursų trukmė (atsakymų pasiskirstymas procentais)	64
17 pav. Tinkamiausia kursų organizavimo vieta (atsakymų pasiskirstymas procentais)	65
18 pav. Pageidaujama mokymo medžiagos forma (proc.)	65
19 pav. Respondentų planai imtis papildomo verslo (proc.)	67
20 pav. Respondentų planai ūkininkauti ateityje (proc.)	68

PRIEDAI

1 priedas. Pagrindinės sąvokos.

2 priedas. Anketos mokiniui pavyzdys.

3 priedas. Anketos, dėstantiems kaimo gyventojų mokymo kursuose, pavyzdys.

4 priedas. Anketos kaimo gyventojams pavyzdys.

5 priedas. Anketos žemdirbiams pavyzdys.

6 priedas. Mokymo programa „Žemės ūkio technologijos ir ekologinė žemdirbystė“

7 priedas. Iliustracinė medžiaga.

8 priedas. Individualių užduočių pavyzdžiai

ĮVADAS

Darbo tema: „**Kaimo gyventojų neformalaus tęstinio ugdymo tobulinimas, vykdam ES kaimo plėtros projektus Gruzdžių žemės ūkio mokykloje**“. Šiuolaikiniame, sparčiai besivystančiame pasaulyje, svarbu, kad mokymasis būtų prieinamas visiems bet kuriame gyvenimo tarpsnyje ir bet kurioje erdvėje.

Valstybinėse švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatose įtvirtinta, kad įgyvendinama nacionalinė bei regioninės suaugusiųjų tęstinio mokymosi plėtros programos, išplėtojama kaime suaugusiųjų švietimo bendrojo lavinimo, profesinio mokymo, kvalifikacijos tobulinimo, profesinio informavimo ir konsultavimo sistema. Skatinant užimtumą, profesinės mokyklos, esančios kaimiškose vietovėse, bendradarbiauja su vietos bendruomene, sudaro galimybes mokytis pagal neformaliojo švietimo programas, įgyvendina aktualias vietos poreikiams darbo rinkos programas.

Lietuvoje nesukurta teisinga, lanksti, kiekvienam prieinama tęstinio mokymosi sistema. Atskiros grupės žmonių pasmerkiamos socialinei atskirčiai, apsiriboja minimaliu išsilavinimu, iškritimu iš darbo rinkos ir atsiduria uždarame rate.

Tyrimo problema. Lietuva turi didžiulį intelektualinį potencialą, tačiau pastaraisiais metais įvykę radikalūs ūkininkavimo sistemos pokyčiai, įsijungimas į milžinišką tarptautinę rinką atskleidė, kad šis potencialas turi būti žymiai efektyviau panaudojamas ir nuolat atnaujinamas. Ypač tai aktualu kaimo vietovėms. Tiek Lietuvos agrarinės ekonomikos institute, tiek kitose mokslo ir mokymo institucijose atlikti tyrimai parodė, kad daugeliui kaimo gyventojų, dirbančių žemės ūkyje ir kitose ūkinės veiklos srityse, trūksta profesinio pasirengimo savarankiškai plėtoti verslą, pasinaudoti Europos Sąjungos (ES) teikiama parama, prisitaikyti prie naujų ES bendrosios rinkos reikalavimų, ES standartų, keliamų aplinkosaugai, produktų kokybei, gyvūnų gerovei. Be visiems prieinamo, atitinkančio daugumos poreikius, nuoseklaus ir efektyvaus žemdirbių bei kitų kaimo gyventojų švietimo neįmanoma Lietuvos žemės ūkio ir kaimo integracija į ES. Todėl labai svarbu suteikti kaimo gyventojams galimybę įgyti ar atnaujinti profesines žinias, jas pagilinti, persikvalifikuoti, supažindinti su moderniomis technologijomis ir šiuolaikinio verslo vadyba. Visa tai skatins kaimo ekonominės veiklos pažangą, stiprins kaimo bendruomenių veiklą, leis efektyviau pasinaudoti valstybės ir ES fondų parama (9 p., 15).

2006 metais balandžio 5 d. Žemės ūkio rūmų (ŽŪR) Kaimo reikalų ir švietimo komiteto posėdyje taip pat kalbėta apie žemdirbiškų profesijų prestižą, bandyta išsiaiškinti pagrindines šios profesijos nepopuliarumo priežastis. Siekdamas išsiaiškinti žemdirbio profesijos prestižo smukimo priežastis, ŽŪR Kaimo reikalų ir švietimo komitetas atliko apklausą, kurioje dalyvavo 500 įvairių profesijų bei amžiaus respondentų. Respondentai įvardijo šias pagrindines žemdirbio profesijos nepopuliarumo priežastis: sunkus, menkai apmokamas, monotoniškas fizinis darbas, nepatrauklios mokymo programos, parengtų specialistų kvalifikacijos neatitikimas keliamiems reikalavimams,

nedidelis specialistų poreikis, menkas valstybės dėmesys kaimo žmonėms bei jauniems ūkininkams, neaiški žemės ūkio politika, verslo laisvės ribojimas, nesudarytos sąlygos vystyti žemės ūkio verslą ir kt.

Keliant žemdirbio profesijos prestižą labai svarbu yra objektyvios informacijos sklaida, karjeros galimybių gerinimas. Šiame bare daug nuveikti galėtų Švietimo ir mokslo, Žemės ūkio ministerijos, apskričių administracijos bei savivaldybės. Ar siekis populiarinti žemdirbiškas profesijas nesikerta su strategija – mažinti užimtumą žemės ūkio sektoriuje? Treti metai žemės ūkio mokyklos parengia vos po 400–500 specialistų. Tai gali tenkinti vienos apskrities, o ne šalies poreikius. Darbo rinkai trūksta žemdirbiškų profesijų specialistų (3 p., 21).

Siekiant užtikrinti, kad žemdirbių tęstinio mokymo sistema atitiktų kaimo gyventojų poreikius, turi būti išsamiai ištirta dabartinė situacija: kaimo gyventojų bendrojo ir profesinio pasirengimo lygis, poreikis įgyti naujų žinių, jų planuojamos ūkinės ir visuomeninės veiklos pobūdis. Ši situacija turi būti nuolatos stebima, atitinkamai modifikuojant visą jų švietimo sistemą, mokymo struktūras ir formas.

Kuriant kaimo gyventojų ugdymo sistemą, atitinkančią ES kaimiškųjų vietovių plėtros principus bei žmogiškųjų išteklių žemės ūkyje ugdymo strategijas, nepakanka remtis turimų statistinių duomenų analize. Tikslinga apklausti pačius kaimo žmones ir nustatyti, kokių žinių jiems labiausiai trūksta, kaip, jų manymu, reikėtų organizuoti mokymo procesą, kaip veiksmingiau panaudoti jau veikiančias neformaliojo tęstinio profesinio rengimo, informavimo ir konsultavimo sistemas. Lanksti kaimo gyventojų švietimo sistema padėtų didinti ūkių konkurencingumą, įsiliejant į bendrą ES rinkos erdvę, leistų sparčiau ir sklandžiau prisitaikyti prie ekonominių ir socialinių permainų (9 p., 15).

Tobulinant kaimo gyventojų tęstinio ugdymo sistemą, svarbų vaidmenį atlieka profesinio orientavimo paslaugos. Jos pripažįstamos kaip svarbiausias mokymosi visą gyvenimą strategijos elementas. Europos Komisijos memorandume dėl mokymosi visą gyvenimą išdėstytos šešios pagrindinės mintys. Viena iš jų yra profesinio orientavimo paslaugų plėtotė. Paslaugų plėtotės uždavinys - užtikrinti, kad kiekvienas individas galėtų lengvai gauti geros kokybės informaciją bei patarimus, susijusius su mokymosi galimybėmis visoje Europoje ir per visą gyvenimą.

Siekiant spręsti įvardintas problemas, pirmiausia būtina kelti profesijos mokytojų, dėstytojų, konsultantų profesinę kvalifikaciją dalykinių-technologinių kompetencijų srityje. Nė viena Lietuvos profesinio mokymo įstaiga nevykdo šių specialistų mokymų naujų žemės ūkio technologijų, žemės ūkio technikos aptarnavimo srityse. Priežastis ta pati - nesukurta tokių mokymų infrastruktūra, nėra materialinės-techninės bazės. Struktūriniais fondams finansuojant ūkininkus naujos technikos, technologijų įsigijimui, ši problema tampa ypatingai aktuali. Numatomoms tikslinėms grupėms nėra galimybių vykdyti mokymų, konsultavimo tose srityse, kuriose jie patys tampa nekompetetingi.

Atsiranda takoskyra tarp naujų technologijų atėjimo į Lietuvą ir profesionalaus mokymo dirbtį jomis.

ES šalyse ši problema sprendžiama glaudžiai bendradarbiaujant tarp pramonės, verslo įmonių ir mokymo institucijų. Remdamiesi turima paraiškos teikėjo-Gruzdžių žemės ūkio mokyklos ir projekto partnerio-Lietuvos Respublikos Žemės ūkio rūmų, Leonardo da Vinči programa padeda įgyvendinti projektų sumanymus ir užmegzti bendradarbiavimą su Vokietijos žemės ūkio mokymo centrais DEULA, siekiant perkelti šios šalies sėkmingai vykdomą profesinio rengimo žemės ūkyje modelį ir jį įgyvendinti Lietuvoje.

Darbas atliktas dalyvaujant Šiaulių universiteto mokslinių tyrimų kompleksinėje programoje. Šiame darbe atlikto tyrimo duomenys praplečia anksčiau atliktų tyrimų duomenis ir nusako kaimo gyventojų neformaliojo tęstinio ugdymo būklės analizės tęstinumą bei leidžia plėtoti gilesnę nagrinėjamo reiškinių interpretaciją. LR Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu 2004m. atliktas tyrimas „Suaugusiųjų tęstinio mokymo galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo kontekste“ (pilna tyrimo ataskaita internete) http://www.smm.lt/svietimo_buk-le/tyrimai.htm, o truputį vėliau sekė tyrimas „Kaimuose ir miesteliuose (gyventojų skaičius iki 30 000) gyvenančių suaugusiųjų mokymosi poreikiai“ (pilna tyrimo ataskaita internete http://www.smm.-lt/svietimo_bukle/tyrimai.htm). 2005m. atliktas tyrimas „Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklė ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalų suaugusiųjų švietimą“ (tyrimo ataskaita internete http://www.smm.lt/svietimo_bukle/tyrimai.htm). Visų šių tyrimų metu buvo panaudotos suaugusiųjų Lietuvos gyventojų apklaustos, interviu su suaugusiųjų švietėjais, organizatoriais, švietimo politikais, diskusijos su besimokančiais ir kiti metodai. Jie leido šalies mastu užfiksuoti suaugusiųjų neformalaus mokymosi rodiklius, prognozuoti jų kaitos tendencijas.

Darbe naudotasi 2004 metų birželio- gruodžio mėnesiais Lietuvos agrarinės ekonomikos institute atliktu taikomuoju tyrimu „Mokymo, švietimo įtaka kaimo gyventojų verslumui, ūkių konkurencingumui. Naujų mokymo krypčių identifikavimas“. Jame apžvelgta dabartinė kaimo gyventojų ugdymo sistema ir pasiūlyti jos tobulinimo keliai bei priemonės.

Tyrimo aktualumas. Mažinti teritorinius darbo rinkos paslaugų skirtumus, plėtoti ir atnaujinti švietimo, mokslinių tyrimų ir plėtros, profesinio rengimo ir konsultavimo bei profesinio mokymo sektorių infrastruktūroj gerinti šių paslaugų kokybę, mažinti spragą tarp šių paslaugų lygio ir pirmaujančiose ES valstybėse atitinkamų teikiamų paslaugų lygio – tai prioritetai, iškeliami Europos Sąjungos Bendrojo programavimo dokumente.

Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, nemažai ūkininkų gavo subsidijas ir įsigiję naujos technikos bando diegti savo ūkiuose šiuolaikines technologijas. Norai ir ketinimai geri, deja, žmonės susiduria su teorinių bei praktinių žinių stygiumi ir realiai negali pasiekti tokių pajėgumų

bei darbų kokybės, kokia galima, tinkamai naudojant modernią techniką. Tiekėjai apsiriboja technikos iš ES šalių pristatymu, tačiau retai suteikia kvalifikuotas konsultacijas ar organizuoja mokymus klausytojams patogiu laiku. O gyvenimas nestovi vietoje – šalies ūkyje kasmet didėja poreikis gauti kokybiškas žemės ūkio mokymo srities paslaugas, atitinkančias teikiamoms ES valstybėse.

Pagal Lietuvos administracinį teritorinį paskirstymą, kaimiškosioms vietovėms priskirta 97,4 proc. mūsų valstybės teritorijos. Nuo sėkmingo jų problemų sprendimo labai priklauso pilietinės visuomenės formavimas, valstybės ekonominė galia ir jos tarptautinis pripažinimas. Todėl aktualu ne tik remti, bet ir tobulinti, žemdirbių švietimą, tęstinį mokymą, informavimą, konsultavimą, bet ir rengti naujas ir reguliariai peržiūrėti bei patikslinti esamas žemdirbių tęstinio mokymo programas, atsižvelgiant į žemdirbių išsilavinimo lygį ir kvalifikacijos tobulinimo poreikius.

Tyrimo objektas. Kaimo gyventojų neformalaus tęstinio ugdymo tobulinimo galimybės Gruzdžių žemės ūkio mokykloje.

Tyrimo dalykas. Gruzdžių žemės ūkio mokykloje vykdomas kaimo gyventojų neformalus tęstinis ugdymas.

Šio darbo tyrimo tikslas – atskleisti kaimo gyventojų neformalaus tęstinio ugdymo tobulinimo galimybes, vykdant ES kaimo plėtros projektus Gruzdžių žemės ūkio mokykloje.

Siekdami tikslo keliame šiuos uždavinius:

1. Įvertinti ES struktūrinių fondų finansuojamų projektų įtaką žemės ūkio profesijų ruošimui, populiarinimui ir kaimo gyventojų tęstiniam ugdymui.
2. Ištirti prioritetinių mokymo kryptių programų poreikį, pagal kurias, vykdant kaimo gyventojų tęstinį ugdymą, turėtų vykti mokymo kursai.
3. Parengti mokymo programą, reikalingą naujų žemės ūkio technologijų įsisavinimui ir pritaikymui praktinėje veikloje.
4. Išanalizuoti Gruzdžių žemės ūkio mokyklos teikiamų paslaugų kokybę ir išplėstą jų įvairovę, pradėjus Technikos ir technologijų mokymo centro veiklą.
5. Išnagrinėti kaimo gyventojų požiūrį į neformalų tęstinį ugdymą.
6. Apibendrinti tyrimo rezultatus ir pateikti rekomendacijas.

Atsižvelgdami į tyrimo tikslą, iškėlėme tokią hipotezę - Gruzdžių žemės ūkio mokykla turi galimybių tapti pagrindiniu kaimo gyventojų neformalaus tęstinio ugdymo centru Šiaurės Lietuvoje.

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės, įstatyminės literatūros sisteminė analizė. Analizuoti ir lyginti tarptautiniai bei nacionaliniai dokumentai, reglamentuojantys profesinį kaimo gyventojų neformalų tęstinį ugdymą. Pasinaudota ankstesnių tyrimų apie kaimo gyventojų ugdymo būklę rezultatais.

2. Kompiuterinė statistinė duomenų analizė. Duomenys buvo koduojami ir apdorojami naudojant darbo su statistiniais duomenimis paketą SPSS 10/Windows. Surinktų duomenų analizė remiasi aprašomąja statistika.
3. Gruzdžių žemės ūkio mokyklos SSGG analizė;
4. Anketinė apklausa. Parengtos 4 tipų anketos. Atlikta pedagogų, dėstančių kaimo gyventojų mokymo kursuose, mokinių, besimokančių žemės ūkio mokyklose, kaimo gyventojų ir žemdirbių anketinė apklausa. Tyrimai vyko Joniškio, Šiaulių, Skuodo, Plungės, Telšių, Mažeikių, Alytaus, Kretingos rajonuose.

Sudarant anketas naudotasi Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto Kaimo plėtros skyriaus, Šiaulių universiteto Kaimo plėtros tyrimų centro, Žemės ūkio rūmų parengtomis apklausų anketomis.

Strategija:

- § Išanalizuoti teorinę literatūrą;
- § Parengti teorinę tyrimo dalį;
- § Išanalizuoti institucijos aplinką, parengti SSGG analizę ir strategiją bei respondentų apklausą;
- § Parengti išvadas, bei tyrimų prezentaciją;
- § Darbas atliktas dalyvaujant Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto Kaimo plėtros tyrimo centro programoje:
 1. 2005 – 2007 metais dalyvavau grupėje „Kaimo gyventojų neformalaus tęstinio ugdymo tobulinimas ir švietėjiškos veiklos organizavimas Šiaulių ir Telšių apskrityse“ mokslinių tyrimų programoje;
 2. 2006 – 2007 metais buvau tyrėja. Tyrimai buvo atliekami pagal kompleksinių tyrimų programą, pastoviai keičiantis moksline informacija ir tyrimų duomenimis, naudojantis integruota tyrimų metodika.

Šio darbo autorė dalyvauja Gruzdžių žemės ūkio mokyklos "Dalykinių -technologinių kompetencijų atnaujinimas žemės ūkio profesiniame rengime" BPD2004-ESF-2.4.0-01-04/0170 bei Raseinių technologijos ir verslo mokyklos ES struktūrinių fondų finansuojamo projekto „Paklausių profesinio mokymo programų sukūrimas ir pritaikymas besikeičiantiems darbo rinkos poreikiams“ vykdomuose projektuose.

Dalyvaujant projekto "Dalykinių -technologinių kompetencijų atnaujinimas žemės ūkio profesiniame rengime" I tikslinėje grupėje, parengta „Žemės ūkio technologijos ir ekologinė žemdirbystė“ 5 modulių programa. Programa ekspertų recenzuota ir patvirtinta.

Pagal „Žemės ūkio technologijos ir ekologinė žemdirbystė“ 5 modulių programą šio darbo autorė vykdo mokymus II ir III tikslinėms grupėms. II ir III tikslinės grupės dalyviai žemės ūkio mokyklos profesijos mokytojai.

Raseinių technologijos ir verslo mokyklos rengiamame projekte ruošiamasi sudaryti programos „Kelių statybos ir priežiūros darbuotojas“ modulį „Kelio statinių ir ženklavimo priežiūra“

I. KAIMO GYVENTOJŲ SITUACIJA NEPRIKLAUSOMYBĘ ATKŪRUSIOJE LIETUVOJE

1.1. Prieškario (1922 – 1940) Lietuvos pamokos

Apibūdindama prieškarį nepriklausomą Lietuvą, okupacinė administracija vartodavo toki žodžių junginį – „atsilikusi agrarinė šalis“. Kad Lietuvoje žemės ūkis buvo dominuojanti valstybės ekonomikos sritis, tai nekelia abejonių. Kadangi prieškarį Lietuvoje žemės ūkis ir jo tuometinis modelis buvo vienkies pagrįstu žemėvaldos pagrindu, kuris paskatino žengti svarbų žingsnį įkurti Dotnuvoje Žemės ir miškų ūkio mokyklą (1919 m. spalio 13 d.). Būtent jos dėka padėti pamatai žemės ūkio specialistų rengimui. Noras tobulėti ir prisitaikyti prie kintančių sąlygų skatino didinti kvalifikuotų specialistų skaičių, tai turėjo įtakos įkuriant tokias mokyklas kaip Gruzdžių aukštesnioji gyvulininkystės ir t. t.. Žemės ūkio ministro, prelato Mykolo Krupavičiaus iniciatyva įvykdyta žemės reforma pasižymėjo savo demokratiškumu, humanizmu, perspektyvumu, ypatingai tiksliai pagrindinių valstybės tikslų ir kaimo vaidmens valstybėje suvokimu. Ši reforma buvo vienas iš svarbiausių valstybės ūkinio savarankiškumo kūrybos sričių. Likviduodama svetimųjų primestą dvarininkinę žemėvaldą ir jos vietoje kurdamas šeimos ūkius, Lietuva formavo savo viduriniąją – žemės savininkų klasę(1p.,11)

Tarpukario Lietuvoje buvo sukurta gana gera žemės ūkio švietimo sistema, suformuoti ryškūs žemės ūkio mokyklų tipai. Kaimo pradžios mokyklose buvo steigiamos žemės ūkio klasės, prie dvarų veikė žemesnės žemės ūkio mokyklos, miesteliuose - šešios aukštesniosios žemės ūkio mokyklos. 1924 metais buvo įsteigta Žemės ūkio akademija, 1936-aisiais - Veterinarijos akademija (108p.27).

Šie prieškarį Lietuvos pasiekimai yra gerai žinomi visuomenei, tačiau dar laukiantys žymiai išsamesnės mokslinės analizės. Juos priminėme todėl, kad palygintume su pastaruoju mūsų valstybės atkūrimo laikotarpiu ir pabandytume atsakyti, kodėl dabartinė situacija taip smarkiai skiriasi nuo prieškarinės. Daugybė faktų rodo, kad vykdamas dabartinę žemės reformą iki šiol ignoruojama prieškarį sukaupta patirtis (1p., 14).

Ekonomikos kūrimą visada lydi vienokie ar kitokie sunkumai, didesnės ar mažesnės klaidos, atskirų interesų grupių įtakojami, bet kitiems visuomenės sluoksniams ne visada naudingi veiksmai. Žemės ūkio veikla yra verslas. Versle būna sėkmės ir nesėkmės, kurias sąlygoja nevienodi jame dalyvaujančių asmenų sugebėjimai ir galimybės.... Ir tuometiniame Lietuvos kaime vieniems sekėsi geriau negu kitiems. Tačiau bendri žemės ūkio produkcijos augimo tempai buvo labai spartūs....

Lietuva pagal savo ekonomikos rodiklius buvo gretinama su Danija, Olandija, Suomija, Norvegija. Matome, kokią pažangą padarė šių valstybių, nepatyrusių okupacijos 50-mečio, ekonomika. Tačiau ar ji buvo atsilikusi? Ar galima teigti, kad jei šalis yra agrarinė, užsiimanti maisto produktų gamyba, tai ją jau vien todėl laikyti atsilikusia? Jei šalis sėkmingai eksportuoja puikios kokybės sviestą ir kiaulieną, o ne, pavyzdžiui, dviračius arba vinis, ar tai įrodo, kad yra atsilikusi? Atsilikimą galima įrodyti tik lyginant su kitomis valstybėmis. Galima tik priminti, kad prieškarinė Lietuva turėjo savą aviacijos pramonę. Iškart tektų suabejoti, ar valstybė, gaminanti patikimus, to meto technikos lygį visiškai atitinkančius lėktuvus, gali būti laikoma atsilikusia. Galima priminti tvirtą Lietuvos valiutą, bendrojo vidaus produkto (BVP) augimą, gyventojų skaičiaus didėjimą, Lietuvos mokslininkų pasiekimus ir jų ryšius su žymiaisiais Europos mokslo centrais, didžiulę kultūrinę pažangą. Pagaliau tai, kas per trumpą nepriklausomybės laikotarpį buvo pasiekta kaimo plėtroje, iš tiesų - labai įspūdinga.

Žmonėms neišsiugdžiusiems meilės gimtinei jausmo, labai sunku suvokti, ką tai reiškia pilietiškumas ir patriotizmas, kodėl reikia pagarbiai elgtis su savo šalies gamta. Vienas iš tokių pavyzdžių yra to meto gydytojo Vaclovo Intos veikla Mosėdyje (Skuodo raj.), pakeitusi ne tik šio Žemaitijos miestelio vaizdą, bet ir daugelio žmonių galvoseną, atvėrusi jiems grožio ir kūrybos paslaptis (6 p., 10).

1.2. Okupacinio laikotarpio padariniai žemės ūkiui ir visuomenei

Per okupacijos 50-metį šeimos ūkių sistema Lietuvos kaime buvo visiškai sunaikinta. Vietoje jos įvesta valstybinė žemėvalda, sukurtos prievartiniu darbu besiremiančios ir visiškai valdžios kontroliuojamos ūkinės struktūros – „kolektyviniai“ ir „tarybiniai“ ūkiai. Pastarieji nuo „kolūkių“ labiausiai skyrėsi tuo, kad juose net nebebuvo bandoma imituoti žemdirbių kooperacijos. Visas žemės ūkio valdymas buvo centralizuotas. Sukurta tik sovietinei sistemai būdinga žemės ūkyje dalyvaujančios visuomenės dalies struktūra. Kaimo gyventojai buvo visuotinai paversti valstybinio prievartos aparato samdiniais. Gerai žinoma, kokias kliūtis turėdavo nugalėti „kolūkietis“, kad galėtų pasitraukti iš „kolūkio“ ir persikelti į kitą gyvenamąją vietovę. Akivaizdu, kad totalitarinis sovietinis režimas net nebandė išsiaiškinti, kuo skiriasi žemdirbys ir fabriko darbininkas, koks žemdirbio santykis su žeme, kraštovaizdžiu, kuo skiriasi laisvo ūkininko ir, pavyzdžiui, geležinkelio stoties kroviko darbas, kaip skiriasi jų laisvalaikio supratimas ir net gyvenimo perspektyvos planavimas. Okupacijos penkiasdešimtmetis buvo labai pakeitęs kaimo žmonių gyvenimą ir galvoseną. Jau buvo įprasta į žemę žiūrėti ne kaip į svarbiausią žmonijos egzistavimo sąlygą, o kaip į eilinę „gamybos žaliavą“. Emocinis žemdirbio ryšys su žeme buvo beveik visai sunaikintas. Sukurta visiškai nauja, stambiajai žemėvaldai pritaikyta žemdirbystės

infrastruktūra: administraciniai pastatai, gyvulininkystės kompleksai, dirbtuvės, sandėliai, šiltnamiai. Visa šių gamybinių objektų visuma netiko atkuriamos privatinės žemėvaldos poreikių.

Okupacijos laikotarpiu buvo sunaikintos daugumos žemės sklypų ribos. Melioracijos ir kitų priemonių priedanga sugriauta buvusioji kaimo sodybų sistema. Daug kur pakeistas netgi paviršiaus reljefas: iškirsti apsauginių juostų vaidmenį atlikdavę miškėliai, pakeistos upelių vagos, iškasti didžiuliai sausinimo grioviai, buldozeriais išlyginti net gana nemaži kalneliai. Susiformavo nauja kelių sistema. Dešimčių tūkstančių kaimiečių sodybos buvo nugriautos, jų šeimos deportuotos arba iškeltos į „kolūkinės“ gyvenvietes – naujuosius „gatvinius“ kaimus

Dar didesni prieštaravimai išryškėjo tarp skirtingų kaimo gyventojų grupių. Žmonės buvo kelis kartus pakeitę gyvenamąją vietą. Ne vieno iš jų tėvų arba senelių žemė buvo likusi kituose Lietuvos regionuose (2p., 14). Būtent tuo laikotarpiu buvo labai pažeidžiamas vadinamųjų „kolūkiečių“ ir valstybinių ūkių darbininkų materialinis suinteresuotumas didinti gamybą ūkiuose. Padaryta gan nemažai klaidų planuojant, finansuojant ir kredituojant žemės ūkį, nustatant žemės ūkio produktų kainas. Be to Lietuvos valstybė privalėjo vykdyti centro (Maskvos) nurodymus, kurie dažnai būdavo nerealūs, nepriimtini visuotinai įgyvendinti įvairiuose didelės teritorijos atskirose dalyse.

Sovietmečiu žemės ūkio švietimo sistema, kaip ir visa Lietuvos valstybė, išgyveno skaudžius pokyčius ir nuosmukį. Privačios mokyklos buvo uždarytos. Karas, tremtis ir emigracija, geriausių ir ekonomiškai stipriausių ūkininkų bei kaimo inteligentijos praradimas, po to sekusi kolektyvizacija negrąžintinai pakeitė kaimą kaip verslo ir kultūros erdvę. Pasikeitė ir mokymo sistema, pati mokymo filosofinė nuostata. Žemės ūkio mokyklos buvo reformuojamos į profesines technikos mokyklas. Jų uždavinys - rengti traktorininkus, melžėjas, brigadininkus kolektyviniam planiniam ūkiui. Dalis žemės ūkio mokyklų buvo reorganizuota į žemės ūkio technikumus, kurie rengė žemės ūkio specialistus. Permainos vyko ir aukštosiose žemės ūkio mokyklose (109p. 27).

1.3. Naujųjų žemės savininkų pasirengimas ūkininkauti atkurtoje valstybėje

Nepriklausoma valstybė paveldėjo kolūkių ir tarybinių ūkių kaimą, visiškai neatitinkantį rinkos ekonomikos sąlygų, kurias reikėjo iš esmės pertvarkyti (12p.,26). Kadangi žemės ūkio politika buvo orientuota į naujų galimybių ir ekonominių santykių tarp ūkio produkcijos augintojų, perdirbėjų bei vartotojų kūrimą. Planinę ekonomiką keitė rinkos ekonomika, valstybinę ir kolūkinę nuosavybę – privati. Vienas iš pagrindinių atkurtos valstybės uždavinių – privatinės žemės nuosavybės teisės atstatymas ir šio turto sugrąžinimas teisėtiems savininkams, nes tai tapo sunkiausiai išsprendžiamu uždaviniu pačiai valstybei. Šis okupacinis laikotarpis iš esmės pakeitė ne tik patį kaimą, bet ir pačių žmonių gyvenimą ir galvoseną. Jau buvo įprasta į žemę žiūrėti ne

kaip svarbiausią žmonijos egzistavimo sąlygą, o kaip į eilinę „gamybos žaliavą“. Emocinis žemdirbio ryšys su žeme buvo beveik visai sunaikintas. Sukurta visiškai nauja, žemėvaldai pritaikyta žemdirbystės infrastruktūra: administraciniai pastatai, gyvulininkystės kompleksai, dirbtuvės, sandėliai, šiltnamiai. Visa šių gamybinių objektų visuma neatitiko atkuriamos privatinės žemėvaldos poreiki (2p., 14).

Okupacijos laikotarpiu žemė buvo valstybės turtas. Po nepriklausomybės atkūrimo buvo privatizuojamas kolūkinis ir valstybinis turtas, žemė gražinama savininkams ar jų paveldėtojams. Tai sukėlė didelius ginčus ir prieštaravimus tarp skirtingų kaimo gyventojų grupių, nes dalis gyventojų neturėjo galimybės susigrąžinti savo žemes, kadangi iki kolektyvizacijos pradžios jos visai neturėjo. Išauga dvi naujos Lietuvos gyventojų kartos, neturinčios patirties, kaip tvarkytis nepriklausomoje valstybėje. Nepriklausomybės paskelbimas negali automatiškai užtikrinti gyventojų kategorijų gerbūvio kilimo. Perėjimas nuo komandinio prie rinkos reguliuojamo ūkio išryškino būtinybę pertvarkyti valstybės ūkį taip, kad jis taptų konkurentišku tarptautinėje rinkoje (1p., 14). Prie tokių pokyčių prisitaikyti sunkiausiai buvo kaimo žmonėms, nes tai juos žlugdė ir skaudino dažnai nepamatuoti ir jiems nesuprantami valdžios sprendimai, skuboti veiksmai, nuolat keičiami įstatymai ir pertvarką reguliuojantys teisės aktai.

1990 metais atkūrus Lietuvoje nepriklausomybę, mokyklų steigėja - Lietuvos žemės ūkio ministerija pradėjo vykdyti žemės ūkio švietimo sistemos reformą. Naujiesiems laikams senasis paveldas netiko. Be to, reikėjo galvoti apie naujas specialybes ir mokymo programas, pritaikytas privačiam verslui rinkos sąlygomis. Buvo nuspręsta profesines mokyklas reformuoti į žemės ūkio mokyklas, rengiančias kvalifikuotus žemės ūkio darbininkus, o tarybinius ūkius-technikumus - į aukštesniąsias žemės ūkio mokyklas, rengiančias žemės ūkio specialistus. Buvo keičiamos ir aukštojo žemės ūkio mokslo programos.

Žemės ūkio ministerijoje visų su žemės ūkiu susijusių mokyklų reikalus tvarkė Mokslo ir mokymo departamentas, vėliau reorganizuotas į Kaimo plėtros departamentą. Mokymo metodinį aprūpinimą teikė ir mokymo programų bei metodikų rengimą organizavo Mokymo metodikos centras.

1995-2000 metais pedagogų kvalifikacijos tobulinimui kasmet iš valstybės biudžeto buvo skiriama 300-400 tūkst. Lt, mokymo vadovėlių rengimui ir leidybai - iki 500 tūkst. Lt. Didžiausią rūpestį kėlė fiziškai ir morališkai nusidėvėjusios mokymo priemonės, o ypač praktinio rengimo materialinė-techninė bazė. Žemės ūkio ministerija kiekvienais metais skyrė milijonines lėšas mokymo bazei. Pavyzdžiui, 1997 metais kompiuterinių klasių įrengimui ir kompiuterinei įrangai įsigyti buvo skirta 7 mln.Lt.

Kita problema, kurią lėmė ūkių restruktūrizacija, - praktinio mokymo galimybių natūraliomis gamybos sąlygomis praradimas. Mokyklos nepajėgė visų profesijų moksleiviams ir

studentams suteikti praktinių įgūdžių. Tuo tarpu ūkininkų ūkiai ir kitos kaimo verslo įmonės buvo tam nepasirengusios nei techniškai, nei psichologiškai.

Bendradarbiavimą su ES šalimis taip pat skatino ministerijos vadovybė ir besikuriančios užsienio šalių ambasados. Atsirado galimybė stažuotis mokyklų pedagogams, studentams ir moksleiviams. Ypatingai svarią pagalbą suteikė Vokietijos ir Suomijos žemės ūkio ministerijos. Lietuvos specialistų stažuotės ir ekspertų kvalifikacinė pagalba, ypač ekonomikos ir vadybos srityje, sudarė sąlygas sparčiam mokymo turinio pritaikymui privataus verslo poreikiams.

2000 metais Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu visos žemės ūkio mokymo institucijos iš Žemės ūkio ministerijos reguliavimo sferos perduotos Švietimo ir mokslo ministerijos reguliavimo sferai. Žemės ūkio ministerija tampa kvalifikuotų darbuotojų ir specialistų kaimui užsakovu. Žemės ūkio rūmų paskirtis - užtikrinti profesinio mokymo gamyboje kokybę.

Žemdirbių ir kitų kaimo gyventojų tęstinio profesinio mokymo pradžia laikomi 1993 metai, kai buvo parengta Ūkininkavimo žinių minimumo programa (460 vai.), pagal kurią mokėsi ir dabar mokosi tūkstančiai žmonių neturinčių žemės ūkio išsimokslinimo ir siekiantys įregistruoti žemės valdą ar ūkininko ūkį. Planinga žemdirbių švietimo ir konsultavimo veikla pradėta vykdyti įkūrus Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnybą ir sustiprėjus Žemės ūkio rūmams bei asociacijoms.

Tačiau vykdomas žemdirbių švietimas buvo nepakankamas. Šalies ekonomikos pertvarka ir technologijų pažanga pareikalavo gilesnių profesinių ir vadybinių žinių naujų gebėjimų persiorientuoti darbui rinkos ekonomikos sąlygomis (110p., 27).

Viena opiausių problemų Lietuvos žemės ūkio sektoriuje ta, jog daugeliui ūkininkų trūksta būtinausių žinių ir praktinių įgūdžių higienos bei gyvūnų gerovės standartų, geros ūkininkavimo praktikos srityse. Anksčiau įgytos kvalifikacijos ir žinių dažnai žmonėms nepakanka, kad galėtų prisitaikyti prie aukštų ES ūkininkavimo standartų.

Konkurencingą žemės ūkį ir subalansuotą kaimo plėtrą gali užtikrinti aukštos kvalifikacijos darbuotojai, išmanantys naujausias technologines sistemas, gebantys gerai organizuoti produktų gamybos ir realizavimo veiklą. Todėl buvo imtasi iniciatyvų ir konkrečių veiksmų sukurti nacionalinę žemdirbių bei kitų kaimo gyventojų tęstinio profesinio mokymo ir konsultavimo sistemą.

Teisiškai reglamentuotos paramos suteikimo sąlygos pagal programos SAPARD priemonę „Mokymas“. Tobulinti žemdirbių švietimą ir tęstinį profesinį mokymą bei konsultavimą skatino ir Lietuvos Respublikos strateginiai dokumentai. Mokymosi visą gyvenimą memorandume suformuluota nuolatinio mokymosi sistemos plėtros strategija ir pagrindiniai principai: nauji įgūdžiai ir žinios visiems, daugiau investicijų į žmogiškuosius išteklius, mokymo naujovių diegimas, mokymo vertinimas ir skaidrumas, mokymosi arčiau namų galimybės.

Šiems svarbiems uždaviniams įgyvendinti prie Žemės ūkio ministerijos buvo įsteigtas Darbo ekonomikos ir mokymo metodikos kabinetas, o mokymo institucijų bazėse - žemdirbių tęstinio profesinio mokymo centrai. Buvo parengti ir patvirtinti svarbūs teisės aktai: Žemdirbių tęstinio profesinio mokymo centrų steigimo taisyklės ir nuostatai, Ūkininko profesinio pasirengimo ūkininkauti reikalavimai, Žemdirbių ir kitų kaimo gyventojų tęstinio profesinio mokymo programų bendrieji reikalavimai ir sąvado sudarymo taisyklės, Ūkininkų tęstinio profesinio mokymo tvarka, Žemdirbių konsultavimą vykdančių institucijų akreditavimo tvarka ir kt. Per 2001-2005 metus parengta per 200 formaliojo ir neformaliojo tęstinio profesinio mokymo programų, vykdoma jų priežiūra. Iš valstybės biudžeto skirta 900 tūkst. Lt įsteigtų centrų mokymo klasių techniniam aprūpinimui.

SAPARD finansavimas suteikė dideles kaimo žmonių kvalifikacijos tobulinimo galimybes (111p.27).

Tuo tarpu valstybinės valdžios institucijos stengėsi žemės reformą ir turto privatizavimą vykdyti teisingai ir teisėtai, o ekonomiką pertvarkyti pagal programinius dokumentus atsižvelgiant į perspektyvą. 1991 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino Prioritetinę paramos ūkininkams programą, kuri reikšminga tuom, kad pirmą kartą atkūrus nepriklausomybę buvo įvardinti žemės ūkio plėtros prioritetai ir kryptys. Tai davė akstiną jaunesniems ir iniciatyviems ūkininkams prisitaikyti prie kintančių sąlygų, tačiau kitiems iškilo problemų. Be to kaimo gyventojai turėjo galimybę pasinaudoti teikiama ES parama Lietuvai, nes pereinamuoju laikotarpiu teigiamas poveikis buvo ES programos, finansuojamos iš Lietuvos biudžeto, taip pat ES SAPARD parama, kuri sudarė sąlygas modernizuoti ūkius, parengti reikiamos kvalifikacijos specialistus, mokyti bei informuoti kaimo gyventojus.

1.4. Žemdirbių galimybės Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare

2004 metais Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare ir buvo pirmą kartą pasinaudota struktūrinių fondų teikiamomis galimybėmis. Vyriausybė pasirengė ir pradėjo aktyviai dalyvauti formuojant Europos Sąjungos politiką bei priimant sprendimus. Įdiegusi efektyvų Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimo kontrolės mechanizmą, Lietuva jau nuo pat pirmųjų narystės dienų tapo viena pareigingiausių Europos Sąjungos šalių. Kadangi, atsiranda vis daugiau norinčių pasinaudoti Lietuvos žmonių sunkaus darbo vaisiais – naryste Europos Sąjungoje ir su tuo susijusiomis naujomis politinėmis bei finansinėmis galimybėmis. Natūralu, kad dėl to Lietuvoje sustiprėjo kova dėl įtakos(46 p., 13).

Lietuva įsiliejo į bendrąją ES rinką, kurioje garantuotas laisvas prekių, darbo jėgos ir kapitalo judėjimas. Laisvas prekių judėjimas atvėrė galimybę veikti didesnėje aktyvesnėje rinkoje,

naudotis ES eksporto paramos instrumentais susidarė palankesnės prekybos su trečiosiomis šalimis sąlygos, ypač su Rusija, Ukraina, Baltarusija. Laisvas darbo jėgos judėjimas teikia galimybę įsidarbinti kitose ES (esant nedarbui) šalyse, jaunimui mokytis ir stažuoti Vakarų šalyse, įsisavinti naujas technologijas ir įsigyti vadybos įgūdžių. Laisvas kapitalo judėjimas sudarė palankias sąlygas užsienio investicijoms Lietuvos žemės ūkyje ir perdirbimo pramonėje, geresnes žemės ūkio subjektų apsirūpinimo finansiniais ištekliais galimybes. (9 p., 25)

Be taikomų ES biudžeto finansavimo priemonių šalies žemdirbiams taikomos ir nacionalinės palaikymo priemonės. Svarbiausioji – kreditavimo žemės ūkio sektoriuje sąlygų gerinimas. Be to žemdirbiams, besirūpinantiems savo ekonomines veiklos rizika, taip pat padeda valstybė, kompensuojanti dalį draudimo įmokų bei remianti nukentėjusiuosius nuo gamtos stichijų.

Valstybė ir kaimo gyventojai suprato, kad be naujų žinių ir profesinio tobulėjimo kokybiško žemės ūkio produkto nesukurs. Todėl atsiranda žemdirbių, kaimo gyventojų tęstinis mokymas ir konsultavimas, švietimas bei informavimo paslaugos žemdirbiams. Žemdirbių tęstinis profesinis mokymas vykdomas tolygiai visoje Lietuvoje, kuriant regioninius žemdirbių tęstinio mokymo centrai. Be to mokymus vykdo ir kitos mokslo, mokymo institucijos bei konsultavimo institucijos. Būtent daug informacijos žemdirbiams ir kitiems kaimo gyventojams gali suteikti pastaruoju metu organizuojami įvairūs kursai, seminarai, kuriuose disponuojama sukaupta informacija. Regioniniai mokymo centrai geriausiai mato kaimo gyvenimo būklę, atlieka įvairius tyrimus, įvertindami kaimo perspektyvas, susipažįsta su ES valstybių situacija, tų šalių žemės ūkio galimybėmis ir ūkininkams teikiama parama. Šie specialistai geriausiai žino, ko labiausiai reikia kaimo žmogui, kas jam yra aktualu, todėl suteikia reikiamą informaciją. Pačią vertingiausią informaciją Lietuvos žemdirbiams bei kaimo gyventojams aktuliais klausimais gali suteikti savivaldybių žemės ūkio konsultavimo tarnybos bei verslo informacijos centrai. Juk gyvenimo kokybės gerinimas kaime yra trečioji kaimo plėtros politikos kryptis. Kaime žmogus negyvens, jei jis neturės darbo, negalės patenkinti būtiniausių poreikių. Kita vertus, jei nebus kaime dirbančio žmogaus, nebus ten ir ekonominės veiklos. Gyvybingai ekonominei veiklai reikia aktyvių, kvalifikuotų, patenkintų kaimo gyvenimo kokybe kaimo žmonių ir, žinoma, tinkamos verslui plėtoti infrastruktūros.

Siekiant skatinti investicijas į žmogiškąjį kapitalą buvo numatyta panaudoti struktūrinių fondų lėšas pagal Lietuvos 2004-2006 m. Bendrojo programavimo dokumento 2 prioritetą „Žmoniškųjų išteklių plėtra“. Pagrindinis Bendrojo programavimo dokumento tikslas – žinių pagrindu veikiančios ekonomikos plėtra. Lietuvoje vykdamas Bendrojo programavimo dokumento prioritetus, kurių pagrindinis tikslas – sustiprinti nuolatinį nacionalinės ekonomikos augimą bei konkurencingumą, bei žiniomis pagrįstas ekonomikos plėtros galimybes. Jos turi įtakos BVP augimui šalies viduje ir nedarbo lygio sumažinimui. Būtent kaimui taikomas ketvirtas prioritetas „Kaimo plėtra ir žuvininkystė“. Šiame prioritete sukonkretizuoto nuostata net trejose priemonėse:

§ „Mokymas“

§ „Leader + pobūdžio priemonė“

§ Priemonės: „Kaimo vietovių pritaikymo ir plėtros skatinimas“, „Konsultavimo paslaugos ūkiams“.

Šių priemonių teisinis ir ekonominis pagrindas skiriamas žemės ūkio darbuotojų bei kitų verslo subjektų ir įvairių kaimo bendruomenių ugdymui, mokymui ir konsultavimui kaimo vietovėse. Juk kaimuose susikūrusios bendruomenės labiau skatina bendruomeniškumo ugdymą ir tai yra viena iš didžiausių problemų kaimo vietose. Jos labiau paskatintų kaimo žmogų integruotis į vis tobulėjančią visuomenę.

Priemonės „Mokymas“ tikslas - pakelti žemės ūkio sektoriuje bei kituose kaimo versluose dirbančiųjų profesinę kvalifikaciją. Tuo pačiu suteikti jiems galimybę prisitaikyti prie kintančių rinkos ekonomikos pokyčių, griežtų ES aplinkos apsaugos, augalų, gyvūnų gerovės gerinimo reikalavimų. Jos uždaviniai:

- Suteikti ūkininkams ir kitiems verslininkams teorines ir praktines žinias, kurias jie galėtų panaudoti pritaikydami pokyčiams žemės ūkio ir maisto sektoriuje;
- Supažindinti ūkininkus su aplinkos ir kraštovaizdžio išsaugojimo, higienos ir gyvūnų gerovės standartais, žemės ūkio ir maisto produktų kokybės reikalavimais;
- Mokyti ūkininkus ekonomiškai perspektyvaus ūkio valdymo;
- Mokyti miško savininkus ir kitus asmenis, susijusius su miškų ūkiu, kaip plėtoti miškus, siekiant pagerinti jų ekonominę, aplinkos apsaugos ir socialinę funkciją;
- Mokyti ūkininkus, kaip pereiti nuo ūkininkavimo prie kitos veiklos.

Kursai ūkininkams ir kitiems kaimo gyventojams organizuojami dalyvaujant įvairiose žemės ūkio srityse. Čia ypatingas dėmesys skiriamas jaunųjų ūkininkų kvalifikacijos tobulinimui. Ši priemonė svarbi tuo, kad padeda įgyvendinti kitas BDP numatytas priemones. Ūkininkų ir kitų kaimo gyventojų profesinės kvalifikacijos tobulinimas yra vienas iš esminių veiksmų, įsisavinant teikiamą ES paramą. Sėkmingai plėtojant verslą žemės ūkio srityje, sukuriant naujas darbo vietas siekiama gauti kuo daugiau pajamų, todėl žemdirbiams būtinas papildomas profesinis ugdymas. Būtent ši priemonė padeda įsisavinti naujausias technologijas ir pažangius verslo vadybos metodus.

Leader+ *pobūdžio priemone* skatina įvairių kaimo plėtros dalyvių bendradarbiavimą ir dalyvavimą kaimo plėtros procese rengiant ir įgyvendinant integruotas kokybiškas ir naujoviškas kaimo plėtros strategijas. Bendradarbiavimas yra pagrindinė Leader sudedamoji dalis.

Būtent kaimas išgyvena stiprius ekonominius ir socialinius pokyčius, todėl norint kaimo žmogui prie jų prisitaikyti būtina sustiprinti kaimo gyventojų iniciatyvumą, institucijų administracinius gebėjimus bei didinti finansinius išteklius. Kaimo bendruomenė turėtų dalyvauti priimant sprendimus kaimo plėtros klausimais. Todėl numatyta taikyti Lietuvoje Leader+

iniciatyvos modelį. Pritaikius šį modelį ugdomi reikalingi iniciatyvai įgūdžiai, taip pat dėmesys skiriamas institucijų administraciniams ir metodiniams gebėjimams stiprinti bei kaimo vietovių studijoms.

Kadangi Leader+ priemonė mūsų šalyje tėra tik bandomojo pobūdžio, todėl jos įgyvendinimui didelis dėmesys skiriamas įgūdžių įgijimui. Tai:

- § Gyventojų informavimas ir mokymas, siekiant paskatinti jų aktyvų dalyvavimą kaimo plėtros procese;
- § Administratorių, bendruomenės narių mokymo kursai, susiję su gebėjimų ugdymu partnerystės kūrimo, administravimo bei finansų tvarkymo srityse;
- § Informacinės, metodinės medžiagos parengimui ir platinimui bei įgytos patirties sklaidai.

Leader+ pobūdžio priemonė skirta nedidelėms kaimo teritorijoms, kurios sudaro vieningą visumą fizine (geografinė), ekonomine ir socialine prasme. Teritorijos privalo būti darnios ir turėti pakankamus žmoniškuosius, finansinius ir ekonominius išteklius, būtinus gyvybingai strategijai rengti. Kadangi ji susijusi su Kaimo plėtros planu, kuris skatina kaimo žmonių gebėjimą dirbti kartu, spręsti savo vietovės problemas ar įgyti patirties ir žinių. Veikla skirta įgūdžiams įgyti, skatina naudoti naujas technologijas, siekia, kad kaimo vietovių produkcija ir paslaugos taptų konkurencingesnės.

„Kaimo vietovių pritaikymo ir plėtros skatinimas“ priemonė siekianti sukurti tinkamas sąlygas kaimo žmogui gyventi ir dirbti kaime. Jos pagrindiniai uždaviniai:

- § Gerinti kaimo infrastruktūrą;
- § Sudaryti tinkamas sąlygas ekonominei ir socialinei plėtrai;
- § Didinti kaimo gyventojų ir ūkininkų pajamas;
- § Didinti užimtumą, kurti naujas bei alternatyvias darbo vietas;
- § Skatinti kaimo veiklos ir paslaugų įvairinimą;
- § Plėtoti kaimo turizmą ir amatus.

Norint šiuos uždavinius įgyvendinti, būtina turėti reikiamų žinių bei atitinkamų įgūdžių. Ši priemonė numato „Konsultavimo paslaugas ūkiams“, kurios tikslas konsultuoti ūkininkus bei padidinti jų sugebėjimus siekiant pasinaudoti ES struktūrinių fondų subsidijomis žemės ūkio ir kaimo plėtrai, gerinant aplinkos sąlygas. Vis dėl to ūkininkai nėra pakankamai pajėgūs pasinaudoti ES struktūrinių fondų parama. Didžiajai daliai stinga būtinausių teorinių ir praktinių žinių laikantis higienos ir gyvūnų gerovės standartų, taip pat įgyvendinant „Gero ūkininkavimo“ praktiką. Vis dar trūksta kaimo žmogui žinių tinkamai parengti paraiškas paramai pagal BPD ir KPP priemones bei netiesioginėms išmokoms. Todėl jiems reikalingos papildomos konsultavimo paslaugos. Ūkininkams ir kitiems kaimo žmonėms stengiamasi laiku suteikti būtinas kvalifikuotas

konsultacijas bei metodinę pagalbą. Todėl ir numatytas jų konsultavimas, kur mokoma parengti paraiškas pagal BPD ir KPP priemones tiesioginėms išmokoms gauti, kaip taikyti higienos ir gyvūnų gerovės standartus.

Stengiamasi įdiegti kompiuterizavimo sistemą, bet kaimo vietovių kompiuterizavimas vyksta pakankamai lėtai ir pati informacijos sklaida ūkininkams nėra pakankamai suformuota. Reikalavimai baigti kursus pagal „Ūkininkavimo pagrindų“ mokymo programą ir tvarkyti buhalterinę apskaitą labiau skatina informacinių technologijų plėtrą kaimo vietovėse, o tai lemia spartesnę žemės ūkių valdų augimą, kuris šiuo metu yra gan nemažas. Tai padidina jų konkurencingumą, skatina žinių visuomenės plėtrą, pagerina kaimo gyvenimo kokybę ir įdiegia šiuolaikinį valdymą. Būtent mokymo ir konsultavimo paslaugų veikla turi teigiamą poveikį šalies teritorijai. Visi ūkininkai ir kaimo vietovių subjektai turi lygias galimybes pasinaudoti šiomis paslaugomis.

Todėl susiformuoja trys savarankiškos ir tarpusavyje susijusios kaimo gyventojų tęstinio ugdymo kryptys:

- § Žemdirbių profesinės kvalifikacijos tobulinimas;
- § Alternatyvios profesinės kvalifikacijos įgijimas ir tolesnis profesinio meistriškumo tobulinimas;
- § Neformalusis bendrasis kaimo gyventojų švietimas bei konsultavimas.

Todėl sukurti tęstinio mokymo centrai, kurie organizuoja trijų lygių kursus žemdirbiams ir kitiems kaimo gyventojams:

- § *I lygio* centruose mokomi pradėdantys ūkininkauti arba asmenys planuojantys imtis kokio kito verslo, bet neturintys specialaus profesinio pasirengimo;
- § *II lygio* centruose ir jų skyriuose mokomi ūkininkai ir specialistai, siekiantys tobulinti žemdirbystės ar kitas specifines žemės ūkio bei verslo žinias, persikvalifikuoti;
- § *III lygio* centruose ir jų skyriuose mokomi asmenys, vykdantys valstybinį žemės ūkio administravimą bei kontrolę: konsultavimo įstaigų, žemdirbių savivaldos organizacijų, žemės ūkio mokyklų dėstytojų ir I, II lygio mokymo centrų darbuotojų (34).

II. GRUZDŽIŲ ŽEMĖS ŪKIO MOKYKLOS VEIKLA, TOBULINANT KAIMO GYVENTOJŲ PROFESINĮ RENGIMĄ

2.1. Šiuolaikinė mokymosi bazė

Visuomenės darbo jėgos reprodukcija neįmanoma be intelektualinio ir dvasinio piliečių ugdymo. Tai sąlygoja šiuolaikinė pasaulio raida, paremta naujų mokslinių idėjų ir išradimų

įdiegimu į visas veiklos sritis – ekonomiką, valdymą, švietimą, sveikatos apsaugą ir kitas. Kitaip tariant, moderniai visuomenei reikia apsišvietusių, kvalifikuotų, darbinei veiklai pasirengusių darbininkų ir specialistų, sugebančių prisitaikyti prie mokslinės – techninės pažangos ir aštrėjančios konkurencijos visose ekonomikos srityse. Apibendrinant svarbu pastebėti, jog darbo rinkos poreikiai nuolat kinta. To priežastis – spartėjantys technologiniai, globalizaciniai, regionalizacijos ir kiti procesai, kurie verčia ieškoti naujų sprendimo būdų. Vienas iš jų – nuolatinis mokymasis. Ši koncepcija įtvirtinta daugelyje ES dokumentų ir rekomendacijų. Profesinio orientavimo problema svarbi ne tik jauniems žmonėms, bet ir suaugusiems.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę susiformavo rinkos ekonomika. Tokioje situacijoje dalis šalies gyventojų jaučiasi neberekalingi ir atstumti, nesugeba objektyviai įvertinti naujų socialinių ir ekonominių reiškinių. Todėl švietimo sistemos programos turi būti pertvarkytos taip, kad būsimieji specialistai ne tik perprastų bendrojo lavinimo bei profesinių dalykų teiginius, bet kartu pažintų ekonominę tikrovę ir suvoktų, kaip ji vystosi, gebėtų priimti savarankiškus sprendimus, išsiugdytų kūrybinę iniciatyvą ir žingeidumą.

Pagrindiniai teisiniai dokumentai įtakojantys švietimo vystymosi kontekstą yra LR Konstitucija (41, 42 ir 43 straipsniai), taip pat vyriausybės programos bei švietimo įstatymas. Šių trijų dokumentų pagrindu nustatomi Lietuvos Respublikos švietimo tikslai, švietimo sistemos principai, švietimo sistemos sandara, švietimo veiklos, švietimo santykių pagrindai, valstybės įsipareigojimai švietimo srityje. Svarbiausias švietimą Lietuvoje reglamentuojantis dokumentas – tai Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Beveik dešimtmetį šalies švietimas buvo tvarkomas vadovaujantis dar 1991 metais (nauja įstatymo redakcija priimta 2003 m.), pačioje nepriklausomybės pradžioje, priimtu Švietimo įstatymu. Vykstant esminiams pokyčiams Lietuvos gyvenime, šis įstatymas vis labiau ėmė atsilikti nuo realios padėties, todėl ne kartą buvo taisomas ir koreguojamas. Nuolatiniai taisymai nebegalėjo padėti – reikėjo naujo įstatymo (3p., 8).

Lietuvai tapo iššūkiu suteikti galimybę kiekvienam žmogui mokytis ir atnaujinti turimus įgūdžius. Įtakos turėjo Lietuvos integravimas į Europos Sąjungą, ministerija remdamasi ES šalių ūkininkų tęstinio profesinio mokymo patirtimi, nuo 1995 m. ėmėsi kurti Lietuvoje tokią žemdirbių ir kaimo gyventojų švietimo sistemą, kuri leistų žemdirbiams mokytis ir tobulėti visą gyvenimą. Visapusiai šviesti žemdirbius tapo būtinybe, nes be to sunku įkurti modernius ūkius, sėkmingai ūkininkauti, sudaryti verslo planus, pagal užsienio šalių programas priimti ES teikiamą paramą, prisitaikyti prie greitai kintančių laisvosios rinkos sąlygų (375p., 3). Akivaizdu, kad profesinio rengimo įstaigoms tenka ypatingo tilto vaidmuo. Tai sąlygoja ir dviplotmė profesinio ugdymo esmė: ugdymo procese ne tik realizuojami individų siekiai išmokti tam tikros veiklos, kuri sudarytų sąlygas savirealizacijai, užtikrintų pragyvenimą, bet būtų patenkinami visuomenės ekonominiai ir

socialiniai poreikiai (46 p., 2) Tai rodo, jog nemoderni ir negausi Respublikos žemės ūkio mokyklų turima praktinė mokomoji bazė neleidžia užtikrinti aukštos profesinio pasirengimo kokybės.

Istojimas į Europos Sąjungą suteikė galimybę naudotis struktūriniais fondais, kadangi Lietuva atsidūrė bendroje konkuruojančioje ekonominėje erdvėje, bet ir gali pasinaudoti išaugančios finansinės paramos privalumais. Tai skatina Lietuvą surasti stipriausias savo ekonomikos vietas ir tinkamai išnaudoti didžiausią augimo potencialą turinčias ūkio kryptis, kurios padėtų įsitvirtinti bendrojoje Europos rinkoje. Būtent šiuo siekiu ir pagristas naujas Nacionalinis 2004–2006 metų plėtros planas, arba Bendrasis programavimo dokumentas Europos Sąjungos struktūrinių fondų finansinei paramai gauti.

Bendrasis programavimo dokumentas yra grindžiamas nacionalinės ekonomikos ir svarbiausių ūkio sektorių strateginiais plėtros dokumentais: Valstybės ilgalaikės raidos strategija bei Nacionaliniu susitarimu siekiant ekonominės ir socialinės pažangos. Rengiant planą, buvo siekiama kompleksiško bei darnios plėtros, atskirų prioritetų investicijų subalansuotumo, kuris duotų pastebimą sinergetinį efektą jau per pirmąjį programavimo periodą. Apibrėžiant svarbiausius šalies plėtros poreikius ir svarstant, kur Lietuva turėtų panaudoti investicijas pirmaisiais narystės metais, dalyvavo ir visuomenė: rengiant Bendrąjį programavimo dokumentą buvo plačiai informuojama ir konsultuojama visuomenė, įtraukiant į procesą regioninius ir socialinius-ekonominius partnerius, viešai aptariant ir komentuojant dokumentą internete. Toks platus visuomenės dalyvavimas Bendrojo programavimo dokumento rengimo darbuose sustiprino kolektyvinės atsakomybės už jo sėkmingą įgyvendinimą suvokimą. (32).

Lietuvoje kylančias problemas iš dalies dar sąlygoja žemas gyventojų išsilavinimo lygis: didelė dalis kaimo gyventojų neturi profesinio pasirengimo, todėl jiems sunku rasti tinkamą darbo vietą. Kvalifikuotų žemės ūkio specialistų trūkumas stabdo žemės ūkio sektoriaus vystymąsi. Būtent ši problema paskatino žemės ūkio mokyklas modernizuoti savo mokymosi bazę, kad padėtų sumažinti specialistų trūkumą rinkos ekonomikos sąlygomis. Daugelis žemės ūkio mokyklų norėdamos prisitaikyti prie kintančių rinkos ekonomikos sąlygų buvo priverstos tobulinti savo mokymosi bazę, kadangi jose nebuvo profesinio konsultavimo renginių, nemokoma rengti karjerai būtinų dokumentų (gyvenimo aprašymo ir kt.), prisistatyti darbdaviams, atlikti veiklos polinkių testų (arba pasitenkinama epizodiniu, neapgalvotu testavimu). Švietimo ir mokslo bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų parengtoje Lietuvos profesinio konsultavimo strategijoje (2003) ir jos įgyvendinimo plane (2004) numatyti konkretūs 29 teisinės bazės pakeitimai teikia vilčių, kad Lietuvoje bus sukurta veiksminga ir darni nacionalinė profesinio konsultavimo sistema.

Šia galimybe pasinaudojo ir Gruzdžių žemės ūkio mokykla (pateikta 1 lentelėje), nes pasirašė paramos teikimo sutarties projekto „Dalykinių – technologinių kompetencijų atnaujinimas žemės ūkio profesiniame rengime“ (6 p., 58).

Projekto tikslas – dalykinių – technologinių kompetencijų atnaujinimas žemės ūkio technikos ir technologijų profesijos mokytojams. Tai galima pasiekti, keliant profesijos mokytojų, dėstytojų, konsultantų profesinę kvalifikaciją strateginių kompetencijų srityje, vystant mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimą, įtraukiant į šį procesą privatų sektorių, t.y. įmones ir bendroves, tiesiogiai suinteresuotas kuo platesniu naujos žemės ūkio technikos, technologijų taikymu.

Gruzdžių žemės ūkio mokykla taip pat pasinaudojo ir investiciniu projektu „Gruzdžių žemės ūkio mokyklos praktinės bazės žemės ūkio technikai ir technologinei įrangai sukūrimas“ savo mokymo bazės tolesniam tobulinimui.

Projektas „Gruzdžių žemės ūkio mokyklos praktinės bazės žemės ūkio technikai ir technologinei įrangai sukūrimas“ teikiamas pagal Lietuvos 2004 – 2006 m. Bendrojo programavimo dokumento 1 prioriteto “socialinės ir ekonominės ūkio infrastruktūros plėtra” 1.5 priemonę “Praktinės bazės žemės ūkio technikai ir technologinei įrangai sukūrimas” (16 p., 45). Projektas atitinka specifinius šios priemonės atrankos kriterijus: didina teikiamų paslaugų prieinamumą, gerina teikiamų paslaugų kokybę, skatina teikiamų paslaugų plėtrą, prisideda prie regioninių skirtumų mažinimo, skatina konkretaus regiono socialinę ir ekonominę plėtrą.

Projekto esmė – sąlygų praktinio mokymo realizavimui Gruzdžių žemės ūkio mokykloje sukūrimas. Pastatytas lengvų konstrukcijų pastatas, kuris bus pritaikytas praktiniam mokymui vykdyti.

Projekto tikslas – gerinti Gruzdžių žemės ūkio mokyklos teikiamo profesinio išsilavinimo žemės ūkio srityje kokybę ir prieinamumą, sukuriant praktiniam mokymui reikalingą infrastruktūrą. Projektu siekiama aktualizuoti mokykloje suteikiamus praktinius įgūdžius, supažindinant mokinius, profesijos mokytojus su naujausia žemės ūkio technika ir žemės ūkio technologijomis.

Įgyvendinus projektą, pagerėjo Gruzdžių žemės ūkio mokyklos teikiamų profesinio išsilavinimo paslaugų kokybė ir prieinamumas. Mokykloje buvo sudarytos sąlygos efektyviam praktiniam mokymui, pagerinta mokymo aplinka. Pagerėjo mokyklos teikiamų profesinio išsilavinimo paslaugų prieinamumas: įgyvendinus projektą, mokykla gali priimti mokyti daugiau mokinių.

Projektas „Dalykinių – technologinių žinių atnaujinimas ir tęstinio suaugusiųjų mokymo patirties modeliavimas žemės ūkio srityje“ (Projekto Nr. LT/05/EX/1/10912 2005-02-12).

Projekto tikslas- dalykinių – technologijų kompetencijų atnaujinimas žemės ūkio technikos ir technologijų profesijų mokytojams, dėstytojams, profesinio mokymo specialistams.

Projektų įgyvendinimas turi teigiamą poveikį Šiaulių apskrities ekonominei situacijai. Projektas prisidėjo prie Šiaulių apskrities gyventojų išsilavinimo lygio kėlimo, o tai savo ruožtu skatina nedarbo lygio problemų sprendimą. Mokykla yra Gruzdžių miestelyje, Šiaulių apskrityje. Šiaulių apskrityje yra didelis žemės ūkio vystymo potencialas. Didelę apskrities ploto dalį sudaro

žemės ūkio naudmenos, nusausintos žemės ploto dalis viršija respublikos vidurkį. Palankios gamtinės sąlygos sudaro prielaidas žemės ūkiui vystyti (32 p.,47).

Projekto metu sukurta infrastruktūra įgalina teikti mokymo, kvalifikacijos kėlimo, perkvalifikavimo paslaugas plačiam ratui klausytojų. Su respublikos profesinio mokymo įstaigomis suderintas mokymų grafikas, pagal kurį 22 institucijos 2006-2007 mokslo metais atvyks į Gruzdžių žemės ūkio mokyklos Technikos ir technologijų mokymo centrą ir čia bus vykdomas dieninio skyriaus mokinių praktinis mokymas su nauja žemės ūkio technika ir technologijomis. Pasirašytos ir atnaujintos bendradarbiavimo sutartys su socialiniais partneriais - verslo įmonėmis (AB „Lytagra“, UAB „Kesko Agro“, UAB „Manukas“, UAB „Dotnuvos projektai“, UAB „KEMIRA GROWHOW“), žemės ūkio bendrovėmis, ūkininkais. Tai sudaro puikias sąlygas vykdyti projekto įgyvendinimo tęstinumą ir užtikrinti projekto rezultatų pasiekimų įgyvendinimą.

Projekto rezultatais naudojasi ne tik pareiškėjas - Gruzdžių žemės ūkio mokykla, bet ir kitos respublikos profesinio rengimo įstaigos. Pradėjus Gruzdžių žemės ūkio mokyklos Technikos ir technologijų mokymo centro veiklą, nuo 2006 metų rugsėjo mėnesio centro mokymo paslaugomis pasinaudojo aštuonios profesinio rengimo įstaigos: Gruzdžių žemės ūkio mokykla, VšĮ Panevėžio profesinio rengimo centras, Bukiškių žemės ūkio mokykla, Vabalninko žemės ūkio mokykla, Kaišiadorių žemės ūkio mokykla, Šilutės žemės ūkio mokykla, Mažeikių politechnikos mokyklos Viešnių skyrius, Dieveniškių žemės ūkio mokykla. Iš viso per du centro veikos mėnesius naujų žinių ir praktinių gebėjimų įsisavino 138 dieninio skyriaus mokiniai.

Gruzdžių žemės ūkio mokyklos Technikos ir technologijų mokymo centre per du veiklos mėnesius organizuoti tęstinio suaugusiųjų mokymo, kvalifikacijos kėlimo kursai, dalyvavo 52 regiono žemdirbiai, ūkių ir organizacijų darbuotojai.

1 lentelė

Gruzdžių žemės ūkio mokyklos SSGG analizė (41 p., 41)

Stiprybės	Silpnybės
<p>§ Mokinių ir mokytojų profesinės stažuotės užsienyje įgalintų perimti ir panaudoti naudingą užsienio patirtį.</p> <p>§ Platus popamokinės veiklos spektras.</p> <p>§ Gyventojams teikiamos paslaugos yra papildomas finansinių išteklių šaltinis.</p> <p>§ Patenkinama geografinė padėtis (geras susisiekimas su kitais regionais.)</p>	<p>§ Neoptimizuotos mokymo programos, neatnaujintas jų turinys.</p> <p>§ Pasenusi praktinio mokymo materialinė – techninė bazė.</p> <p>§ Techniškai pasenę ir nerenovuoti pastatai, nepakankamai geros sąlygos bendrabučiuose.</p> <p>§ Nepakankami darbuotojų užsienio kalbos ir informacinių technologijų žinios ir praktiniai įgūdžiai.</p> <p>§ Nepakankamai efektyvus bendradarbiavimas su Lietuvos ir užsienio socialiniais partneriais.</p> <p>§ Jaunimo motyvacijos mokytis, įsigyti profesiją, siekti profesinės karjeros stoka.</p>
Galimybės	Grėsmės
<p>§ Darbo jėgos poreikio didėjimas Lietuvoje taikant vakarietiškos žemės ūkio technikos valdymą ir aptarnavimą.</p> <p>§ Bendradarbiavimas su užsienio (ypač ES) šalių profesinio mokymo įstaigomis ir darbdaviais.</p> <p>§ Švietimo strategijos prioritetų (kurti prieinamą, socialiai teisingą švietimo sistemą su racionaliu išteklių</p>	<p>§ Baigiančių profesinį mokymą skaičiaus mažėjimas, jaunimui išvykstant į užsienio (ypač ES) šalis.</p> <p>§ Profesinį rengimą reglamentuojančių teisės aktų ir profesijos mokytojų kvalifikacijos kėlimo sistemos stoka.</p>

panaudojimu) įgyvendinimas. § BPD prioritetų įgyvendinimas ir struktūrinių ir kitų fondų bei programų finansinių išteklių panaudojimas. § Stabili ir gerėjanti šalies ūkio būklė, gyventojų pajamų didėjimas. Profesinio mokymo prieinamumo, mokymo kokybės gerinimas naudojant informacines technologijas.	§ Didelis atotrūkis tarp pajamų profesinio mokymosi įstaigose ir privačiame sektoriuje. § Rizikos grupės jaunimo (linkusių nusikalsti, vartojančių alkoholi, narkotikus, psichotropines medžiagas) gausėjimas.
--	---

Technikos ir technologijų mokymo centre siekiama aktualizuoti mokyklose suteikiamus praktinius įgūdžius, supažindinant respublikos profesinio mokymo įstaigų mokinius, profesijos mokytojus, regiono žemdirbius su naujausia žemės ūkio technika ir technologijomis, todėl numatomos **veiklos kryptys:**

1. Teorinis ir praktinis technikos ir technologijų mokymas:

- § dieninio skyriaus moksleiviams (mokomoji praktika Gruzdžių žemės ūkio mokyklos mokiniams, 1- 2 savaitių mokomoji praktika respublikos profesinio rengimo žemės ūkio srityje mokyklų moksleiviams (kasmet);
- § respublikos mokyklų profesijos mokytojų kvalifikacijos kėlimas/ atnaujinimas;
- § tęstinis mokymas suaugusiems (technika, technologijos, ūkininkų kursai, traktorininkų ruošimas (TR1, TR2, SZ, SM);
- § užsienio kalbų mokymas;
- § informacinių technologijų mokymas;
- § vairuotojų ruošimas;
- § buhalterinės apskaitos mokymai.

2. Kvalifikacijos suteikimas:

- § žemės ūkio specialybių moksleivių kvalifikacinių egzaminų organizavimas.

3. Eksperimentinė veikla:

- § bandomųjų laukų sodinimas, priežiūra, demonstravimas;
- § lauko dienų organizavimas kartu su žemės ūkio verslo įmonėmis;
- § glaudus bendradarbiavimas su profesinio mokymo įstaigomis, verslo įmonėmis.

4. Kita veikla:

- § informacijos teikimas, konsultavimas (seminarai, paskaitos - kelių policija, draudimo kompanijos,
- § mokesčių inspekcija);
- § projektų rengimas (ūkininkams, bendruomenei);
- § konferencijų, seminarų organizavimas ir konferencijų salės nuoma.

Sukurta infrastruktūra:

2200 kv. metrų ploto šildoma technikos ekspozicijų- mokymo salė;
 3000 kv. metrų vairavimo mokymo aikštelė;
 100 ha mokyklos dirbamos žemės;
 3 ha žemės plotas prie mokymo centro mokymų, bandomųjų sklypų naudojimui;
 100 vietų konferencijų salė;
 30 vietų nuotolinio mokymo ir konsultavimo patalpa;
 15 kompiuterizuotų vietų kalbų mokymo ir informacinių technologijų kabinetas;
 3 mokymo klasės, aprūpintos demonstracine technika;
 3 administracijos kabinetai su organizacine technika ir baldais;
 Poilsio- maitinimo patalpa klausytojams.

Žmoniškieji ištekliai:

ESF projekto I etape paruošti profesijos mokytojai, vykdysiantys mokymus centre 2006-2007 metais. Leonardo da Vinči programos 2005 metais finansuoto mainų projekto metu 24 regiono mokytojai ir mokymo specialistai lankėsi Vokietijos Nienburgo ir Rendsburgo DEULA analogiškuose mokymo centruose, kuriuose dalyvavo kaip mokymo kursų klausytojai (12 žmonių), domėjosi tokių mokymo centrų veikla, finansavimu, įdiegta kokybės valdymo sistema, Vokietijos profesinio rengimo švietimo sistema(28 p., 47). .

2.2. Kaimo gyventojų profesinis tęstinis ugdymas taikant palytėjimo strategiją

Bendroje LR Švietimo ir mokslo ministerijos užduotyje tyrimui “Suaugusiųjų tęstinio mokymo galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo kontekste” teigiama, kad suaugusiųjų tęstinis mokymasis Lietuvoje nėra pakankamai išplėtotas. Šiuo metu sukaupti empiriniai duomenys byloja, kad suaugusiųjų tęstinis mokymasis Lietuvoje, lyginant su ES vidurkiu nėra pakankamai išplėtotas: tik nedidelė dalis suaugusiųjų dalyvauja mokymosi programose, neaukštas motyvacijos mokytis lygis, iš suaugusiųjų mokymosi sistemos faktiškai iškrenta vyresnio amžiaus, žemesnio išsilavinimo, kaimo vietovėse gyvenantys žmonės, kai kurios kitos socialinės grupės (pvz. buvę kaliniai ir kt.). Sovietmečiu suaugusiųjų mokymasis nebuvo populiarus. Nors išsilavinimas buvo vertinamas (ir buvo nemokamas, įskaitant aukštąjį mokslą), suaugusiems buvo skiriamas mažesnis dėmesys, o neformaliojo mokymosi ir savišvietos galimybės buvo ribotos. Lietuvai atgavus nepriklausomybę, 1993 m. priimtoje Lietuvos švietimo koncepcijoje suaugusiųjų švietimas buvo įteisintas kaip sudėtinė švietimo sistemos dalis. Mažiausiai suaugusiųjų švietime dalyvauja vadinamosios socialinės atskirties grupės, kurių dalis yra pakankamai skaitlingos,

pavyzdžiui, žemesnio socialinio statuso kaimo gyventojai. Socialinės atskirties grupių atžvilgiu būtini specialūs tyrimai, siekiant aiškiau identifikuoti jų švietimosi interesų struktūrą, pastarąją įtakojančius veiksnius. Neteikiant padidinto dėmesio socialinės atskirties grupėms, didėja visuomenės susiskaidymas, kuris žinių visuomenės kontekste (žinios kinta labai sparčiai) ilgainiui gali tapti dar sunkiau įveikiamu (1 p., 37). Kuriant dinamišką ir konkurencingą ekonomiką, ypatinga svarba yra teikiama įgūdžiams, kurie tampa esminiais siekiant didesnio užimtumo. Todėl ypač svarbu suteikti žmonėms šiuolaikiniam įvairiapusiam darbui būtinus įgūdžius bei gebėjimus, kad jie galėtų atlikti įvairius darbus ir sugebėtų dirbti žiniomis grindžiamoje ekonomikoje.

Vykstant Lietuvos ekonomikos restruktūrizacijai ir jos integracijai į Europos Sąjungos ekonomines struktūras, ypač svarbi tampa žmogiškų resursų kokybė, kurią lemia švietimo bei profesinio mokymo lygio ir darbo rinkos sąveika. Pagrindiniu šios kokybės veiksniu galima įvardinti karjeros projektavimą - nuolatinės žmogaus pastangas, išvelgti darbo rinkos kaitos tendencijas ir prognozuojamų pokyčių kontekste tirti, planuoti ir įgyvendinti savo profesinės veiklos tobulinimo procesus siekiant išlikti nuolat kintančioje darbo rinkoje bei įprasminti savo gyvenimą. Tokiu būdu karjeros projektavimas yra suvokiamas kaip visą gyvenimą trunkantis procesas, o profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos pripažįstamos kaip svarbiausias mokymosi visą gyvenimą strategijos elementas (18 p.,30).

Visos Vakarų Europos valstybės, kurios nemažai pažengė kurdamos profesinio švietimo ir mokymo sistemą pagal šalies profesinius standartus, nuėjo labai ilgą kelią, ir ši „kelionė“ truko daugelį metų. Todėl naivu būtų tikėtis, kad Lietuva, net ir pasimokiusi iš kitų klaidų, galės labai sparčiai žengti į priekį. Kaip ir visoje Europoje, Lietuvoje šis darbas vyksta tvirtai, bet lėtai. (40). Pirmasis formalus dokumentas, įteisinęs suaugusiųjų švietimą kaip lygiateisę švietimo sistemos dalį buvo Lietuvos švietimo koncepcija (1992 m.), todėl šioje analizėje jo sampratos bus priimtos bazinėmis ir analizuojama, kokius papildymus ar pakeitimus įnešė kiti nacionaliniai dokumentai:

1. Lietuvos švietimo koncepcija. Vilnius.1992.
2. Lietuvos suaugusiųjų švietimo sistemos koncepcija. LR. Kultūros ir švietimo ministerija. Vilnius, 1993.
3. LR Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas. Vilnius, 1998-05-30, Nr. VIII-822.
4. Švietimo gairės. (Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos 2003-2012 metai. Projektas.), 2002.
5. LR švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas. 2003-06-17. Nr. IX-1630
6. Valstybės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos. LR 2003-07-04 nutarimas Nr. IX-1700.

7. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija. ŠMM. Vilnius, 2004-03-26. Nr. ISAK-433/A-83.

Lietuvoje veikia nemažai įvairių profesinio konsultavimo institucijų, tačiau tai daugiausia centrai, informuojantys jaunimą apie profesines karjeros galimybes Lietuvoje ir užsienyje. Tokiuose centruose teikiamos trumpalaikės paslaugos, o profesinis konsultavimas turėtų būti nuolatinis, sistemingas procesas, nes kaimo žmonių socialinių įgūdžių - bendravimo ir bendradarbiavimo, prisitaikymo prie permainų, problemų sprendimo ir kt. gebėjimų - atskiru seminaru išugdyti neįmanoma. Taigi išryškėja ugdymo karjeros svarba bendrojo lavinimo mokyklose. Mokymas ir švietimas suteikia žmogui galimybę prisitaikyti prie kintančios aplinkos. Žemdirbių tęstinį profesinį mokymą vykdo regioniniai žemdirbių tęstinio profesinio mokymo centrai, kitos mokymo ir konsultavimo institucijos, kurios tolygiai išsidėsčiusios po visą Lietuvą ir yra atviros visiems, norintiems kelti kvalifikaciją ar įgyti žinių. Atsižvelgiant į Europos karjeros konsultavimo vystymosi tendencijas, Lietuvoje parengta nemažai teisės aktų ir politinių dokumentų, skirtų profesinio ir karjeros konsultavimo paslaugų plėtrai. Todėl mokymo įstaigos, atsižvelgdamos į darbo rinkos poreikį, Žemės ūkio rūmų ir ūkininkų pageidavimus, rengia ūkininkų formaliojo ir neformaliojo tęstinio profesinio mokymo programas(13P., 18).

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo Įstatymas, priimtas 1998 m., įpareigoja neformaliojo suaugusiųjų švietimo vykdytojus ir jų socialinius partnerius padėti įgyvendinti prigimtine žmogaus teisę visą gyvenimą ugdyti savo asmenybę, įstatymas nustato, kad pagrindiniai neformaliojo suaugusiųjų švietimo uždaviniai - sudaryti sąlygas nuolat tenkinti pažinimo poreikius, mokantis visą gyvenimą siekti naujų gebėjimų ir kvalifikacijų. Šie uždaviniai glaudžiai susiję su veiksmingomis profesinio konsultavimo paslaugomis. Būtent Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992) suaugusiųjų švietimas buvo įvardytas kaip švietimo sistemos dalis, apimanti asmenis, vyresnius negu 18 metų ir nesimokančius nuosekliojo švietimo mokyklų sistemoje.

a) Šioje koncepcijoje jam buvo priskirta dvejopa paskirtis:

- § leisti asmeniui plėtoti savo galimybes pasirinktoje profesinės veiklos srityje;
- § leisti suaugusiam žmogui dėl visuomenės aplinkybių arba dėl individualių paskatų keisti savo veiklos kryptį, profesiją.

b) Dokumente išskirta dvi suaugusiųjų švietimo organizavimo formos:

- § *formalus mokymasis*, kuris laiduoja tą patį išsilavinimo lygį, kaip nuosekliojo švietimo sistema;
- § *neformalus suaugusiųjų švietimas*, apimantis visas į valstybės švietimo registrą neįtrauktas švietimo rūšis: bendrąjį ir profesinį lavinimąsi (jei jo apimtis nesudaro reglamentuoto modulio), pomėgių ugdymą, bendrąją savišvietą.

Bedarbių rėmimo įstatymas (VŽ., 2002, Nr. 2-51) numato tęstinio mokymo galimybes ir bedarbių profesinį mokymą, kvalifikacijos tobulinimą bei perkvalifikavimą. Įstatymas 28 reglamentuoja įdarbinimo arba papildomų darbo vietų steigimo kvotas labiausiai socialiai pažeidžiamoms asmenų grupėms: I ir II grupės invalidams.

2003 metais priimta Švietimo Įstatymo nauja redakcija (VŽ., 1991, Nr. 23-593; 1998, Nr. 67-1940; 2000, Nr. 40-1116, Nr.92-2878, 2879, Nr. 102-3214), kuriame įstatyme reglamentuota, kad profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos - informacija apie mokymosi galimybes pagal profesinio mokymo, aukštesniojo ir aukštojo mokslo studijų programas, kitų šalių mokyklose, įsidarbinimo galimybes Lietuvos darbo rinkoje ir konsultavimas - teikiamas mokyklose, informavimo centruose, konsultavimo tarnybose, darbo biržose pagal švietimo ir mokslo bei socialinės apsaugos ir darbo ministrų nustatytus reikalavimus.

Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare sukurta žemdirbių ir kaimo gyventojų švietimo sistema turi atitikti laikmečio reikalavimus bei kaimo gyventojų poreikius. Buvo nemažai priimta teisės aktų, kurie reglamentuotų ir koordinuotų žemdirbių tęstinį profesinį mokymą:

- Dėl veiksmų plano žemės ūkio ir kaimo plėtros strategijai įgyvendinti pagrindinių kryptių/Lietuvos Respublikos 2004-2006m.
- Nacionalinė žemės ūkio ir kaimo plėtros 2004-2006 programa.
- Ūkininkų tęstinio profesinio mokymo tvarka/Žemės ūkio ministro 2001-03-27 įsakymas Nr.77.

Kita vertus, priimti įstatymai, nutarimai, švietimo ir mokslo arba socialinės apsaugos ir darbo ministrų įsakymai dar nesudaro tinkamos teisinės aplinkos, kuri padėtų atsirasti veiksmingai ir darniai funkcionuojančiai profesinio konsultavimo sistemai. Iki šiol Lietuvoje nebuvo rengiami profesinio konsultavimo specialistai, nebuvo skiriama biudžeto lėšų profesinio konsultavimo plėtrai, paslaugų teikėjų infrastruktūrai kurti, nenumatyti kiti finansavimo šaltiniai. Tam įtakos turėjo okupacinis laikotarpis, kurio metu nebuvo tobulinama švietimo ir mokslo, socialinės apsaugos sistema.

Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare buvo skirtos subsidijos nemažai daliai ūkininkų, kurie įsigijo naujos technikos ir bandė įdiegti savo ūkiuose šiuolaikinę technologiją. Ūkininkai susidūrė su teorinių ir praktinių žinių stygiu ir realiai negalėjo pasiekti tokio pajėgumo bei darbo kokybės, kokia įmanoma tik naudojant modernią techniką, todėl buvo priversti tobulintis. Tai davė akstiną Grudžių žemės ūkio mokyklai patobulinti savo mokymo bazę, Kad galėtų perteikti teorines ir praktines žinias žemdirbiams. Mokykla turėjo galimybę tai įgyvendinti tik laimėjusi projektus mokymo bazės tobulinimui. Todėl savo veiklą pradėjo praktinio mokymo centras, kuris sukurtas pagal Vokietijos DEULA mokymo centrų pavyzdį. Būtent šis centras atitinka ES reikalavimus, nes besimokantys mokiniai bus rengiami pagal ES standartus (21 41).

Gruzdžių profesinio mokymosi centras suteikia galimybę žemės ūkio specialybių mokiniams ir mokytojams, ūkininkams bei žemės ūkio bendrovių darbuotojams persikvalifikuoti bei kelti profesinį meistriškumą. Žemės ūkio technologijų ir tęstinio suaugusiųjų mokymo centro esmė - sąlygų praktinio mokymo realizavimui sukūrimas. Pastatytas lengvų konstrukcijų pastatas, skirtas praktiniam mokymui vykdyti -jame įrengtos patalpos, tinkamos žemės ūkio technikai ir technologijoms demonstruoti. Bendradarbiaujant su žemės ūkio technika ir technologijomis prekiaujančiomis įmonėmis, naujajame pastate eksponuojama žemės ūkio technika, vyksta mokymai ir konsultacijos apie šios technikos naudojimą.

Gruzdžių profesiniame centre mokymas per palytėjimą, tai pirmoji Lietuvoje tokia praktinio mokymosi bazė. Šiame profesinio mokymosi centre suteikiama galimybė naujas technologijas ir naują techniką ne tik teoriškai suprasti, bet ir praktiškai įvaldyti. Verslo įmonės bei žemės ūkio bendrovės techniką pristato pagal sudarytą bendradarbiavimo sutartį.

Gruzdžių profesinio mokymosi centras turi ateities viziją, kad gerosios patirties semtūsi ne tik mokyklos moksleiviai, persikvalifikuojantys žemdirbiai, bet ir apskrities bei apylinkių specialistai. Būtent šio centro dėka suteikiama galimybė ir mokytojams tobulinti savo kvalifikaciją. Specialistų nuomone, efektyviausia tai daryti tik betarpiškai dirbant su konkrečia technika bei įgyjant profesionalių jos valdymo įgūdžių. Gruzdžių naujasis mokymo centras ištisus metus turi galimybę naudoti naują technologiją ir techniką, kuri kasmet bus atnaujinama, kadangi technologijos sparčiai vystosi. Tuo pačiu tai suteikia galimybę šia nauja technika ir technologija pasinaudoti Gruzdžių žemės ūkio mokyklai. Kadangi, profesijos mokytojai neturėjo galimybės dirbti su nauja žemės ūkio technika ar technologijomis. Dabar nauja naujajame centre yra parengta metodinė medžiaga, verslo įmonių technika, iš gamintojų surinkta naujos technikos ir technologijos pristatymų vaizdinė medžiaga, kuri patobulina mokymosi bazę. Bendradarbiavimas su verslo įmonėmis, kurios teikia naują techniką palengvina mokymosi tobulėjimą, nes nereikia pirkti brangios ir kasmet besikeičiančios technikos. Tuo pačiu profesinio mokymosi centras gali savo klientams pasiūlyti pačią naujausią mokymosi priemonę.

2.3. Šiuolaikinės taikomos mokymosi formos

Visą gyvenimą trunkančiam mokymuisi tenka pagrindinis vaidmuo siekiant šių tikslų. Įgyvendindama visą gyvenimą trunkančio mokymosi programą ES finansuoja valstybių narių mokslo įstaigų ir studentų iniciatyvas. Gruzdžių žemės ūkio mokykla taip pat naudojasi ES BPD 2.4 priemone „Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas“ Projektas Nr. Esf/2004/2.4.0-K01-170 „Dalykinių-Technologinių Kompetencijų Atnaujinimas Žemės Ūkio Profesiniame Rengime“.

Ši programa skirta Lietuvos Respublikos profesinių mokyklų žemės ūkio technikos profesijos mokytojų dalykinių – technologinių kompetencijų atnaujinimui.

Tobulėjant visuomenei ypač aktualėja informacinės technologijos, kurios skatina kaupti kuo daugiau reikiamos informacijos bei tobulinti reikiamus įgūdžius, nes informacinės technologijos išigali pramonėje, versle ir kitose ūkio srityse. Šalies ekonominė gerovė, jos galimybės konkuruoti pasaulinėje ir Europos rinkoje priklauso nuo visų jos piliečių pasirengimo veiksmingai taikyti savo darbe modernias informacijos ir komunikacijos priemones. Sunku atrasti mokymosi įstaigą, kurioje nebūtų naudojami informacinėmis technologijomis. Gruzdžių profesiniame mokymosi centre įdiegta informacinių ir komunikacinių technologijų sistema neleidžia nutolti nuo informacijos. Kadangi informacinių ir komunikacinių technologijų išsilyjejami stadija daugiausiai apima mokyklas, profesinio mokymo centrus, integruoja dalykus, tai atsiranda tik susiliejus mokymo įstaigoms su visuomene. Mokymasis tampa nenutrūkstamas procesas ir laiko, ir erdvės atžvilgiu. Pasikeičia visos visuomenės požiūris į mokymąsi.

Informacinės ir komunikacinės technologijos gali padėti įgyvendinti švietimo reformos tikslus ir įveikti esamą mokymo įstaigų ir kaimo žmonių atotrūkį nuo ekonominės ir visuomeninės realybės. Kompiuteriai padeda sukurti naują, informacijos šaltinių ir bendravimo priemonių įvairovės praturtintą mokymosi aplinką, kurioje lengviau ugdyti kritinio mąstymo įgūdžius, integruoti įvairių sričių temas, taikyti aktyvius mokymo metodus, išryškinti ir lavinti individualius individo gebėjimus, mokytis, dirbti savarankiškai ir grupėje(21).

Pastaraisiais metais gausėja atvirosios programinės įrangos, specialiai skirtos mokymui. Internetu kuriami ir tvarkomi atvirtųjų mokomųjų programų katalogai. Renkantis tokią programą, atsižvelgiama į jos galimybes, populiarumą, į tai, kiek kalbų jos lokalizuoja. Gruzdžių profesinio mokymosi centre orientuojamasi į nuotolinį mokymąsi. Esminiams nuotolinių studijų pokyčiams, įvykusiems per pastaruosius dešimtmečius ir tebevykstantiems dabar, įtaką daro spartus mokslo ir technologijų, ypač informatikos ir telekomunikacijų, vystymasis. Žmonės susiduria su naujovėmis pirmiausia profesinėje veikloje. Norint išgyventi „dinamiškoje visuomenėje, reikia ne tik gilinti žinias kelti kvalifikaciją ir įgyti naujų žinių. Formuojasi poreikis nuolat mokytis, todėl reikia sukurti šį poreikį tenkinančią sistemą. Nuotolinis mokymasis- individualiems poreikiams geriausiai pritaikyta ir laiko bei vietos sąlygų mažiausiai apribota mokymosi forma- tampa svarbiausia tokios sistemos efektyvumo prielaida. Tradicinis mokymasis: studijos organizuojamos profesiniame centre, paprastai vyksta dieną, nustatytu laiku. Jos susijusios su laiku ir vieta.

Nuotolinis mokymasis - tai galimybė mokytis patogiu metu, patogioje vietoje. Privalomi elementai- lankstumas, savarankiškas mokymasis ir parama mokantis. E-mokymosi proceso kūrimui ir įgyvendinimui reikalingas tinkamai pasirengęs personalas. Nuotolinio mokymosi

ypatybės, akcentuojamos vienu mokslininkų- besimokančiojo mokymosi savybės, kitų- mokymosi medžiagos ypatumai ir jos pateikimo būdas(21)

Nuotolinio mokymosi procesą sudaro keturios pagrindinės veiklos: medžiagos kūrimas, medžiagos teikimas, mokymasis ir valdymas. Aktualus informacinių kompiuterinių technologijų naudojimas, nes šios technologijos atlieka svarbų vaidmenį mokymosi procesuose: tiek mokymosi medžiagos kokybei, tiek visaverčio mokymosi organizavimui: sparčiam mokymosi medžiagos perdavimui, bendravimui su dėstytoju, užduočių, žinių vertinimo bei testų atlikimui.

2.4. Mokymo programų sukūrimas

Gruzdžių žemės ūkio mokyklos atliktos ūkininkų, žmonių, užsiimančių alternatyvia žemės ūkiui veikla, moksleivių, profesijos mokytojų apklausos rezultatai rodo, kad būtina kurti naujas įvairaus lygio profesinio rengimo žemės ūkyje programas, atitinkančias ES šalių standartus ir įgalinančias mokiniams, kursų klausytojams suteikti tas kompetencijas, kurių reikalauja naujos technikos, technologijų įsisavinimas. Projekto tikslinės grupės- profesinio rengimo žemės ūkyje specialistai- įgiję dalykinių-technologinių žinių ir atnaujinę savo kvalifikaciją sugebės sukurti mokymosi sąlygas žemės ūkio specialybių moksleiviams, siekiantiems gyventi ir dirbti Lietuvos ūkiuose.

Projekto „Dalykinių – technologinių kompetencijų atnaujinimas žemės ūkio profesiniame rengime“ rezultatas – sukurtos ir patvirtintos **2 programos:**

- § „Žemės ūkio technika“, susidedanti iš 5 modulių (Derliaus doravimo mašinos, Traktoriai ir žemės dirbimo mašinos, Sėjamosios ir sodinamosios, Tręšiamosios, Augalų apsaugos ir priežiūros mašinos);
- § „Žemės ūkio technologijos ir ekologinė žemdirbystė“, susidedanti iš 5 modulių (Techninių augalų auginimo technologijos, Grūdinių augalų auginimo technologijos, Sodo-daržo augalų auginimo technologijos, Ekologinė žemdirbystė).

Programa „ Žemės ūkio technika“ skirta Lietuvos Respublikos profesinių mokyklų žemės ūkio technikos profesijos mokytojų dalykinių –technologinių kompetencijų atnaujinimui. Išklause ir įsisavinę „Žemės ūkio technikos“ mokymo programos modulius profesijos mokytojai gebės perteikti darbo su naujausia žemės ūkio technika ypatumus pirminio profesinio, formaliojo ir neformaliojo mokymo dalyviams.

Paruošta „Žemės ūkio technikos“ programa padės žemės ūkio mokyklų profesijos mokytojams pakelti savo dalykinę kompetenciją ir įgytas žinias bei įgūdžius patraukliai perteikti besimokantiejiems.

Tai įgalins gerinti profesinio mokymo kokybę, atnaujinti profesinio mokymo turinį.

Išklausę programos modulius mokymų dalyviai mokės:

- § paruošti darbui ir valdyti naujausią žemės ūkio techniką;
- § nustatyti bei pašalinti žemės ūkio technikos nesudėtingus gedimus;
- § atlikti techninę priežiūrą ir aptarnavimą.

Programos apimtis 584 valandos, iš jų skirta:

- § Modulis „Derliaus dorojimo mašinos“ 152 val.;
- § Modulis „Traktoriai ir žemės dirbimo mašinos“ 128val.
- § Modulis „Sėjamosios ir sodinamosios“ 88val.;
- § Modulis „Tręšiamosios“ 104 val.;
- § Modulis „Augalų apsaugos ir priežiūros mašinos“ 112val.

„Žemės ūkio technologijų ir ekologinės žemdirbystės“ mokymo programa padės žemės ūkio mokyklų profesijos mokytojams pakelti savo dalykinę kompetenciją ir įgytas žinias bei įgūdžius patraukliai perteikti besimokantiems (pateikta mokymo programos planas 2 lentelė)

2 lentelė

Programos „Žemės ūkio technologijos ir ekologinė žemdirbystė“ mokymo planas

Modulis	Valandų paskirstymas				
	Teorija	Praktiniai užsiėmimai	Savarankiškos studijos	Individuali užduotis	Iš viso val.:
Techninių kultūrų auginimo technologijos	16	40	40	40	136
Grūdinių kultūrų auginimo technologijos	16	28	58	34	136
Sodo-daržo augalų auginimo technologijos	20	28	64	40	152
Ekologinė žemdirbystė	20	28	64	40	152
Iš viso Val.:	72	124	226	154	576

Programa „*Techninių augalų auginimo technologijos*“, kurios paskirtis atnaujinti profesijos mokytojams dalykines žinias ir gebėjimus, įgalinančius juos integruoti į profesinio mokymo programas moderniausios derliaus nuėmimo technikos mokymą.

Programų „*Grūdinių augalų auginimo technologijos*“ ir „*Sodo-daržo augalų auginimo technologijos*“, kurių paskirtis atnaujinti profesijos mokytojams dalykines žinias ir gebėjimus, įgalinančius juos integruoti į profesinio mokymo programas moderniausių traktorių ir žemės ūkio mašinų mokymą. Šių programų modulio turinys:

Programa „*Ekologinė žemdirbystė*“, kurios paskirtis atnaujinti profesijos mokytojams dalykines žinias ir gebėjimus, įgalinančius juos integruoti į profesinio mokymo programas moderniausių tręšiamųjų mokymą.

Šių programų tikslas - padėti integruotis kaimo žmogui savo turima patirtimi bei panaudoti įgytas žinias sudarant optimalias galimybes atskleisti gebėjimus integruojantis į rinkos

ekonomikos sąlygomis. Šių programų modulių turinyje: žemės dirbimas, tręšimas ir sėjos darbai, pasėlių priežiūra ir derliaus nuėmimo darbai.

Sukurtos programos ekspertų recenzuotos ir patvirtintos.

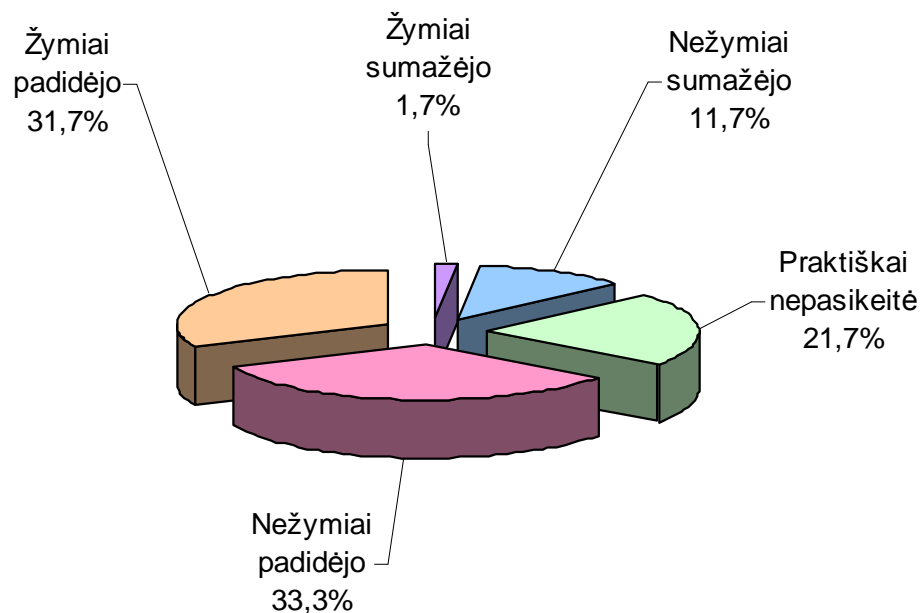
III. KAIMO GYVENTOJŲ TĖSTINIO PROFESINIO UGDYMO VERTINIMAS

3.1. Pedagogų, dėstančių kaimo gyventojų mokymo kursuose, apklausa

2007 metų sausio – kovo mėnesiais Šiaulių universiteto Kaimo plėtros tyrimų centro iniciatyva buvo atlikta pedagogų, dėstančių kaimo gyventojų mokymo kursuose Lietuvoje esančiose žemės ūkio mokyklose (Gruzdžių, Jonišio, Pajūrio, Šilutės, Vabalninko, Zarasų, Plungės, Šeduvos Žemės ūkio mokyklose; VšĮ Panevėžio profesinio rengimo centre, Mažeikių politechnikos mokyklos Viekšnių skyriaus) apklausa. Gauti 60 respondentų atsakymai. Visi šie pedagogai dalyvavo mokymuose Gruzdžių žemės ūkio mokyklos Technikos ir technologijų mokymo centre.

Vidutinis respondentų, dėstančių kaimo gyventojų mokymo kursuose, pedagoginis darbo stažas yra 22,5 metai. 88,3 proc. respondentų pedagoginis darbo stažas viršija 15 metų. Trys ketvirtadaliai mokytojų (75 proc.) turi vyresniojo mokytojo, 1,7 proc. – mokytojo metodininko kvalifikaciją.

Pedagogai nurodė, kad per vienerius metus tenka apmokyti vidutiniškai 86 ūkininkus bei kaimo gyventojus. Į klausimą apie šių metų klausytojų skaičiaus kitimą, lyginant su 2006 metais, 1,7 proc. respondentų nurodė, kad klausytojų skaičius „žymiai sumažėjo“, 11,7 proc. nurodė nežymų klausytojų sumažėjimą, 21,7 proc. – nekintantį ir du trečdaliai (65 proc.) didėjantį klausytojų skaičių (žr. 1 pav.).

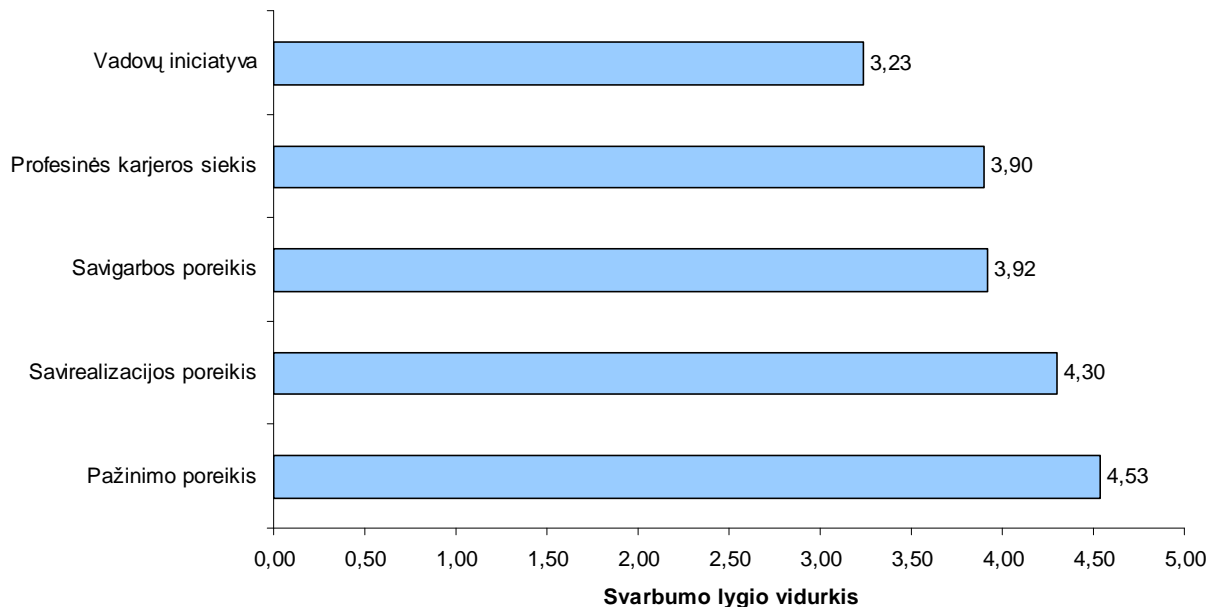
1 pav. Klausytojų skaičiaus kitimo įvertinimas (vertinimų pasiskirstymas, proc.)

Mokymo centrų ir žemės ūkio mokyklų techninį (kabinetai, vadovėliai, praktikos bazės ir kt.) pasirengimą ūkininkų bei kaimo gyventojų mokymams demonstruoja faktai. 90 proc. kursus organizuojančių mokymo centrų turi teorinio ir 83,3 proc. – praktinio mokymo kabinetus. Deja, tik ketvirtadalis (25 proc.) pedagogų nurodė, jog yra parengti dėstomo dalyko vadovėliai, pritaikyti suaugusių kaimo gyventojų mokymui ir perkvalifikavimui, 75 proc. dirba, naudodamiesi žemės ūkio mokykloms skirtais vadovėliais arba mokymo medžiagą kaupia pats.

Pedagogai, vertindami žinių tikslinei grupei perteikimo būdų pranašumus, nurodė, jog klausytojams priimtinesnis ir patogesnis būdas, įsisavinant naujas žinias yra „patirti pačiam“, t.y. mokymas remiantis praktikos užduotimis (70 proc.) ir „pamatyti pačiam“ – 30 proc..

86,7 proc. pedagogų nurodė, kad mokymo procese yra svarbūs bendradarbiavimo gebėjimai su įvairiomis institucijomis ir ta patirtimi naudojami savo darbe ir tik 8,3 proc. pedagogų mokymo procese remiasi tik savo patirtimi ir gebėjimais. Pedagogai ieško galimybių pateikti sėkmingo verslo pavyzdžių, organizuoja praktinius užsiėmimus pažangiuose ūkiuose, Gruzdžių žemės ūkio mokyklos Technikos ir technologijų mokymo centre.

Pedagogai, kaip ir kiekvienas individas, visą gyvenimą mokosi ir tobulėja. Mokytojų atsakymų į klausimą „Kas skatina kelti Jūsų profesinę kvalifikaciją?“ pasiskirstymas pateiktas 2 paveiksle.

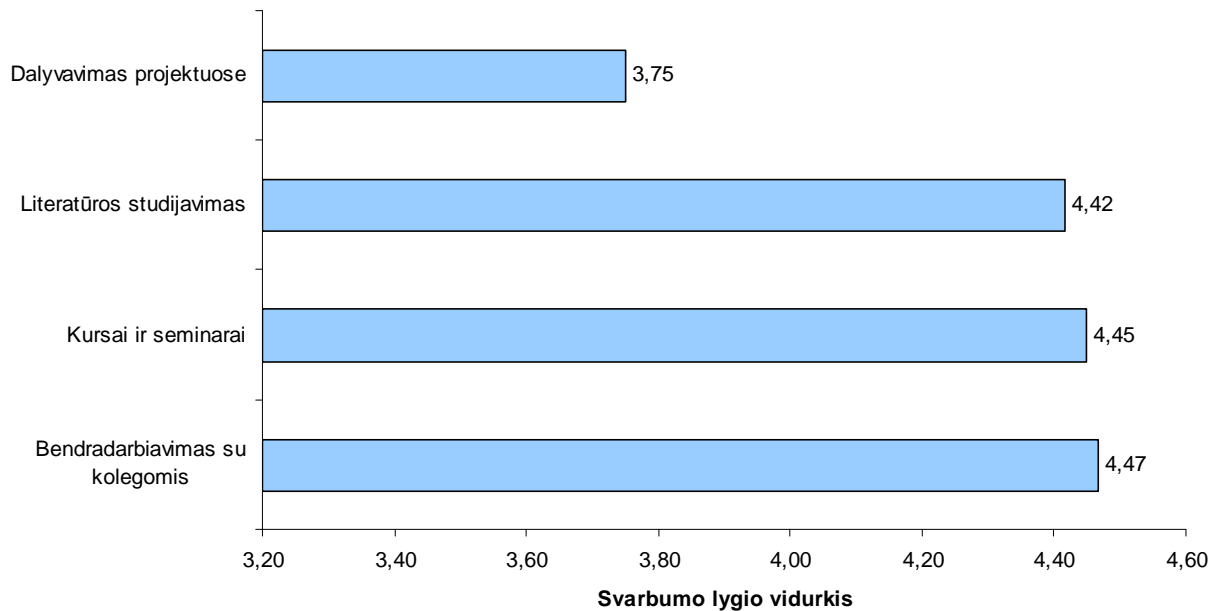

2 pav. Pedagogų kvalifikacijos kėlimo paskatos (vertinimų pasiskirstymo vidurkis)

Labiausiai pedagogus kelti kvalifikaciją skatina pažinimo poreikis (teigiamai atsakė 53,3 proc. respondentų) ir savirealizacijos poreikis (46,7 proc.), mažiausiai skatina vadovų iniciatyva (5

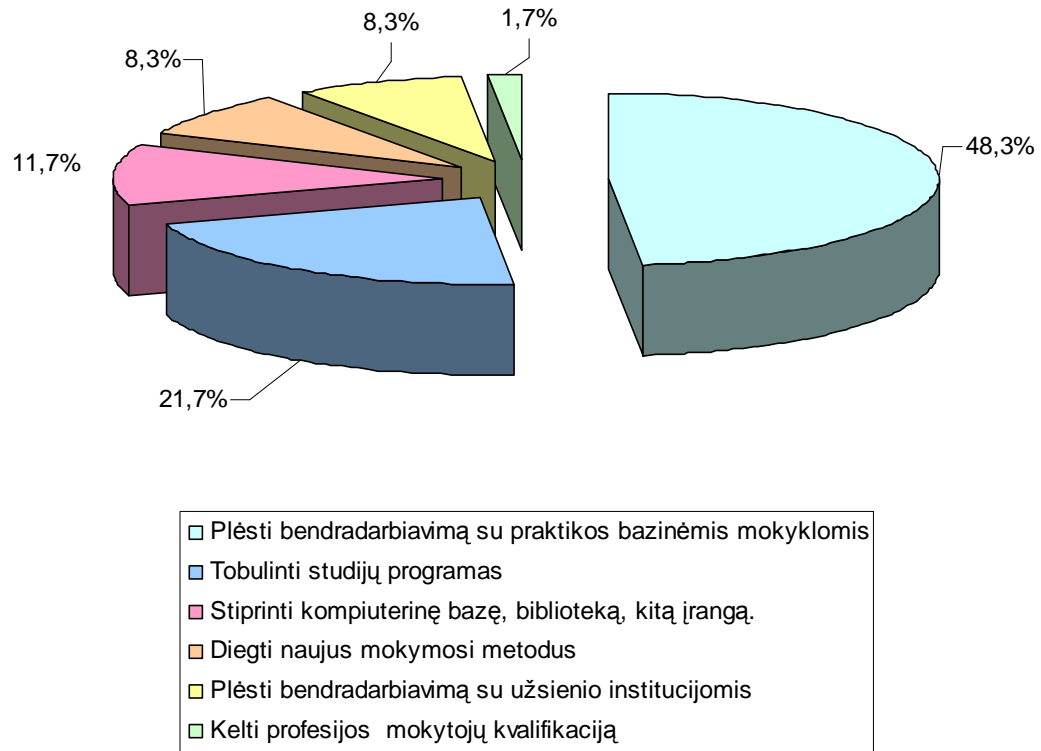
proc. respondentų). Tai parodo, kad pedagoginis kontingentas yra savarankiškas ir sąmoningas, nepriklausomas nuo vadovų ar aplinkinių įtakos.

Pedagogai savo kvalifikaciją kelia kursuose ir seminaruose, savarankiškai studijuodami literatūrą, dalyvaudami projektuose bei sėdamiesi patirties iš kolegų. Mokytojai savo kvalifikacijos kėlimui dažniausiai pasirenka bendradarbiavimą su kolegomis ir informacijos semiasi iš jų (60 proc. respondentų) ir rečiausiai kelia kvalifikaciją dalyvaudami projektuose (13,3 proc.) (žr. 3 pav.).

3 pav. Pedagogų kvalifikacijos kėlimo būdai (vertinimų pasiskirstymo vidurkis)

Pedagogai nėra visiškai patenkinti žemdirbių tęstinio ugdymo žemės ūkio mokyklose lygiu ir mato sritis, kurias reikėtų tobulinti. Beveik pusė (48,3 proc.) pedagogų mano, jog reikėtų plėsti bendradarbiavimą su praktikos bazinėmis mokyklomis, 21,7 proc. siūlo tobulinti studijų programas, kas dešimtas (11,7 proc.) – stiprinti kompiuterinę bazę, biblioteką bei techninę įrangą (žr. 4 pav.).

4 pav. Tęstinio ugdymo tobulinimo būdai (vertinimų pasiskirstymas, proc.)

Klausytojų grupės, anot pedagogų apklausos, dažniausiai yra sudaromos atsižvelgiant į klausytojų ūkinės veiklos specializaciją (36,2 proc.), ūkinės veiklos patirtį (24,8 proc.) ir klausytojų išsimokslinimą (19 proc.). Gana dažnai (apie 14,3 proc.) į kursus renkami klausytojai pagal jų veiklos apimtį.

Kursų klausytojų ir dėstytojų ryšys nenutrūksta ir pasibaigus kursams. Apie 65 proc. dėstytojų nurodė, kad ir vėliau tenka konsultuoti lankiusius kursus ūkininkus.

2006 metais Gruzdžių žemės ūkio mokyklos technikos ir technologijų mokymo centre buvo pradėti vesti kursai ūkininkams ir kaimo gyventojams. Anketavime dalyvavo šio centro dėstytojai. Anketoje buvo užduoti klausimai, norint išsiaiškinti pedagogų požiūrį į jų pateikiamos medžiagos naujumą, logiškumą, įsisavinimo ir dėstymo aiškumą, pateikiamos informacijos naudingumo lygį ir kitus aspektus. Anketavimo metu gauta informacija apibendrinta 3 lentelėje.

Gruzdžiuose vestų kursų vertinimas

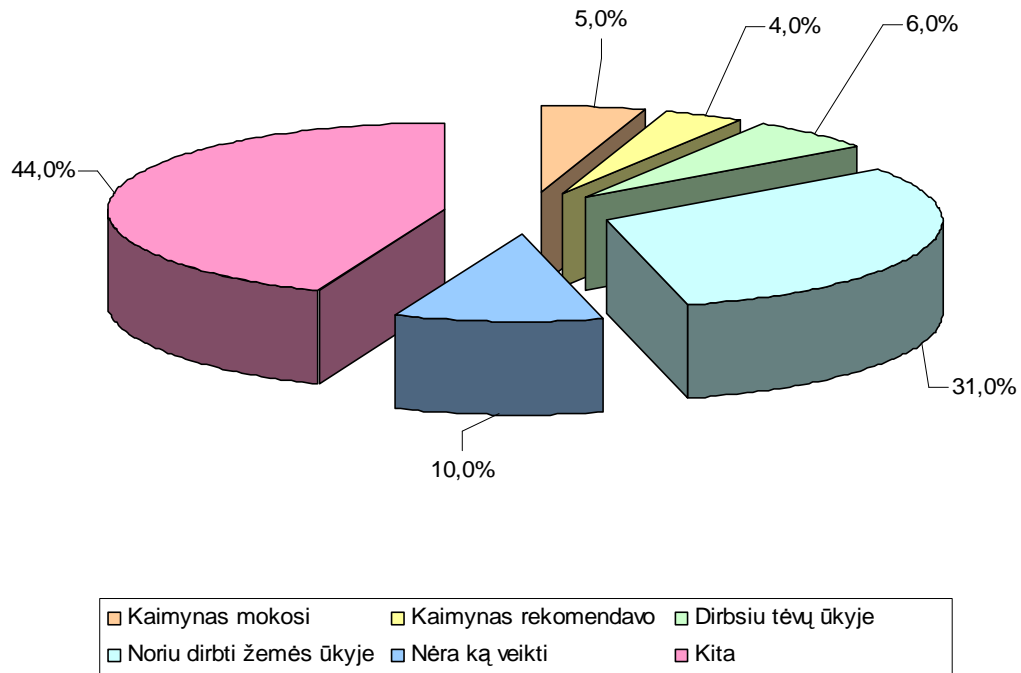
Vertinimas	Gerai		Vidutiniškai	
	Skaičius	Procentas	Skaičius	Procentas
Pateikiamos medžiagos naujumo lygis	55	91,7%	5	8,3%
Pateikiamos medžiagos aiškumas ir įsisavinimas	60	100,0%	0	0,0%
Pateikiamos medžiagos logiškumas	53	88,3%	7	11,7%
Informacijos pateikiamumas	52	86,7%	8	13,3%
Pateiktos informacijos naudingumo laipsnis	44	73,3%	16	26,7%
Vaizdinės ir padalomosios medžiagos lygis	49	81,7%	11	18,3%
Galimybės panaudoti medžiagą Jūsų profesiniame mokyme	41	68,3%	19	31,7%
Emocinis komfortas per užsiėmimus	60	100,0%	0	0,0%
Asmeninis pasitenkinimas paskaita	49	81,7%	11	18,3%

Visi pedagogai gerai įvertino Gruzdžiuose vestų kursų medžiagos aiškumą ir medžiagos įsisavinimo lygį bei emocinį komfortą per paskaitas (vidurkis 3,0). Prasčiausiai įvertino galimybes panaudoti medžiagą profesiniame mokyme bei vaizdinės ir padalomosios medžiagos lygį (vidurkis 2,68 ir 2,73).

3.2. Mokinių, besimokančių žemės ūkio mokyklose, apklausa

2007 metų sausio – kovo mėnesiais Šiaulių universiteto Kaimo plėtros tyrimų centro iniciatyva atlikta mokinių, besimokančių Gruzdžių, Joniškio, Pajūrio, Šilutės, Vabalninko, Zarasų, Plungės, Šeduvos Žemės ūkio mokyklose; VšĮ Panevėžio profesinio rengimo centre, Mažeikių politechnikos mokyklos Vieksnių skyriaus pedagogų, dėstančių kaimo gyventojų mokymo kursuose Lietuvoje esančiose žemės ūkio mokyklose apklausa. Šie mokiniai taip pat mokėsi Technikos ir technologijų centre, susipažino su naujausia žemės ūkio technika bei jo operavimo pagrindais.

Buvo apklausta 100 moksleivių. Į klausimą „Kodėl tu mokaisi šios profesijos?“ 31 proc. respondentų nurodė, jog savo ateitį sieja su darbu žemės ūkyje, 6 proc., kad ruošiasi dirbti tėvų ūkyje, 44 proc. – nurodė kitas priežastis (žr. 5 pav.).

5 pav. Kodėl tu mokaisi žemdirbiškos specialybės (vertinimų pasiskirstymas, proc.)

11 proc. moksleivių pažymėjo, jog profesinė mokykla „labai gerai“, o 82 proc., kad „gerai“ juos paruošia darbui. Paruošimą būsimam darbui 7 proc. respondentų vertina tik „patenkinamai“. Net 93 proc. respondentų įsitikinę, kad mokykla gali parengti profesionalų žemės ūkio specialistą.

68 proc. respondentų nurodo, kad turi pakankamai dideles galimybes tobulėti vietoje ir tik 6 proc. profesiniams įgūdžiams tobulinti galimybių neturi.

Aprašydami pamokas, 94 proc. moksleivių nurodė, jog pamokų metu (dažniau ar rečiau) naudojamos vaizdinės priemonės. Be pamokoje gautos informacijos, moksleiviai reikalingos informacijos semiasi kituose informacijos šaltiniuose. 80 proc. informacijos ieško vadovėliuose ir kitoje profesinėje literatūroje, 14 proc. – kursuose, seminaruose bei žemės ūkio pasiekimų parodose, 6 proc. – internete.

45 proc. respondentų mokydami norėtų gauti pagalbos iš grupės narių, kurie padeda geriau įsisavinti medžiagą, 40 proc. – norėtų konsultuotis su dėstytoju asmeniškai, 15 proc. – gauti konsultacijas iš dėstytojo internetu. 18 proc. moksleivių žino kas yra nuotolinis mokymas, 66 proc. – yra girdėję apie nuotolinį mokymą, o 12 proc. – mokosi nuotoliniu būdu.

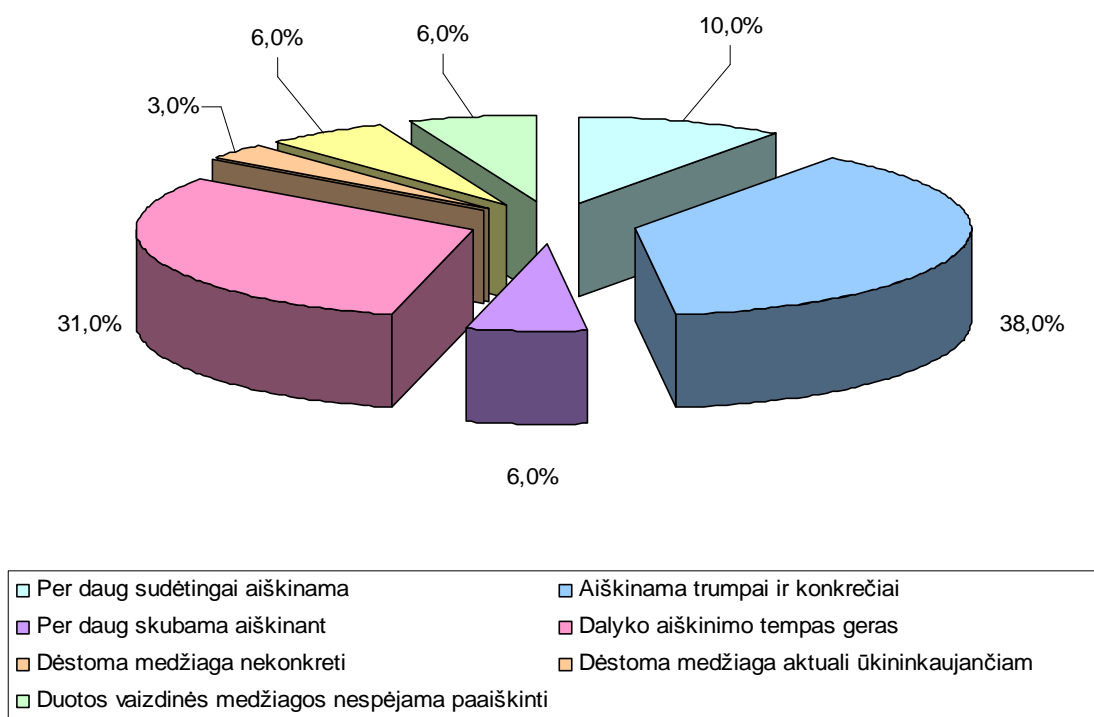
2006 metais Gruzdžių žemės ūkio mokyklos technikos ir technologijų mokymo centre buvo pradėti vesti kursai ūkininkams ir kaimo gyventojams. Anketavime dalyvavo šiuose mokymuose dalyvavę moksleiviai. Anketos tikslas buvo įvertinti pateikiamos medžiagos naudingumą bei kursų ir seminarų kokybę.

94 proc. mokinių mano, kad mokymai jiems buvo naudingi. 91 proc. mano, jog seminarų (mokymų) laikas buvo panaudotas optimaliai, o 9 proc. nurodė, kad buvo pateikiama daug nereikalingos informacijos.

Visi respondentai nurodė, kad pateikiama medžiaga buvo daugiau ar mažiau aktuali.

Mokymuose mokiniai (nurodė apie 63 proc. respondentų) tobulino savo praktinius įgūdžius ir įgijo atitinkamų teorinių žinių pagal mokymo programą (37 proc.). Suteiktų teorinių žinių kiekį pakankamu įvertino 94 proc. respondentų, praktinių žinių kiekį pakankamu įvertino visi respondentai.

84 proc. moksleivių dėstytojų darbą įvertino teigiamai, 16 proc. procentų respondentų nurodė dėstytojų darbo trūkumus (žr. 6 pav.).

6 pav. Dėstytojų darbo įvertinimas (vertinimų pasiskirstymas, proc.)

82 proc. respondentų mokymų organizavimą įvertino gerai ir labai gerai, 18 proc. – patenkinamai. 18 proc. moksleivių pageidavo ilgesnės mokymo trukmės. Visi respondentai vieningai pareiškė, kad rekomenduotų savo pažįstamam dalyvauti tokiuose kursuose ar mokymuose.

3.3. Žemdirbių tęstinio mokymo tobulinimas

2007 metų sausio – kovo mėnesiais Šiaulių universiteto Kaimo plėtros tyrimų centro iniciatyva atlikta kaimo gyventojų ir žemdirbių anketinė apklausa. Išanalizuotos 360 anketos. Respondentai atsakė į 25 klausimus apie savo veiklą, išsilavinimą ir kursų įtaką. Jie nurodė, kokių žinių jiems labiausia trūksta, kokios trukmės, koku laiku ir kuriose vietose rengiami kursai jiems būtų patogiausi, kokios priežastys juos skatina toliau mokytis. Į anketą buvo įtraukti ir klausimai apie kaimo gyventojų dalyvavimą ar ketinimą ateityje dalyvauti projektuose paramai savo ūkiui ar kitai veiklai gauti bei apie jų ūkinės veiklos planus. Naudojantis SPSS programa, gautieji duomenys buvo grupuojami pagal respondentų amžiaus grupes.

Šiuo atveju respondentai sudarė dvi grupes: kaimo gyventojai 200 ir žemdirbiai 1600. Respondentams anketos buvo pateiktos kursų seminarų metu ir rajono žemės skyriuose. Tai kaimo gyventojai ir žemdirbiai iš Joniškio, Šiaulių, Mažeikių, Plungės, Skuodo, Telšių rajonų.

3.3.1. Respondentų charakteristika

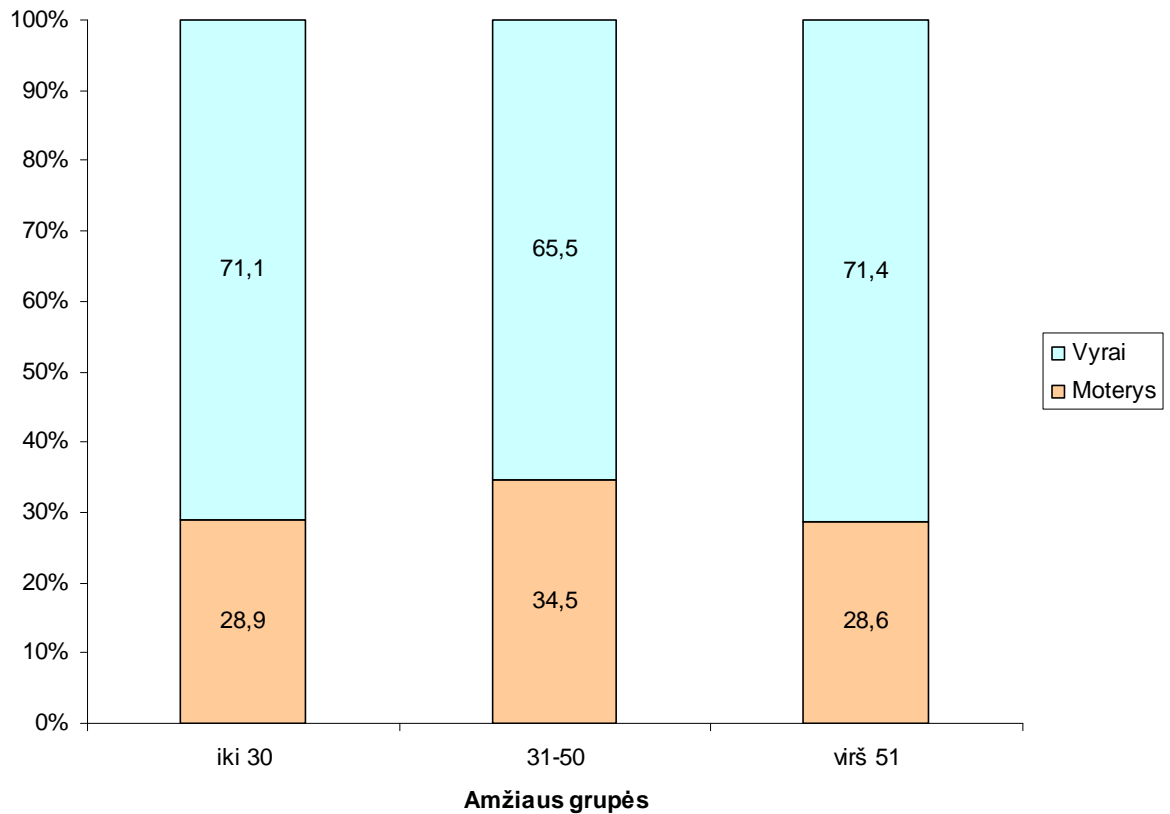
Pagal amžių respondentai buvo suskirstyti į tris grupes: 1) 30 metų ir jaunesni, t.y. galintys gauti ES struktūrinių fondų paramą, skirtą jaunųjų ūkininkų įsikūrimui; 2) 31-50 metų; 3) 50 metų ir vyresni, t.y. galintys pasinaudoti parama, teikiama pagal ankstyvojo atsisakymo nuo prekinės žemės ūkio gamybos programą. Į pirmąją amžiaus grupę pateko 114, į antrąją – 197, į trečiąją – 49 respondentai. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių pateiktas 4 lentelėje.

4 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal amžių

Amžiaus grupė	n	%
Iki 30 metų	114	31,7
31-50 metų	197	54,7
virš 50 metų	49	13,6
Iš viso:	360	100,0

Tarp apklaustųjų du trečdalius (68,1 proc.) sudaro vyrai, 31,9 proc. – moterys. Pasiskirstymas tarp lyčių skirtingose amžiaus kategorijose pateikiamas 7 paveiksle. Iki 30 metų amžiaus grupėje yra santykinai mažiau moterų.

7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį amžiaus grupėse (proc.)

Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą pateiktas 5 lentelėje. Jauniausiųjų (iki 30 metų) respondentų grupė pasižymi tuo, kad joje beveik 79 proc. turi aukštąjį (universitetinį ar neuniversitetinį) išsilavinimą. Vyresnių respondentų grupėse daugėja baigusiu vidurines, spec. vidurines mokyklas bei neturinčių vidurinio išsilavinimo procentas.

Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą amžiaus grupėse

Išsilavinimas	Iki 30 metų		31-50 metų		virš 50 metų		Iš viso	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Aukštasis universitetinis	35	30,7	21	10,7	5	10,2	61	16,9
Aukštasis neuniversitetinis	55	48,2	47	23,9	18	36,7	120	33,3
Aukštesnysis (spec. vidurinis)	14	12,3	70	35,5	17	34,7	101	28,1
Bendras vidurinis	3	2,6	22	11,2	3	6,1	28	7,8
Nebaigtas vidurinis	7	6,1	37	18,8	6	12,2	50	13,9
Iš viso:	114	100,0	197	100,0	49	100,0	360	100,0
	$X^2=61,912, p=0,001$							

Respondentų pagrindinių užsiėmimų pasiskirstymas amžiaus grupėse statistiškai reikšmingai skiriasi. Tai patvirtina apskaičiuotas Pearsono Chi kvadratas (gautas patikimumas $p<0,05$). Duomenys pateikti 6 lentelėje.

Jauniausiųjų respondentų (iki 30 metų amžiaus) grupėje yra:

- Beveik trečdalis (30,9 proc.) visų ūkininkų ;
- Beveik pusė (48,1 proc.) visų dirbančių pas ūkininkus;
- Pusė visų žemės ūkio bendrovės specialistų ar vadovų;
- Beveik trečdalis (32 proc.) visų besiruošiančių ūkininkauti respondentų.

31-50 metų grupėje yra:

- 52,2 proc. visų ūkininkų;
- 76,5 proc. žemės ūkio bendrovės darbininkų;
- 65,3 proc. besiruošiančių ūkininkauti;

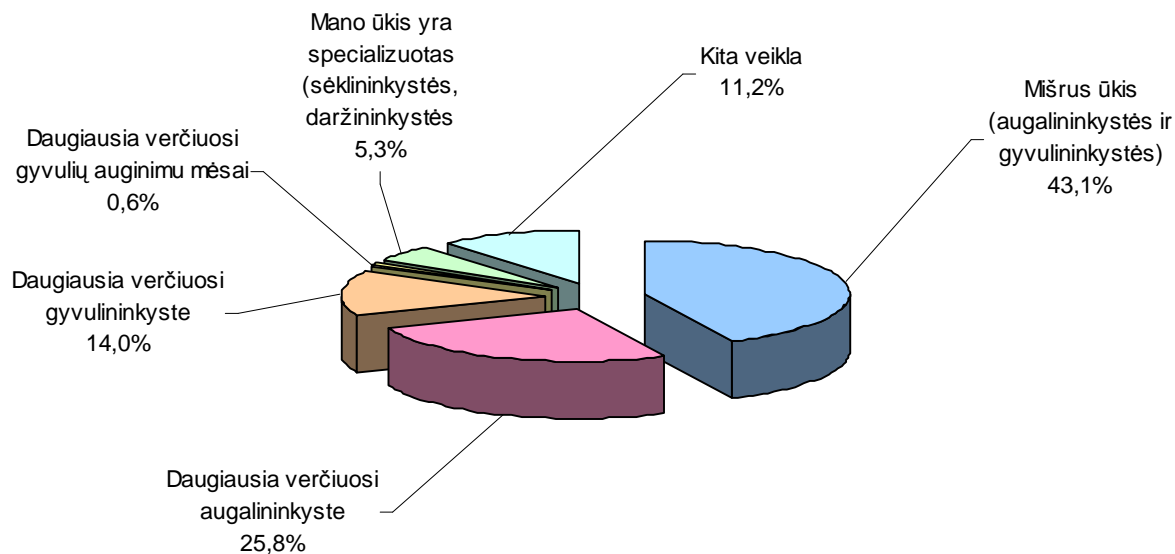
Respondentų pasiskirstymas pagal pagrindinį užsiėmimą amžiaus grupėse

	Amžiaus grupės						Iš viso	
	iki 30		31-50		virš 51			
	n	%	n	%	n	%	n	%
Ūkininkas	42	36,8	71	36,0	23	46,9	136	37,8
Dirbantis pas ūkininkus	13	11,4	13	6,6	1	2,0	27	7,5
Žemės ūkio bendrovės darbininkas	3	2,6	13	6,6	1	2,0	17	4,7
Žemės ūkio bendrovės specialistas arba vadovas	7	6,1	7	3,6	0	0,0	14	3,9
Asmuo, besiruošiantis savarankiškai ūkininkauti	24	21,1	49	24,9	2	4,1	75	20,8
Asmuo, turintis 2-3 ha dydžio sklypą	20	17,5	25	12,7	11	22,4	56	15,6
Asmuo, turintis nuosavą sodybą ir prie jos esantį	4	3,5	19	9,6	8	16,3	31	8,6

kiemą, sodą								
Pensininkas, neįgalusis	1	0,9	0	0,0	3	6,1	4	1,1
Iš viso	114	100,0	197	100,0	49	100,0	360	100,0
	$X^2=43,839, p=0,001$							

Analizuojant respondentų atsakymus apie nuosavo ūkio plotą, nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp nuosavybės dydžio priklausomybės nuo amžiaus grupės ($X^2=22,700, p=0,030$). Iki 50 metų amžiaus respondentai turi vidutiniškai po 23 ha nuosavos žemės, tuo tarpu vyriausiųjų respondentų grupės nuosavybė – vidutiniškai 14 ha. Tačiau skaičiuojant nupjautinius vidurkius (t.y. neskaičiuojant 10 proc. didžiausią ir 10 proc. mažiausią plotą deklaravusių respondentų) gauname labai įdomų faktą – iki 30 metų amžiaus respondentų vidutinis nuosavo ūkio plotas tesiekia 12 ha, 31-50 metų amžiaus grupėje 14 ha, tuo tarpu „senjorų“ nuosavo ūkio vidutinis plotas lieka beveik nepakitęs (13,3 ha). Šis faktas parodo, kad keletas ar keliolika jaunesnio amžiaus ūkininkų valdo didžiausius nuosavos žemės plotus.

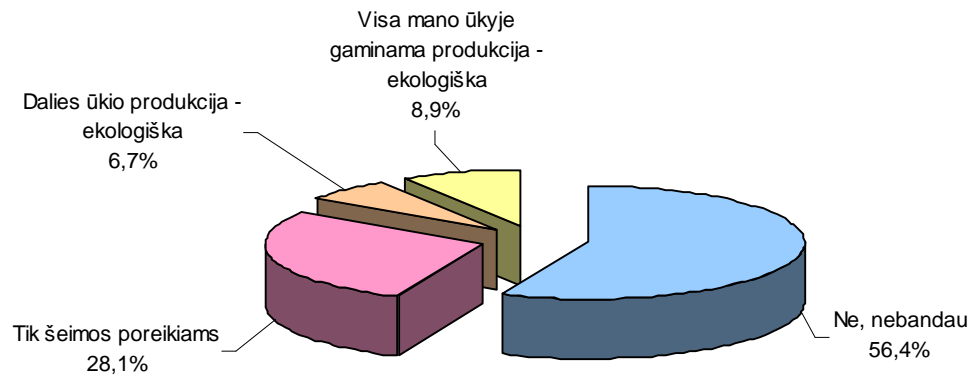
Respondentų nuosavo ūkio veiklos pobūdžio pasiskirstymas panašus visose amžiaus grupėse. Apie 40-47 proc. ūkininkų verčiasi mišriu (augalininkystė ir gyvulininkystė) verslu, 20-32 proc. verčiasi augalininkyste, 6-17 proc. gyvulius augina pienui. Ši ūkio veiklos pobūdžio panašumą patvirtina statistiniai duomenys ($p>0,05$).

8 pav. Respondentų nuosavo ūkio pasiskirstymas pagal veiklos pobūdį (proc.)

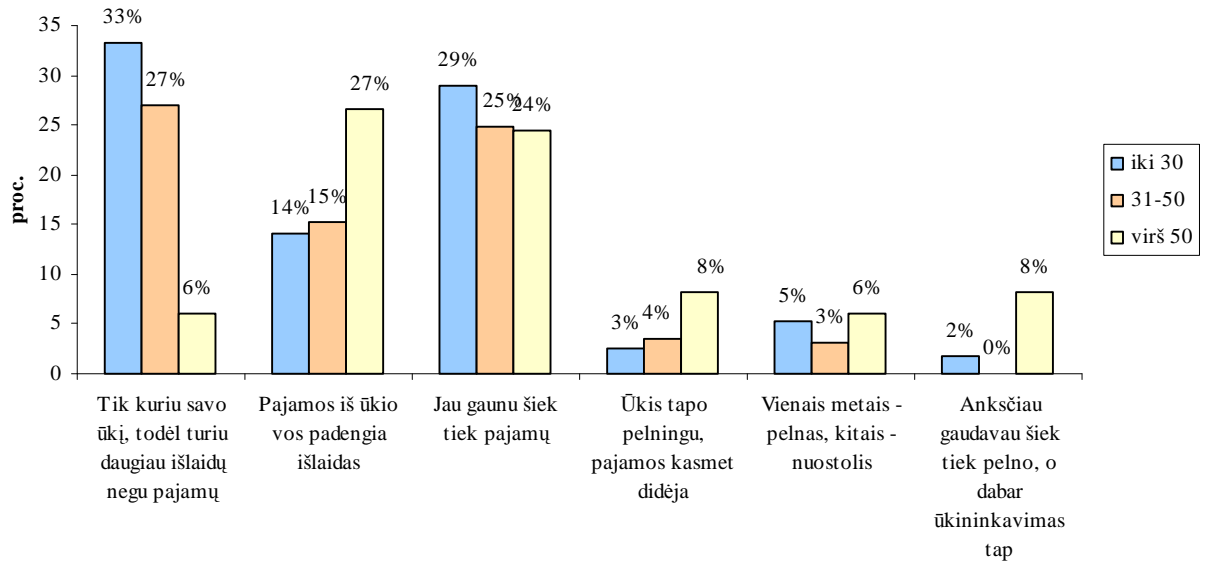
Visų trijų amžiaus grupių respondentai apie bandymą ūkininkauti ekologiškai atsiliepia labai panašiai ($p=0,516$). 55-57 proc. respondentų nebandė ūkininkauti ekologiškai, 25-30 proc.

ekologiškas kultūras augina tik šeimos reikalams, likusiųjų dalis arba visa produkcija yra ekologiška.

9 pav. Respondentų produkcijos ekologiškumo pasiskirstymas (proc.)

Skirtingų amžiaus grupių respondentų atsakymai apie ūkininkavimo pelningumą statistiškai reikšmingai skiriasi ($p < 0,05$). Jauniausiųjų (iki 30 metų) respondentų grupėje daugiausia atsakymų (apie 33 proc.), kad jie tik kuria savo ūkį ir turi daugiau išlaidų negu pajamų, 29 proc. jau gauna šiek tiek pajamų. Apie ketvirtadalis (25 proc.) 31-50 metų amžiaus grupės respondentų jau gauna šiek tiek pajamų, beveik tiek pat (apie 27 proc.) tik kuriasi. Vyresniųjų (virš 50 metų) grupėje atsakymų daugiausia „pajamos vos dengia išlaidas“ (27 proc.) ir „jau gaunu šiek tiek pajamų“ (24 proc.).

10 pav. Respondentų ūkio pelningumas (proc.)

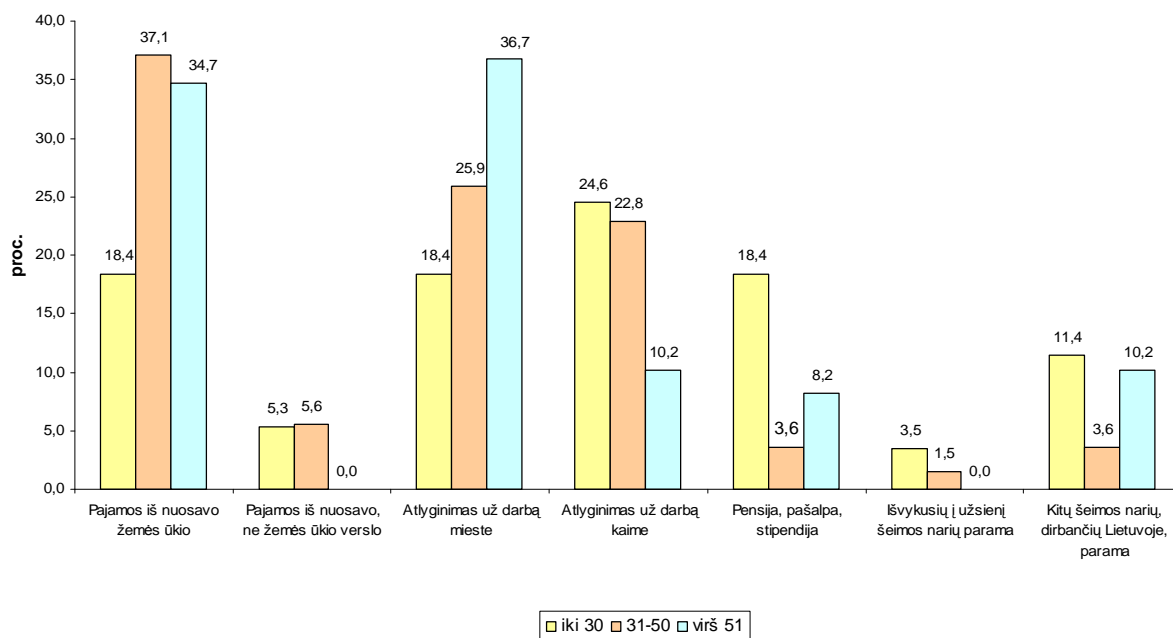
80-90 proc. respondentų turi gyvenamas ir dalį ar visus reikalingus ūkinius pastatus ūkinei veiklai vykdyti. Apie turimą techniką skirtingų amžių respondentai atsakė skirtingai ($p < 0,05$). Visų amžiaus grupių respondentai daugiausiai naudojami senais traktoriais ir technika skirta dirbti su senais traktoriais (vidutiniškai apie 40 proc.). Tačiau vyresni respondentai (vyresni nei 30 metų) yra geriau apsirūpinę šiuolaikiška vakarietiška technika. Apie 4 procentai vyresni nei 50 metų respondentai dar dirba arkliais.

Respondentų apsirūpinimas technika amžiaus grupėse

	Amžiaus grupės						Iš viso	
	iki 30		31-50		virš 51			
	n	%	n	%	n	%	n	%
Man tokios technikos nereikia	4	3,5	16	8,1	8	16,3	28	7,8
Kol kas dar neturiu jokios technikos žemės ūkio darbams	26	22,8	27	13,7	11	22,4	64	17,8
Turiu tik būtiniausius padargus darbui su arkliais	1	0,9	2	1,0	2	4,1	5	1,4
Turiu tik būtiniausią seną techniką darbui su traktoriumi	52	45,6	81	41,1	12	24,5	145	40,3
Turiu būtiniausią mažagabaritinę techniką (darbui sode, darže)	1	0,9	15	7,6	2	4,1	18	5,0
Jau turiu įsigijęs šiek tiek modernios vakarietiškos technikos	16	14,0	27	13,7	9	18,4	52	14,4
Jau esu apsirūpinęs vidutiniškai	14	12,3	29	14,7	5	10,2	48	13,3
Iš viso	114	100,0	197	100,0	49	100,0	360	100,0
	$X^2=26,210, p=0,010$							

Pagal darbo pobūdį (darbas pastovus, sezoninis ar atsitiktinis) skirtingo amžiaus respondentai pasiskirstė skirtingai. Apie 89-94 proc. vyresnių nei 30 metų respondentų darbas yra pastovus, tuo tarpu 32,5 proc. jaunesnių nei 30 metų respondentų dirba sezoninius, apie 17 proc. – atsitiktinius darbus.

Pagrindinis pragyvenimo šaltinis skirtingose amžiaus grupėse statistiškai skiriasi ($p=0,001$). Respondentų pasiskirstymas pagal pagrindines pajamas pavaizduotas 11 paveiksle. Vyresnių nei 30 metų amžiaus grupėse daugiausia respondentų pragyvena iš nuosavo žemės ūkio pajamų (35-47 proc.) ir darbo mieste (26-38 proc.). Apie 6 procentai 31-50 metų amžiaus grupės respondentų verčiasi ne su žemės ūkiu susijusiu verslu, didelė dalis (10-11 proc.) jauniausiųjų ir vyriausiųjų respondentų nurodė, kad pagrindinis pragyvenimo šaltinis yra kitų šeimos narių, dirbančių Lietuvoje parama.

11 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal pagrindinį pajamų šaltinį (proc.)

3.3.2. Žemdirbių dalyvavimas tęstiniame profesiniame ugdyme

Skirtingo amžiaus respondentų požiūris į savo profesinį rengimąsi statistiškai reikšmingai skyrėsi (žr. 8 lentelėje). Apie 30 proc. jauniausiųjų (iki 30 metų amžiaus) grupės respondentai mano, kad jiems pakanka turimų žinių ir patirties, apie 18 proc. dar mokosi kolegijose ar universitetuose ir, kas įdomiausia, tik 0,9 proc. skaito profesinę literatūrą ir spaudą. Vyresnių nei 30 metų respondentų atsakymai apie savo profesinį pasirengimą yra labiau išsibarstę, labiau linkę (apie 3 kartus) bent kelis kartus per metus lankyti kursus ar seminarus (14-22 proc.), skaito profesinę literatūrą ir spaudą (4-14 proc.) ar konsultuojasi su labiau patyrusiais (apie 4 proc.).

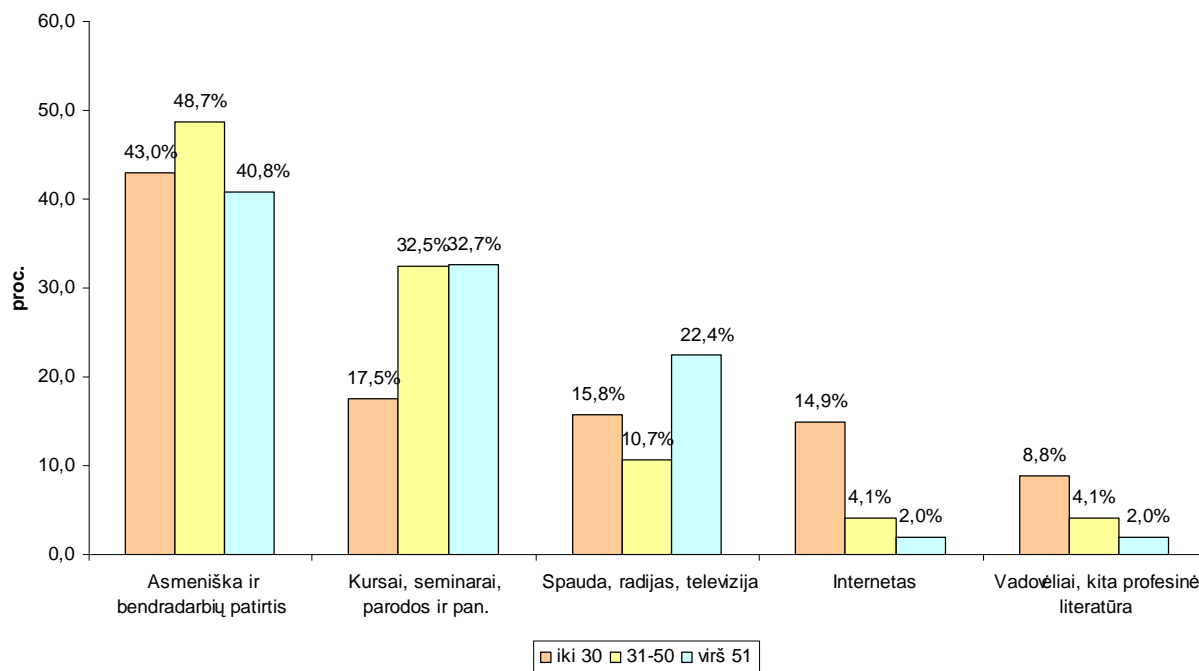
8 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal tai, kaip lavina savo profesinį pasirengimą

	Amžiaus grupės						Iš viso	
	iki 30		31-50		virš 51			
	n	%	n	%	n	%	n	%
Nebedirbu ir nebesimokau	3	2,6	3	1,5	3	6,1	9	2,5
Kol kas užtenka turimų žinių ir patirties	26	22,8	51	25,9	9	18,4	86	23,9
Mokausi profesinio rengimo centre	10	8,8	0	0,0	0	0,0	10	2,8
Mokausi kolegijoje, universitete	24	21,1	12	6,1	3	6,1	39	10,8
Kartą per keletą metų lankau	11	9,6	14	7,1	1	2,0	26	7,2

kursus								
Lankau seminarus (seniūnijoje, savivaldybėje)	9	7,9	43	21,8	7	14,3	59	16,4
Konsultuojusi su labiau patyrusiais	10	8,8	37	18,8	10	20,4	57	15,8
Skaitau profesinę literatūrą, spaudą	4	3,5	8	4,1	2	4,1	14	3,9
Profesinius įgūdžius lavinu kasdien, darbe	1	0,9	7	3,6	7	14,3	15	4,2
Neturiu kur tobulinti profesinį pasirengimą	10	8,8	10	5,1	4	8,2	24	6,7
Iš viso:	6	5,3	12	6,1	3	6,1	21	5,8
$\chi^2=75,790, p=0,001$								

Šios lentelės taša yra klausimo apie pagrindinius žinių šaltinius atsakymų grafinis pavaizdavimas 12 paveiksle. Ir vėl matome, kad iki 30 metų amžiaus respondentai mažiausiai lanko kursus, seminarus, parodas, labiausiai pasitiki savo asmeniška patirtimi. Didžiausią naudą savo žinių spragų taisymui kursuose, seminaruose ir parodose mato vyresni negu 30 metų amžiaus respondentai (apie 32-33 proc.).

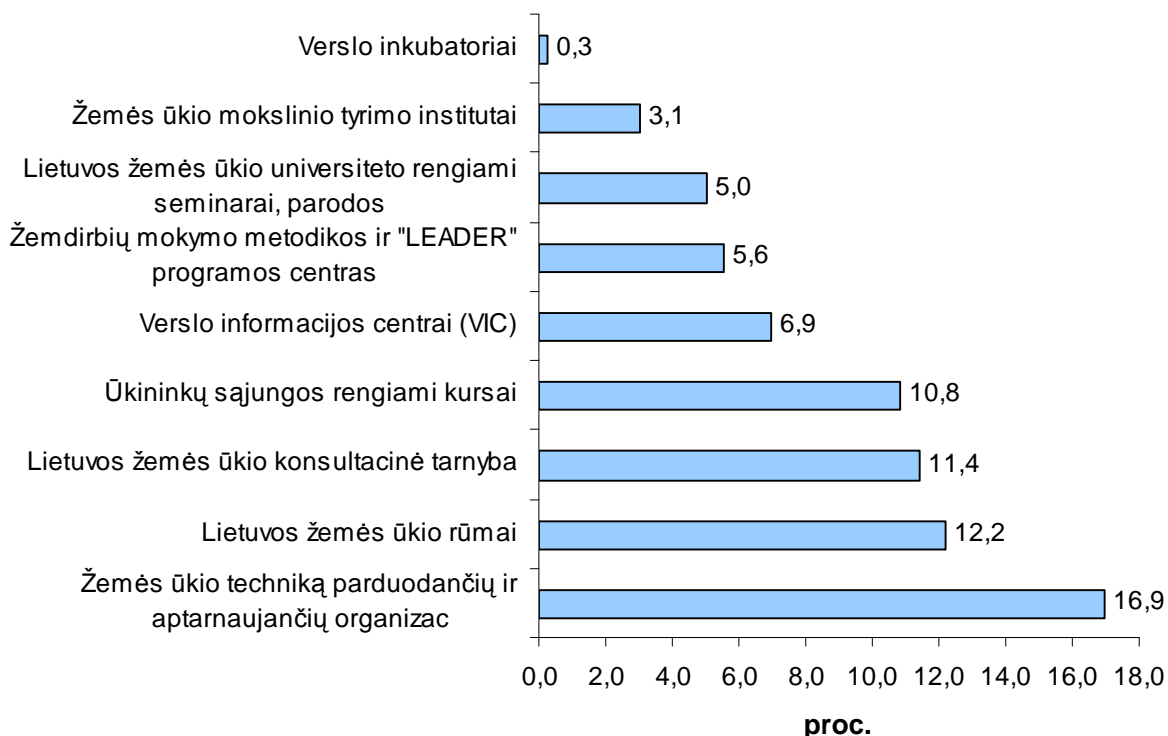

12 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal pagrindinį žinių šaltinį (proc.)

Skirtingose amžiaus grupėse statistiškai reikšmingai skyrėsi įstaigų, besirūpinančių žemdirbių švietimu veiklos naudingumo vertinimas ($p=0,001$). Jaunesni nei 30 metų respondentai teigiamai vertino Lietuvos žemės ūkio konsultacinės tarnybos, ūkininkų sąjungos rengiamus kursus ir Žemės ūkio techniką parduodančių ir aptarnaujančių organizacijų rengiamus kursus (14-18 proc.),

nes žemės ūkio mokyklos ir mokymo centrai neturi modernios žemės ūkio technikos. Žemės ūkio techniką parduodančių ir aptarnaujančių organizacijų rengiamus kursus šią techniką parduodančių prekybos įmonių mokymai yra primityvūs. Būtinai nuolatiniai naujausią žemės ūkio techniką parduodančių įmonių ir žemdirbių tęstinio profesinio mokymo centrų ryšiai. Šiuos ryšius puikiai demonstruoja Gruzdžių žemės ūkio mokyklos Technikos ir technologijų mokymo centras.

Vyresni nei 30 metų amžiaus respondentai tolygiau vertina profesinės patirties teikiančias organizacijas. Vyresnių nei 50 metų grupės respondentams mažiausiai naudos duoda moksliniai institutai bei naujosios institucijos: Lietuvos žemės ūkio rūmai, Žemės ūkio universitetas, verslo informacijos centrai, verslo inkubatoriai.

13 pav. Žemdirbių mokyme dalyvaujančios institucijos (procentais)

Atsakymai į klausimą ar respondentai norėtų toliau tobulinti savo dabartinį profesinį pasirengimą skirtingose amžiaus grupėse statistiškai reikšmingai skiriasi ($p=0,001$). Jauniausiųjų (iki 30 metų amžiaus) grupės respondentai atsakė, kad norėtų tobulintis, tačiau neturi galimybių (39,5 proc.), 14,9 procentai jų neturi profesijos, net 14 procentų norėtų tobulintis, bet nežino kur tai padaryti. Vyresnių (31-50 metų amžiaus) grupėje daugiausia (31 proc.) supranta, kad reikėtų tobulintis, tačiau vis neprisiruošia to padaryti, apie ketvirtadalis (24 proc.) norėtų tobulintis, bet neturi tam galimybių, 14,2 procentų norėtų tobulintis, bet nežino kur tai padaryti.. Vyriausiųjų (virš 50 metų amžiaus) respondentų grupėje beveik 41 procentas neturi galimybių, trečdalis neprisiruošia ir ketvirtadalis nenorėtų

Anketose buvo klausiami ar patenkina dabartinė profesija ir specialybė ir ar norėtų įgyti kitą profesiją. Atsakymų duomenys pateikti 9 lentelėje.

Ir pasitenkinimas esama profesija ar specialybe, ir noras ją pakeisti skirtingose amžiaus grupėse statistiškai reikšmingai vertintos (abiem atvejais $p < 0,05$). Vyresnių respondentų grupėje yra mažiau (3-6 proc.) neturinčių ir visiškai nėra nepatenkintų savo profesija. Iki 30 metų amžiaus grupėje 16,7 procentai respondentų neturi profesijos ir tik trečdalis (34 procentai) visiškai patenkinti ja.

9 lentelė

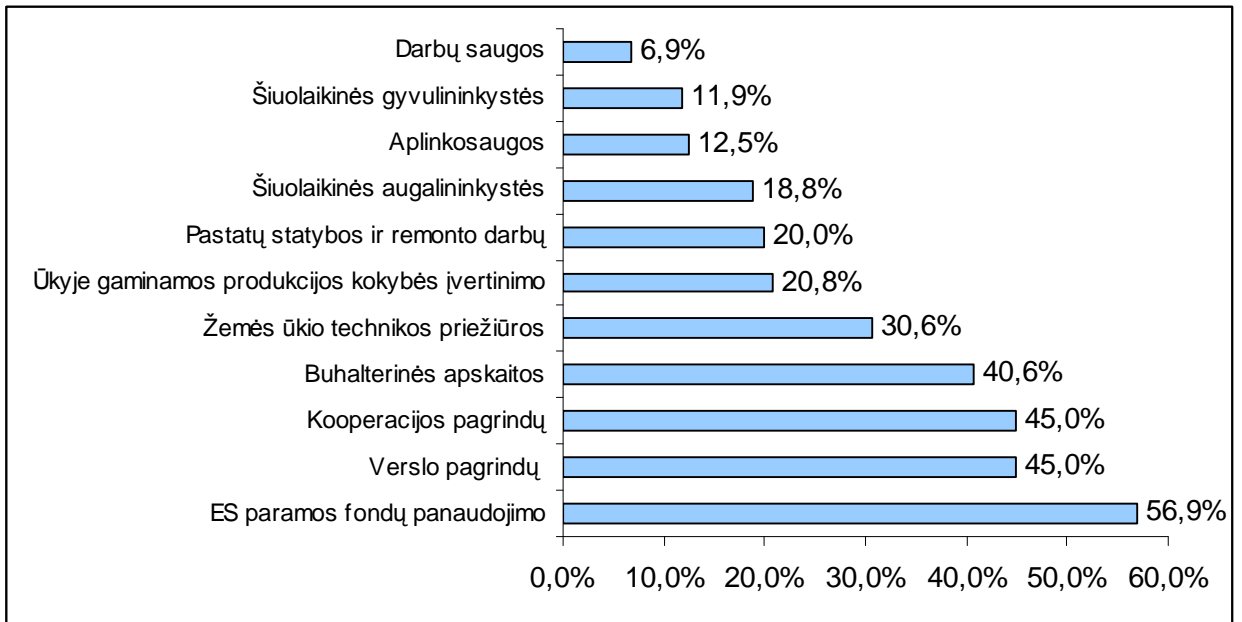
Respondentų pasiskirstymas pagal, ar patenkinti savo profesija ir ar norėtų ją keisti

	Amžiaus grupės						Iš viso	
	iki 30		31-50		virš 51			
	n	%	n	%	n	%	n	%
Neturiu profesijos	19	16,7	6	3,0	3	6,1	28	7,8
Visiškai patenkina	39	34,2	97	49,2	25	51,0	161	44,7
Iš dalies patenkina	48	42,1	92	46,7	21	42,9	161	44,7
Nepatenkina	8	7,0	2	1,0	0	0,0	10	2,8
Iš viso:	114	100,0	197	100,0	49	100,0	360	100,0
	$X^2=32,902, p=0,001$							
Neturiu jokios profesijos	16	14,0	5	2,5	0	0,0	21	5,8
Man jau per vėlu keisti profesiją	5	4,4	31	15,7	26	53,1	62	17,2
Gal ir norėčiau, bet nėra jokių galimybių	23	20,2	43	21,8	6	12,2	72	20,0
Norėčiau, tačiau vis neprisiruošiu mokytis	29	25,4	22	11,2	1	2,0	52	14,4
Jau mokausi kitos profesijos	15	13,2	18	9,1	1	2,0	34	9,4
Jau įgijau kitą profesiją	3	2,6	12	6,1	7	14,3	22	6,1
Pakeičiau tik specialybę, bet ne profesiją	8	7,0	19	9,6	0	0,0	27	7,5
Man nėra jokio reikalo keisti profesiją	15	13,2	47	23,9	8	16,3	70	19,4
Iš viso:	114	100,0	197	100,0	49	100,0	360	100,0
	$X^2=107,001, p=0,001$							

9 lentelės antroje dalyje galima išskirti dalį žmonių, kurie galėtų būti mokymo centruose organizuojamų kursų ar seminarų klausytojais. Tai respondantai, kurie neturi jokios profesijos, kuriems jau vėlu keisti profesiją, kurie norėtų keisti, bet neturi galimybių ar neprisiruošia. Potencialių mokymo centrų klausytojų skaičius siekia 57,4 procentus visų apklausoje dalyvavusių respondentų (64 proc. – jauniausiųjų, 51,2 proc. – 31-50 metų amžiaus ir 67,3 proc. – vyriausiųjų respondentų).

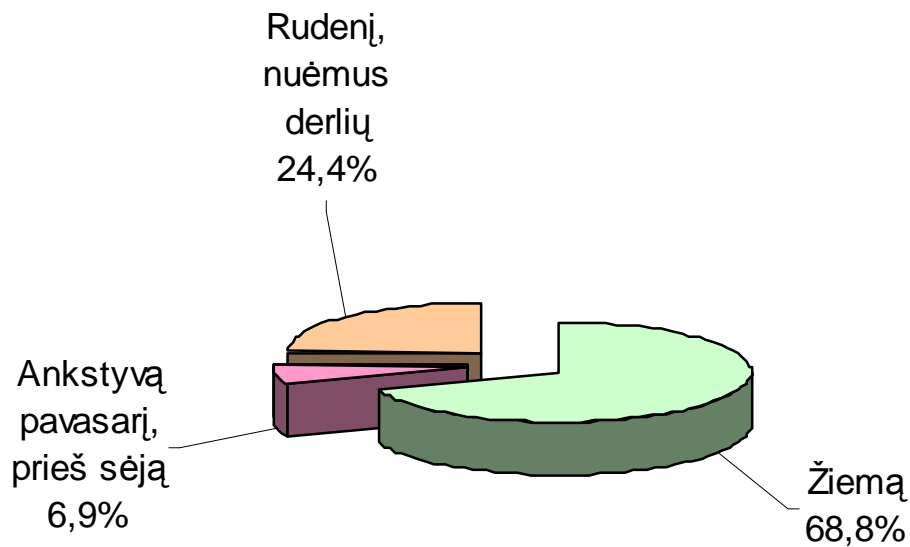
Respondantai anketoje pažymėjo, kurių žinių labiausiai trūksta. Visų amžiaus grupių respondantai vieningai pareiškė, kad labiausiai trūksta informacijos apie ES paramos fondų panaudojimą (apie 57 proc.), daugumai trūksta verslo, kooperacijos pagrindų, buhalterinės apskaitos

žinių. Visų amžiaus grupių respondentai mažiausiai spragų nurodo darbų saugos, šiuolaikinės gyvulininkystės, aplinkosaugos žiniuose (žr. 14 pav.).

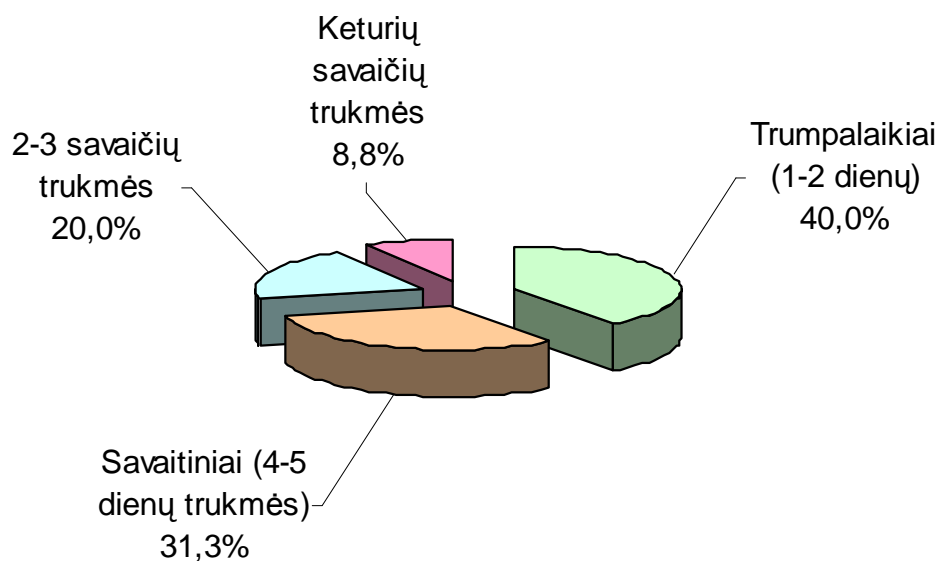
14 pav. Žemdirbių pageidavimas dalyvauti juos dominančiuose kursuose (proc.)

Beveik visi (93,1 proc.) respondentai nurodė, kad palankiausias laikas kursams yra vėlyvas ruduo ir žiema. 69 proc. labiau pageidautų mokytis žiemą, 24 proc. – rudenį, nuėmus derlių, apie 7 proc. sutiktų mokytis ankstyvą pavasarį.

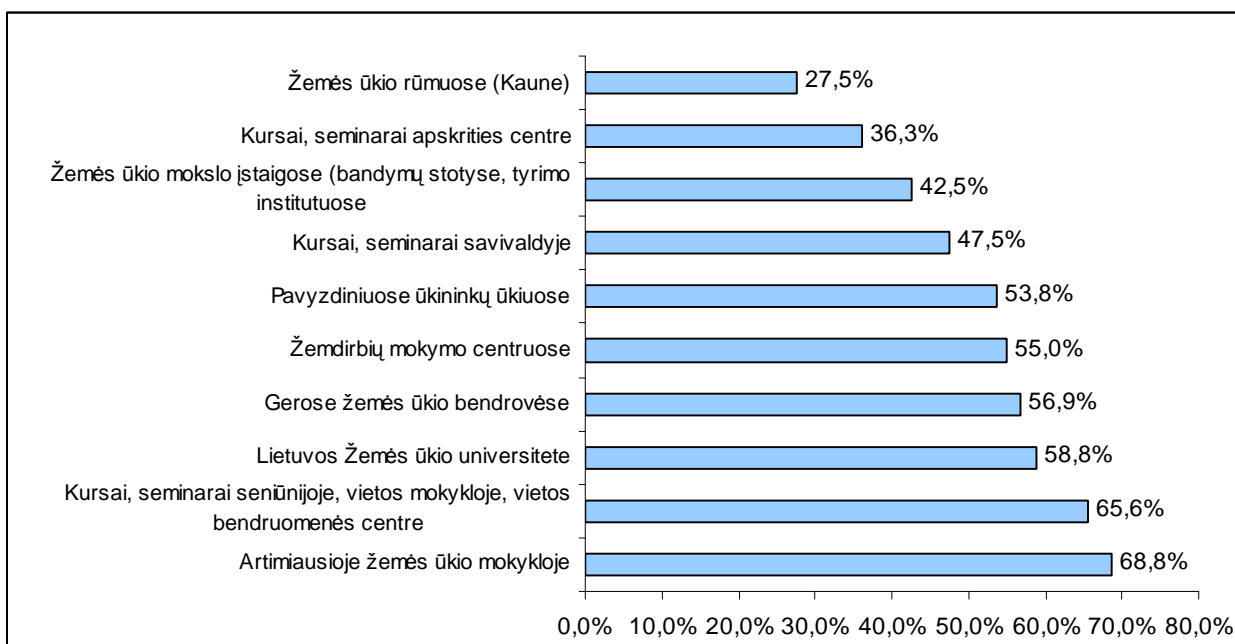
15 pav. Patogiausias kursų lankymo laikas (atsakymų pasiskirstymas procentais)

Didžiausia dalis (71,3 proc.) apklaustų kaimo gyventojų mano, kad optimaliausi būtų trumpalaikiai kursai. 40 procentų pageidautų 1-2 dienos, 31 proc. 4-5 dienų trukmės kursų. Ilgesni nei 5 dienų kursai žemdirbių mažiau pageidaujami. 20 proc. respondentų tinkamiausia mokymosi forma laiko 2-3 savaitių kursus ir tik apie 9 proc. respondentų sutiktų dalyvauti mėnesio trukmės mokymuose.

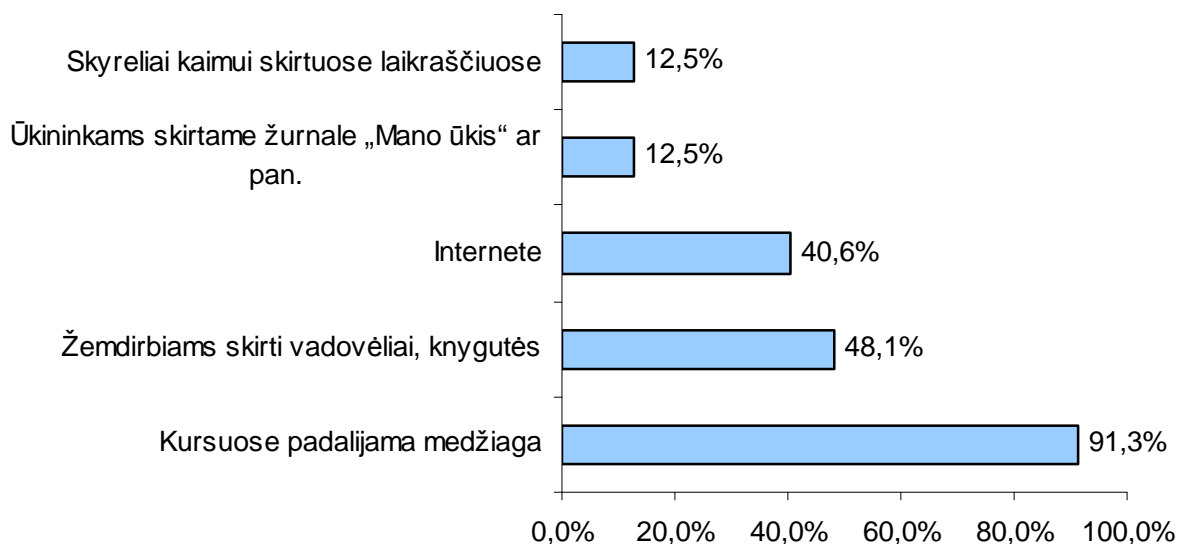
16 pav. Pageidautina kursų trukmė (atsakymų pasiskirstymas procentais)

Dėl kursų organizavimo vietos apklaustų kaimo gyventojų nuomonė atskleidė žemdirbių pasitikėjimą viena ar kita mokymo institucija. Atrodytų, žemdirbiui patogiau būtų mokytis arčiau namų, bet artimiausiąją žemės ūkio mokyklą tinkama mokymosi vieta laiko 68,8 proc., o kursus, vedamus vietos savivaldybėje – tik 47,5 proc. respondentų. Geros žemės ūkio bendrovės ar pavyzdiniai ūkininkų ūkiai yra labiau priimtina mokymosi vieta, nei Žemės ūkio rūmai (Kaune). Pasitikėjimą pareiškusių procentas pasiskirstė sekančiai: 56,5 proc. – 53,8 proc. – 27,5 proc.

17 pav. Tinkamiausia kursų organizavimo vieta (atsakymų pasiskirstymas procentais)

Labiausiai pageidaujama mokymo medžiagos forma, beveik visi respondentai (91,3 proc.) nurodė kursuose dalijamą medžiagą, apie pusė (48,1 proc.) respondentų pageidauja žemdirbiams skirtų vadovėlių bei knygučių. Apie 41 procentas (daugiausia respondentai iki 30 metų amžiaus) labiausiai pageidautina mokymo medžiagos forma, nurodė internetą.

18 pav. Pageidaujama mokymo medžiagos forma (proc.)

Atsakymai į klausimą ar norėtumėte mokytis nuotoliniu būdu, parodė statistiškai reikšmingą skirtumą tarp amžiaus grupių (10 lentelė). Jauniausiųjų amžiaus grupės respondentai (28 proc.)

pasitiki nuotoliniu mokymu ir norėtų naudotis šiuo mokymosi būdu, kadangi praktinius įgūdžius gali lavinti ir savarankiškai dirbdamas ūkyje. Augant respondentų amžiui mažėja informacijos kiekis apie šią naują mokymo rūšį. Vyresnieji respondentai pirmenybę teikia konservatoriškiems mokymo būdams, tiesioginiam bendravimui su dėstytoju ir instruktoriumi.

10 lentelė

Respondentų pageidavimas mokytis nuotoliniu būdu

	Amžiaus grupės						Iš viso	
	iki 30		31-50		virš 51			
	n	%	n	%	n	%	n	%
Nežinau, tokio mokymo būdo negaliu įvertinti	43	37,7	84	42,6	31	63,3	158	43,9
Pirmenybę teikiu tiesioginiam bendravimui su dėstytoju	22	19,3	43	21,8	8	16,3	73	20,3
Tinka tik kai kurioms temoms	17	14,9	39	19,8	3	6,1	59	16,4
Toks mokymosi būdas man būtų gana patogus, nors ir ne vienintelis	15	13,2	29	14,7	6	12,2	50	13,9
Norėčiau mokytis tik nuotoliniu būdu, nes praktinius įgūdžius turiu	17	14,9	2	1,0	1	2,0	20	5,6
Iš viso:	114	100,0	197	100,0	49	100,0	360	100,0
	$X^2=37,216, p=0,001$							

3.3.3. Profesinio mokymo įtaka žemdirbio ūkinės veiklos tobulėjimui

Anketuoti respondentai buvo suskirstyti į dvi grupes pagal savo profesinio pasirengimo tobulinimo kelius: 1) pirmoje grupėje patekę respondentai, nesimokantys ir nenorintys mokytis, patirties besisemiantys iš kaimynų ar savarankiškai besišviečiantys, 2) Į antrą grupę pateko žemdirbiai, kurie mokosi valstybinėse mokymo įstaigose (kolegijose, universitetuose ar bendrojo lavinimo mokyklose) bei lankantys įvairių institucijų organizuojamus kursus ar seminarus žemdirbiams.

Šiame skyriuje bandysime atskleisti kokią įtaką daro kursų lankymas žemdirbio tolimesnei ūkinei veiklai, jos tobulinimui ir vystymui.

11 lentelė

Profesinio mokymo įtaka ekologiškam ūkininkavimui

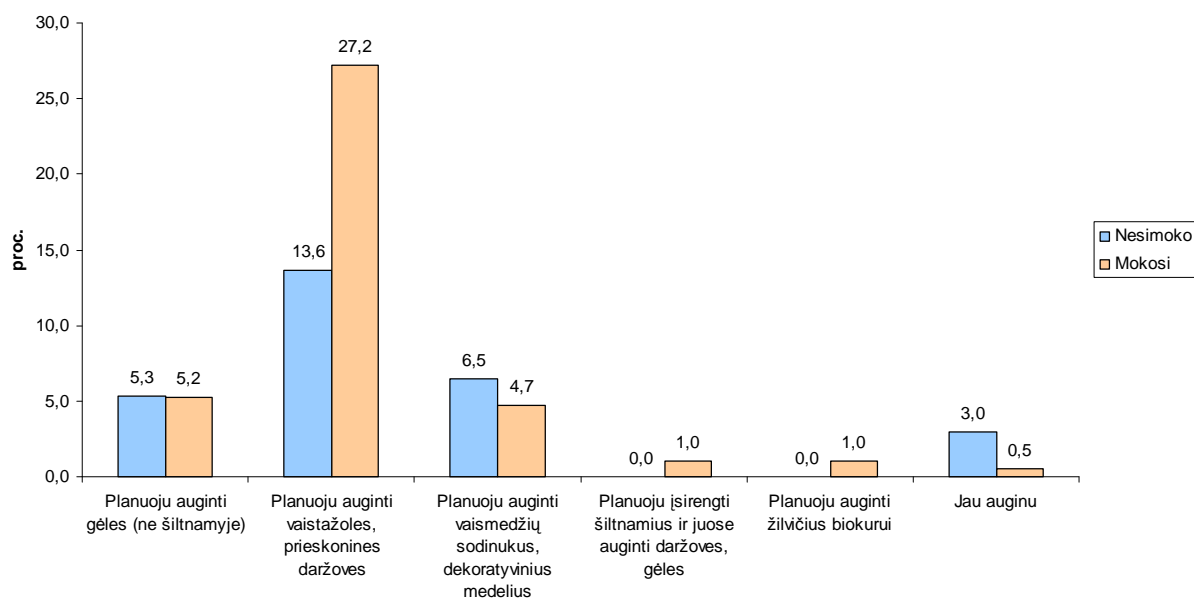
	Mokosi:				Iš viso	
	Nesimoko		Mokosi			
	n	%	n	%	n	%
Ne, nebandau	91	53,8	112	58,6	203	56,4
Tik šeimos poreikiams	52	30,8	49	25,7	101	28,1
Dalies ūkio produkcija -	9	5,3	15	7,9	24	6,7

ekologiška						
Visa mano ūkyje gaminama produkcija - ekologiška	17	10,1	15	7,9	32	8,9
Iš viso:	169	100,0	191	100,0	360	100,0
	$X^2=2,552, p=0,466$					

11 lentelės analizė parodo, kad ekologiškam ūkininkavimui mokslas nedaro įtakos ($p>0,05$). Daugiau nei pusė (56,4 proc.) respondentų neketina ūkininkauti ekologiškai, apie ketvirtadalis (28,1 proc.) ekologišką produkciją gamins ar gamina tik šeimos reikalams. Tik apie 15-os procentų respondentų ūkiuose gaminama produkcija ar dalis jos yra ekologiška.

Lyginant besimokančių ir nesimokančių respondentų ūkininkavimo pelningumą, matome, kad apie 40 procentų besimokančių jau gauna nors kokį pelną iš ūkininkavimo ir 30 procentų nesimokančių galėjo pasigirti pelnu.

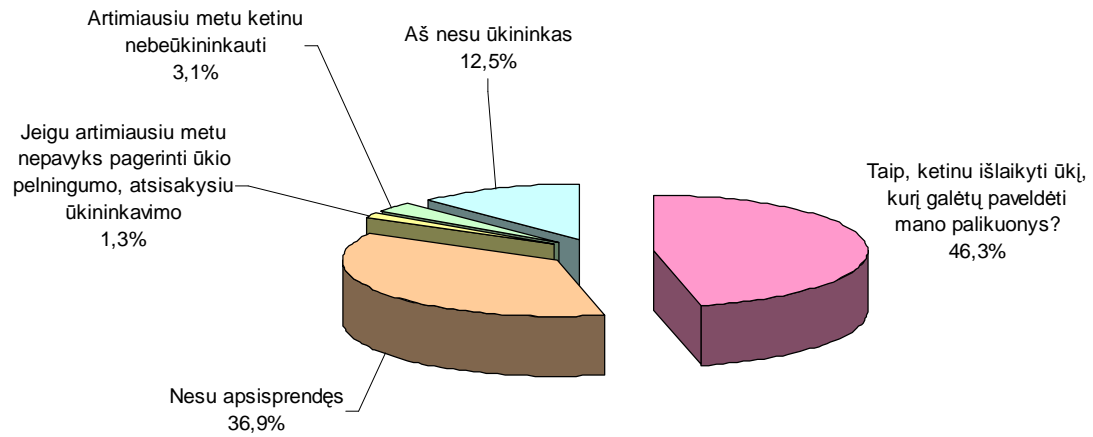
Kurdami tolimesnius ūkinės veiklos plėtros planus, besimokantys respondentai ir jų nesimokantys kolegos kalbėjo statistiškai skirtingai ($X^2=17,004, p=0,009$). 39,8 procentai besimokančių planuoja imtis papildomo augalininkystės ar gyvulininkystės verslo, plėsti savo ūkį. Tik 28 % nesimokančiųjų kuria analogiškus planus.

19 pav. Respondentų planai imtis papildomo verslo (proc.)

15,5 proc. besimokančių respondentų yra gavę finansinę (SAPARD, Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir kt.) paramą, nesimokantys respondentai paramą gavę 11,3 procentai. Besimokantys respondentai ryžtingiau nusiteikę ir ateityje teikti paraiškas finansinei paramai gauti (24,1 proc.). 16,6 proc. nesimokančių ruošiasi teikti paraiškas Europos Sąjungos pašalpoms gauti.

I klausimą ar ketinate ūkininkauti pastoviai abiejų nagrinėjamų respondentų grupių atsakymai pasiskirstė statistiškai vienodai ($p>0,05$).

20 pav. Respondentų planai ūkininkauti ateityje (proc.)

IŠVADOS

1. Profesinio rengimo reikšmingumas pastaraisiais dešimtmečiais ES nuolat auga. Nustatyti ES plėtros prioritetai pabrėžia, kad siekiant išivirtinti konkurencingoje ekonominėje ir socialinėje aplinkoje būtinas pakankamas dėmesys asmenų profesiniam rengimui bei kvalifikacijos tobulinimui. ES švietimo ir profesinio rengimo politikos apžvalga rodo, kad pastaraisiais dešimtmečiais abstraktūs ir deklaratyvūs tikslai virto konkrečiomis visą ES erdvę apimančiomis profesinio rengimo reformomis ir programomis.

2. Tiek valstybė ir žemdirbiai suprato, kad be naujų žinių ir profesinio tobulėjimo kokybiško žemės ūkio produkto nesukurs. Būtent daug informacijos žemdirbiams ir kitiems kaimo gyventojams suteikia pastaruoju metu organizuojami įvairūs kursai, seminarai bei žemdirbių tęstinis profesinis mokymas, kurį vykdo tolygiai po visą Lietuvą išsidėstę regioniniai žemdirbių tęstinio mokymo centrai.

3. Gruzdžių žemės ūkio mokykla, įkūrusi Technikos ir technologijų mokymo centrą, sudaro sąlygas nuolat tenkinti pažinimo poreikius, mokantis visą gyvenimą siekti naujų gebėjimų ir kvalifikacijų, gerina švietimo kokybę, modernizuodama mokymosi aplinką ir gerina švietimo infrastruktūrą - finansuoto projekto BPD2004-ERPF-1.5.0-03-04/0010 rezultatais užtikrina mokymo paslaugų kokybės gerėjimą, modernizuojant praktinio mokymo bazę.

4. Gruzdžių žemės ūkio mokykla išnaudoja IT teikiamas galimybes, gerinant švietimo prieinamumą ir mokymo teikimą kaimo vietovių gyventojams, gerina visą gyvenimą trunkančio mokymosi kokybę – finansuoto Europos regioninės plėtros fondo projekto rėmuose įsigyjama moderni IT kompiuterinė ir programinė įranga (kompiuterizuota užsienio kalbų mokymo laboratorija, 100 vietų konferencijų salė su garso ir vaizdo sistemomis, 27 kompiuterizuotos mokymo(si) ir darbo vietos ir t.t.) sudaro galimybes vykdyti mokymus įvairiomis kryptimis, įtraukiant į šią veiklą kaimo vietovių gyventojus.

5. Sukurtos ir patvirtintos 2 programos- „Žemės ūkio technika“, susidedanti iš 5 modulių (Derliaus nuėmimo mašinos, žemės įdirbimo mašinos, Sėjimo technika, Tręšimo technika, Augalų apsaugos priemonės) ir „Žemės ūkio technologijos“, susidedanti iš 2 modulių (Auginimo technologija, Ekologinis ūkis).

6. Įkuriamame centre sudarytos prielaidos suaugusiųjų, dirbančiųjų žemės ūkio srityje, švietimui, profesinių gebėjimų aktualizavimui ir žinių gilinimui. Tuo centro veikla prisidės prie teritorinių skirtumų mažinimo, paslaugų prieinamumo gerinimo, darbdavių pasitikėjimo respublikos žemės ūkio mokyklas baigusiu mokinių profesiniu parengimu, kadangi išugdytų specialistų žinios ir praktiniai įgūdžiai atitiks aktualius darbo rinkos poreikius.

7. Bet kurios specializacijos kompetencijų kėlimas įmanomas tik betarpiškai dirbant su konkrečia technika, technologijomis, įgyjant profesionalumo jų įvaldyme.

8. Vidutinis respondentų, dėstančių kaimo gyventojų mokymo kursuose, pedagoginis darbo stažas yra 22,5 metai.

9. Pedagogai nurodė, kad per vienerius metus tenka apmokyti vidutiniškai 86 ūkininkus bei kaimo gyventojus.

10. Beveik visi mokymo centrai ir žemės ūkio mokyklos, organizuojančios kaimo gyventojų mokymą turi teorinio ir praktinio mokymo kabinetus. Tačiau juose trūksta modernesnės įrangos, vaizdinių mokymo priemonių ar padalimosios medžiagos kursų medžiagai perteikti. Deja, tik ketvirtadalis pedagogų nurodė, jog yra parengti dėstomo dalyko vadovėliai, pritaikyti suaugusių kaimo gyventojų mokymui ir perkvalifikavimui, 75 proc. dirba, naudodamiesi žemės ūkio mokykloms skirtais vadovėliais arba mokymo medžiagą kaupia pats.

11. Pedagogai, vertindami žinių tikslinei grupei perteikimo būdų pranašumus, nurodė, jog klausytojams priimtinesnis ir patogesnis būdas, įsisavinant naujas žinias yra „patirti pačiam“, t.y. mokymas remiantis praktikos užduotimis ir „pamatyti pačiam“.

12. 86,7 proc. pedagogų nurodė, kad mokymo procese yra svarbūs bendradarbiavimo gebėjimai su įvairiomis institucijomis ir ta patirtimi naudojasi savo darbe – ieško galimybių pateikti sėkmingo verslo pavyzdžių, organizuoja praktinius užsiėmimus pažangiuose ūkiuose, Gruzdžių žemės ūkio mokyklos Technikos ir technologijos centre.

13. Labiausiai pedagogus kelti kvalifikaciją skatina pažinimo ir savirealizacijos poreikis, mažiausiai skatina vadovų iniciatyva. Tai parodo, kad pedagoginis kontingentas yra savarankiškas ir sąmoningas, nepriklausomas nuo vadovų ar aplinkinių įtakos.

14. Pedagogai savo kvalifikaciją kelia kursuose ir seminaruose, savarankiškai studijuodami literatūrą, dalyvaudami projektuose bei sėdamiesi patirties iš kolegų.

15. Pedagogai nėra visiškai patenkinti žemdirbių tęstinio ugdymo žemės ūkio mokyklose lygiu ir mato sritis, kurias reikėtų tobulinti. Beveik pusė pedagogų mano, jog reikėtų plėsti bendradarbiavimą su praktikos bazinėmis mokyklomis, 21,7 proc. siūlo tobulinti studijų programas, kas dešimtas (11,7 proc.) – stiprinti kompiuterinę bazę, biblioteką bei techninę įrangą.

16. Klausytojų grupės, anot pedagogų apklausos, dažniausiai yra sudaromos atsižvelgiant į klausytojų ūkinės veiklos specializaciją, ūkinės veiklos patirtį ir klausytojų išsimokslinimą.

17. Gana dažnai į kursus renkami klausytojai pagal jų veiklos apimtį.

18. Kursų klausytojų ir dėstytojų ryšys nenutrūksta ir pasibaigus kursams.

19. Visi pedagogai gerai įvertino Gruzdžiuose vestų kursų medžiagos aiškumą ir medžiagos įsisavinimo lygį bei emocinį komfortą per paskaitas. Prasčiausiai įvertino galimybes

panaudoti medžiagą profesiniame mokyme bei vaizdinės ir padalomosios medžiagos lygi, nes nėra viena mokykla, kurioje jie vykdo mokymus, neturi pažangios žemės ūkio technikos.

20. Net 93 proc. respondentų įsitikinę, kad žemės ūkio mokyklos gali parengti profesionalų žemės ūkio specialistą.

21. Aprašydami pamokas, 94 proc. moksleivių nurodė, jog pamokų metu (dažniau ar rečiau) naudojamos vaizdinės priemonės. Be pamokoje gautos informacijos, moksleiviai reikalingos informacijos vadovėliuose, kursuose, seminaruose bei žemės ūkio pasiekimų parodose, 6 proc. – internete.

22. Tik 18 proc. moksleivių žino kas yra nuotolinis mokymas ir 15 proc. – gauna konsultacijas iš dėstytojo internetu.

23. 94 proc. mokinių mano, kad mokymai, vykę Gruzdžių žemės ūkio mokyklos Technikos ir technologijų mokymo centre, jiems buvo naudingi. 91 proc. mano, jog seminarų (mokymų) laikas buvo panaudotas optimaliai, o 9 proc. nurodė, kad buvo pateikiama daug nereikalingos informacijos.

24. Visi respondentai nurodė, kad pateikiama medžiaga buvo daugiau ar mažiau aktuali.

25. Mokymuose mokiniai tobulino savo praktinius įgūdžius ir įgijo atitinkamų teorinių žinių pagal mokymo programą. Suteiktų teorinių žinių kiekį pakankamu įvertino 94 proc. respondentų, praktinių žinių kiekį pakankamu įvertino visi respondentai.

26. 84 proc. moksleivių dėstytojų darbą įvertino teigiamai, 16 proc. procentų respondentų nurodė dėstytojų darbo trūkumus.

27. 82 proc. respondentų mokymų organizavimą įvertino gerai ir labai gerai, 18 proc. – patenkinamai. 18 proc. moksleivių pageidavo ilgesnės mokymo trukmės. Visi respondentai vieningai pareiškė, kad rekomenduotų savo pažįstamam dalyvauti tokiuose kursuose ar mokymuose.

28. Skirtingo amžiaus respondentų požiūris į savo profesinį rengimąsi statistiškai reikšmingai skyrėsi. Apie 30 proc. jauniausiųjų (iki 30 metų amžiaus) grupės respondentai mano, kad jiems pakanka turimų žinių ir patirties, apie 18 proc. dar mokosi kolegijose ar universitetuose ir, kas įdomiausia, tik 0,9 proc. skaito profesinę literatūrą ir spaudą. Vyresnių nei 30 metų respondentų atsakymai apie savo profesinį pasirengimą yra labiau išsibarstę, labiau linkę (apie 3 kartus) bent kelis kartus per metus lankyti kursus ar seminarus (14-22 proc.), skaito profesinę literatūrą ir spaudą (4-14 proc.) ar konsultuojasi su labiau patyrusiais (apie 4 proc.).

29. Iki 30 metų amžiaus respondentai mažiausiai lanko kursus, seminarus, parodas, labiausiai pasitiki savo asmeniškai patirtimi. Didžiausią naudą savo žinių spragų taisymui kursuose, seminaruose ir parodose mato vyresni negu 30 metų amžiaus respondentai.

30. Skirtingose amžiaus grupėse statistiškai reikšmingai skyrėsi įstaigų, besirūpinančių žemdirbių švietimu veiklos naudingumo vertinimas. Jaunesni nei 30 metų respondentai teigiamai

vertino Lietuvos žemės ūkio konsultacinės tarnybos, ūkininkų sąjungos rengiamus kursus ir Žemės ūkio techniką parduodančių ir aptarnaujančių organizacijų rengiamus kursus. Vyresni nei 30 metų amžiaus respondentai tolygiau vertina profesinės patirties teikiančias organizacijas. Vyresnių nei 50 metų grupės respondentams mažiausiai naudos duoda moksliniai institutai bei naujosios institucijos: Lietuvos žemės ūkio rūmai, Žemės ūkio universitetas, verslo informacijos centrai, verslo inkubatoriai.

31. Jauniausiųjų (iki 30 metų amžiaus) grupės respondentai norėtų tobulinti savo dabartinį profesinį pasirengimą, tačiau neturi galimybių (39,5 proc.), 14,9 procentai jų neturi profesijos, net 14 procentų norėtų tobulintis, bet nežino kur tai padaryti. Vyresnių (31-50 metų amžiaus) grupėje daugiausia (31 proc.) supranta, kad reikėtų tobulintis, tačiau vis neprisiruošia to padaryti, apie ketvirtadalis (24 proc.) norėtų tobulintis, bet neturi tam galimybių, 14,2 procentų norėtų tobulintis, bet nežino kur tai padaryti.. Vyriausiųjų (virš 50 metų amžiaus) respondentų grupėje beveik 41 procentas neturi galimybių, trečdalis neprisiruošia ir ketvirtadalis nenorėtų.

32. Ir pasitenkinimas esama profesija ar specialybe, ir noras ją pakeisti skirtingose amžiaus grupėse statistiškai reikšmingai vertintos (abiem atvejais $p < 0,05$). Vyresnių respondentų grupėje yra mažiau (3-6 proc.) neturinčių ir visiškai nėra nepatenkintų savo profesija. Iki 30 metų amžiaus grupėje 16,7 procentai respondentų neturi profesijos ir tik trečdalis (34 procentai) visiškai patenkinti ja.

33. Respondentai, kurie neturi jokios profesijos, kuriems jau vėlu keisti profesiją, kurie norėtų keisti, bet neturi galimybių ar neprisiruošia, galėtų būti mokymo centruose organizuojamų kursų ar seminarų klausytojais. . Potencialių mokymo centrų klausytojų skaičius siekia 57,4 procentus visų apklausoje dalyvavusių respondentų.

34. Visų amžiaus grupių respondentai vieningai pareiškė, kad labiausiai trūksta informacijos apie ES paramos fondų panaudojimą (apie 57 proc.), daugumai trūksta verslo, kooperacijos pagrindų, buhalterinės apskaitos žinių. Visų amžiaus grupių respondentai mažiausiai spragų nurodo darbų saugos, šiuolaikinės gyvulininkystės, aplinkosaugos žiniose.

35. Beveik visi respondentai nurodė, kad palankiausias laikas kursams yra vėlyvas ruduo ir žiema.

36. Didžiausia dalis apklaustų kaimo gyventojų mano, kad optimaliausi būtų trumpalaikiai kursai - 1- 5 dienų trukmės.

37. Žemdirbiai artimiausią žemės ūkio mokyklą tinkama mokymosi vieta laiko 68,8 proc., o kursus, vedamus vietos savivaldybėje – tik 47,5 proc. respondentų. Geros žemės ūkio bendrovės ar pavyzdiniai ūkininkų ūkiai yra labiau priimtina mokymosi vieta, nei Žemės ūkio rūmai (Kaune).

38. Labiausiai pageidaujama mokymo medžiagos forma, beveik visi respondentai nurodė kursuose dalijamą medžiagą, apie pusė respondentų pageidauja žemdirbiams skirtų vadovėlių bei knygučių. Apie 41 procentas (daugiausia respondentai iki 30 metų amžiaus) labiausiai pageidautina mokymo medžiagos forma, nurodė internetą.

39. Jauniausiųjų amžiaus grupės respondentai (28 proc.) labiau pasitiki nuotoliniu mokymu ir norėtų naudotis šiuo mokymosi būdu, kadangi praktinius įgūdžius gali lavinti ir savarankiškai dirbdamas ūkyje. Vyresnieji respondentai pirmenybę teikia konservatoriškiems mokymo būdams, tiesioginiam bendravimui su dėstytoju ir instruktoriumi.

40. Lyginant besimokančių ir nesimokančių respondentų ūkininkavimo pelningumą, matome, kad apie 40 procentų besimokančių jau gauna nors kokį pelną iš ūkininkavimo ir 30 procentų nesimokančių galėjo pasigirti pelnu.

41. 15,5 proc. besimokančių respondentų yra gavę finansinę (SAPARD, Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir kt.) paramą, nesimokantys respondentai paramą gavę 11,3 procentai. Besimokantys respondentai ryžtingiau nusiteikę ir ateityje teikti paraiškas finansinei paramai gauti (24,1 proc.). 16,6 proc. nesimokančių ruošiasi teikti paraiškas Europos Sąjungos pašalpoms gauti.

PASIŪLYMAI

1. Švietimo ir mokslo (įskaitant ir profesinį mokymą) sistema galėtų sukurti naują pedagogų kartą, kuri užtikrintų nuolatinį tobulėjimą, žinių atnaujinimą, naujausios ne tik Lietuvos, bet ir Europos patirties pritaikymą mokymo sistemos poreikiuose.
2. Projektui pasibaigus, Švietimo ir mokslo ministerija turėtų užtikrinti jo rezultatų tęstinumą.
3. Būtina kurti naujas programas, kurios atitiktų ES šalių reikalavimus, įgalintų perteikti žinias ir gebėjimus, reikalingus darbui naujomis sąlygomis ir naujomis technologijomis.
4. Gruzdžių žemės ūkio mokyklos Technikos ir Technologijų centre įkurti Šiaurės Lietuvos žemės ūkio srities specialistų kvalifikacijos kėlimo ir mokymo(si) centrą.
5. Sudaryti sąlygas respublikos profesinių mokyklų žemės ūkio technikos ir technologijų profesijos mokytojams kelti dalykinę-technologinę kvalifikaciją, atitinkančią nuolat kintančius visuomenės poreikius;

LITERATŪRA

Monografijos ir kita pagrindinė mokslinė literatūra

1. Kardelis., K. (2005). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: vadovėlis. Šiauliai: Lucilijus, ISBN 9955-655-35-6.
2. Laužackas, R. (1999). Sistemoteorinės profesinio rengimo kaitos dimensijos. Kaunas: VDU leidykla.)
3. Lietuvos žemės ūkis amžių sandūroje. Žemės ūkio ministerijos leidinys., V., 2005, 375 p.
4. Luobikienė, I. (2000). Sociologija: bendrieji pagrindai ir tyrimų metodika. Kaunas: Technologija.
5. Merkys, G. (1999). Pedagoginio tyrimo metodologijos pradmenys. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
6. Tamošiūnas, T. (2003). Socialinių tyrimų kvalifikacinis darbas: įvado struktūra. Mokomo knyga. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
7. Universitetinio žemės ūkio mokslo raida Lietuvoje / LŽŪU. Sudarytojas A. Motuzas; Redkol.: A. Kusta ir kt. – K.: 1999 - 396 p.

Straipsniai, mokslinės ataskaitos, kiti leidiniai

8. Ališauskas, R., (2003). Švietimo reformos įgyvendinimo modeliavimas Lietuvoje. Švietimo naujienos, informacinis leidinys Nr. 20.
9. Atkočiūnienė, V. (2002). Metodiniai patarimai kaimo socialinei infrastruktūrai vertinti. Lietuvos žemės ūkio universitetas.
10. Atkočiūnienė Vilma, Petrauskienė Rūta, Tijūnaitienė Rigita. Anglisis of LAG's Performance in Lituania 105-112p., Economic science for Rural Development, Nr.-12.
11. Ekonominės ir socialinės politikos studijos. Lietuvos ūkio transformacija 1990 – 2005. Mokslinių straipsnių rinkinys (II)sudarytojas ir atsakingas sekretorius doc. dr. Raimundas Dužinskas - Vilnius. Vilniaus pedagoginis universitetas 2006 – 392p.
12. Final declaration gale, 196-196p.European Commission Agriculture Direktoarte- General.
13. Jasaitis, J., 2006. Kaimo raidos tyrimų kompleksiško problema. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos, 1(6). Mokslo straipsnių rinkinys. – Šiauliai: Šiaulių universitetas, – 203 p. – ISSN 1648-9098, p. 87-95.

14. Jasaitis, J., (2005). Lietuvos kaimo raidos bruožai. Mokslinė ataskaita. Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas, Vilnius.
15. Jasaitis, J., (2006). Lietuva šių dienų pasaulyje: politika, ūkis, visuomenė. Straipsnių ir pranešimų spaudai rinkinys. (e-versija: www.smf.su.lt – Studijos - Studijų medžiaga), I dalis, 238 p.
16. Jasaitis, J. (2006). Visuomenė ir mokykla: ar suvokiame, ką reiškia prarasti valstybę. Dirva (JAV lietuvių savaitraštis), 2006 m. rugsėjo 12 d.; „Draugas“ (JAV lietuvių dienraštis, 2006 m. lapkričio 23 d.; OMNI naujienos, „Daugiabučių karta“, 2006 11 15.
17. Jasaitis, J., (2007). Stiprėjantis vietos bendruomenių vaidmuo modernizuojant savivaldos sistemą Lietuvoje. Mokslinis pranešimas tarptautinėje konferencijoje Latvijos žemės ūkio universitete 2007 m. birželio 14 – 15 d.d. „Nauji visuomenės plėtros aspektai“.
18. Jasaitis, J., Kriščiūnaitė, L., Pareigienė, L., Naujokienė, R., V. (2004). Mokymo ir švietimo įtaka kaimo gyventojų verslumui, ūkių konkurencingumui. Naujų mokymo kryptių identifikavimas. Taikomasis tyrimas Nr. 1.1.3. Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas.
19. Jaskelevičius, K. (2004). SAPARD patirtis ir ES struktūrinė parama. Mano ūkis. Nr. 4 – 5.
20. Liaudanskienė, A. (2006). Pedagogų kvalifikacija: nuolatinis kaitos suvokimas. Informacinis leidinys, Švietimo naujienos, Nr. 17.
21. Lietuvos ūkininkų nuotolinis mokymas. LR žemės ūkio ministerija. Darbo ekonomikos ir mokymo metodikos tarnyba. Vilnius, 2003.
22. Lietuvos žemdirbių švietimas. Informacinis leidinys. LŽŪM, Programos LEADER ir žemdirbių mokymo metodikos centras.
23. Lietuvos žemdirbių švietimas: informacinis leidinys / Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija. Darbo ekonomikos ir mokymo metodikos tarnyba. Sudarė V. Pilipavičienė. - V.: Spauda, 2003. – 80 p.
24. Lietuvos žemės ūkis – 2002. Ekonominė apžvalga / Autorių kolektyvas: D. Stanikūnas – vadovas. Mokslinė redaktorė – dr. R. Naujokienė. – V.: LAEI, 2003.- 160 p.
25. Lietuvos agrarinis sektorius BŽŪP kontekste. Lietuvos žemės ūkis ir kaimo plėtra 2004. Autorių kolektyvas: G. Radzevičius – vadovas. – V.: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas, Vilnius.
26. MŪ informacija, 2006. Susirūpino žemdirbiškų profesijų prestižu. Mano ūkis, Nr.4.
27. Naujokienė, R. (2005). Valstybinė kaimo plėtros politika. Lietuvos kaimo raida. Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas. Autorių kolektyvo vadovė - dr. Rasa Melnikienė, mokslinė redaktorė - dr. Ramutė Naujokienė. Vilnius.

28. Pilipavičienė, V. (2005). Kaimo žmonių švietimas ir informavimas. Lietuvos kaimo raida. Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas. Autorių kolektyvo vadovė - dr. Rasa Melnikienė, mokslinė redaktorė - dr. Ramutė Naujokienė. Vilnius.
29. Planting seeds for rural futures Rural policy perspectives for a wider Europe second European Conference on Rural Development 12-14 November 2003-Salzburg.
30. Pūkelis K. Karjeros projektavimo gebėjimai žinių visuomenėje: nauji iššūkiai profesiniam konsultavimui ir karjeros planavimui. Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. 2002 Nr. 6 Kaunas: VDU.
31. Žemdirbių tęstinis profesinis mokymas. (2004). Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmai. Kaimo plėtros skyrius: Kaunas.

Interneto šaltiniai

32. Butkus E. Kodėl mokslo prioritetas tik deklaruojamas? Pranešimas konferencijoje Lietuvos prioritetai ir Europos Sąjungos struktūriniai fondai 2003 10 26. Pasiikiama internete: <http://www.gunsi.lt/failai/1068405544.ppt> Prisiungimo laikas: 2005 04 27. Žiūrėta – 2007-03-27.
33. Čiuladienė, A. SAPARD įtaka Lietuvos regioninei plėtrai <http://verslas.banga.lt>. Žiūrėta 2007-01-12.
34. <http://www.zum.lt>. Žiūrėta 2007-02-22.
35. Suaugusiųjų švietimas ir tęstinis mokymas. Informacinis leidinys. Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centras, 2005. (<http://www.lssic.lt/home.php?lng=LT&id=13&nid=42>)
36. „Suaugusiųjų tęstinio mokymo galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo kontekste“ (pilna tyrimo ataskaita internete) http://www.smm.lt/svietimo_bukle/-tyrimai.htm
37. „Kaimuose ir miesteliuose (gyventojų skaičius iki 30 000) gyvenančių suaugusiųjų mokymosi poreikiai“ (pilna tyrimo ataskaita internete http://www.smm.lt/svietimo_bukle/tyrimai.htm).
38. „Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklė ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalų suaugusiųjų švietimą“ (tyrimo ataskaita internete http://www.smm.lt/svietimo_bukle/tyrimai.htm)
39. Butkus E. Kodėl mokslo prioritetas tik deklaruojamas? Pranešimas konferencijoje Lietuvos prioritetai ir Europos Sąjungos struktūriniai fondai 2003 10 26. Pasiikiama internete: <http://www.gunsi.lt/failai/1068405544.ppt> Prisiungimo laikas: 2005 04 27.

40. Standartų sukūrimas: <http://www.phare.lt/previous/97/LT/04b.htm>.
41. Trejus metus trukusią SAPARD keičia ES fondų parama - <http://www.nma.lt/index.php?3142053840>.
42. The second international scientific conference Rural. Development 2005 Globalisation and integration challenges to rural development in eastern and central Europe. 17 – 19 November, 2005 Lithuanian University of Agriculture Akademija, Kaunas region, Lithuania

Direktyviniai dokumentai

43. Bedarbių rėmimo įstatymas (VŽ., 2002, Nr. 2-51).
44. Bendrojo programavimo dokumento priemonės, skirtos kaimo bendruomenėms. Sudarė LR ŽŪR kaimo plėtros skyrius. K.: 2004. - 40 p.
45. Dėl veiksmų plano žemės ūkio ir kaimo plėtros strategijai įgyvendinti pagrindinių kryptių/Lietuvos Respublikos 2004-2006m.
46. ES BPD 2.4 priemonė „Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas“ Projektas Nr. Esf/2004/2.4.0-K01-170 „Dalykinių-technologinių kompetencijų atnaujinimas žemės ūkio profesiniame rengime“.
47. Investicinis projektas. Gruzdžių žemės ūkio mokyklos praktinės bazės žemės ūkio mokyklai ir technologinei įrangai sukūrimas. Vilnius, 2004.
48. Lietuvos 2004 – 2006 m. Bendrojo programavimo dokumento 1 prioriteto “Socialinės ir ekonominės ūkio infrastruktūros plėtra” 1.5 priemonė “Praktinės bazės žemės ūkio technikai ir technologinei įrangai sukūrimas”. Projekto Nr. BPD2004-ERPF-1.5.0-03-04/0010.
49. Leader + Lietuvoje. ŽŪR, kaimo plėtros skyrius. / K.: 2004. – 62 p.
50. Lietuvos švietimo koncepcija. Vilnius.1992.
51. Lietuvos suaugusiųjų švietimo sistemos koncepcija. LR. Kultūros ir švietimo ministerija. Vilnius, 1993.
52. LR Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas. Vilnius, 1998-06-30, Nr. VIII-822.
53. LR Profesinio mokymo įstatymas. Vilnius, 1997-10-14, Nr. VIII-450.
54. LR švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas. 2003-06-17. Nr. IX-1630
55. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija. ŠMM. Vilnius, 2004-03-26. Nr. ISAK-433/A-83.
56. Nacionalinė žemės ūkio ir kaimo plėtros 2004-2006 programa.
57. „Dalykinių-technologinių kompetencijų atnaujinimas žemės ūkio profesiniame rengime“.
58. Projekto „Dalykinių-technologinių kompetencijų atnaujinimas žemės ūkio profesiniame rengime“ sutartis Nr. Esf/2004/2.4.0-K01-170/SUT – 223.

59. Pagrindiniai profesinio pasirengimo ūkininkauti dokumentai. Sudarė: L. Skėraitienė, D.Lapinskienė. /V.: 2003. – 50 p.
60. Pagrindiniai profesinio mokymo kvalifikacijos egzaminų tvarką reglamentuojantys aktai. (2006). Informacinis leidinys. LŽŪM, Darbo ekonomikos ir mokymo metodikos tarnyba.
61. Švietimo gairės. (Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos 2003-2012 metai. Projektas.), 2002.
62. Švietimo Įstatymo nauja redakcija, priimta 2003 metais (VŽ., 1991, Nr. 23-593; 1998, Nr. 67-1940; 2000, Nr. 40-1116, Nr.92-2878, 2879, Nr. 102-3214).
63. Valstybės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos. LR 2003-07-04 nutarimas Nr. IX-1700.
64. Ūkininkų tęstinio profesinio mokymo tvarka/Žemės ūkio ministro 2001-03-27 įsakymas Nr.77.
65. Žemdirbių tęstinio mokymo teisinis reglamentavimas. / LR ŽŪM DEMMT. Leidinį parengė L. Milčius, V. Pilipavičienė, V. Bobinienė, D. Lapinskienė. – V.: 2002 – 44 p.

PRIEDAI